

TAMPEREEN YLIOPISTO

Talvi Rouvinen

LAISKA, TYHMÄ, ANSAITSEMATON?

Medioitu köyhyys Helsingin Sanomien pääkirjoituksissa vuosina 1996, 2006 ja 2016

Journalistiikan ja mediatutkimuksen pro gradu -tutkielma
kesäkuu 2017

TAMPEREEN YLIOPISTO

Viestintätieteiden tiedekunta

ROUVINEN, TALVI: Laiska, tyhmä, ansaitsematon? Medioitu köyhyys Helsingin Sanomien pääkirjoituksissa vuosina 1996, 2006 ja 2016

Pro gradu -tutkielma 76 s., 1 liites.

Journalistiikka ja mediatutkimus

kesäkuu 2017

Tutkielmassani tarkastelen journalistisen median tuottamia köyhyyden diskursseja. Pyrin selvittämään, millaisia köyhyyksiä tuottavat Helsingin Sanomien pääkirjoitukset ja miten nämä köyhyydet ovat muuttuneet 20 vuoden ajanjaksolla.

Tutkimukseni lähtökohtana on konstruktivismi ja todellisuuden diskursiivinen rakentuminen. Michel Foucault'n ajattelun mukaisesti ymmärrän diskurssit yhteiskunnallisiksi käytännöiksi, jotka muokkaavat sosiaalista todellisuutta. Journalismi on yksi köyhyyttä tuottavista diskursiivisista käytännöistä. Koska kieli ei voi tavoittaa todellisuutta a priori, median tavat puhua köyhyydestä eivät suoraan kerro, millaista köyhyys on tämän päivän Suomessa. Ne kertovat, miten yhteiskunta köyhyyteen ja köyhyydessä eläviin ihmisiin suhtautuu. Diskurssit eivät kuitenkaan tyydy ainoastaan heijastelemaan todellisuutta epäsuorasti, vaan niillä on konkreettisia seurauksia. Tietynlaiset puhutavat johtavat tietynlaiseen toimintaan, minkä vuoksi journalismi ja köyhyydestä kirjoittaminen ovat vallan käyttöä.

Metodinani on semioottinen analyysi, joka pohjautuu osittain Norman Faircloughin kehittämään työkalupakettiin. Analyysini kohdistuu 54 Helsingin Sanomissa vuosina 1996, 2006 ja 2016 julkaistuun köyhyyttä tai toimeentulotukea käsittelevään pääkirjoitukseen.

Tutkimukseni osoittaa median marginalisoivan köyhyyttä ja köyhyydessä eläviä. Pääkirjoituksissa suhtautuminen köyhyydessä eläviin usein on alentuvaa, kielteistä tai välinpitämätöntä. Köyhyydessä eläviä haukutaan, syytetään ja säälitään tai heidän olemassaolonsa unohdetaan tyystin. He ovat ensisijaisesti muiden toiminnan kohteita eivätkä aktiivisia toimijoita. Analyysini paljasti neljä erilaista köyhän tyyppiä, joista haavoittuva ja epäilyttävä köyhä ovat tyypillisimpiä. Haavoittuva köyhä asettaa köyhyydessä elävän taitamattomaksi ja tietämättömäksi uhriksi, joka ansaitsee yhteiskunnan tuen. Epäilyttävä köyhä puolestaan rakentaa köyhyydessä elävästä yhteiskunnallista uhkaa, joka tarvitsee kontrollia ja rangaistuksia. Hyödyllinen pienituloisen on aktiivinen yhteiskunnallinen toimija, joka vahvistaa kuluttamalla kansantaloutta. Tämän diskurssin näkökulma on vahvasti siinä, miten köyhyydessä elävä voi hyödyttää yhteiskuntaa, eikä siinä, miten yhteiskunta voi helpottaa köyhyydessä elävän elämää. Kätkeyty köyhä ei ole eksplisiittisesti lainkaan läsnä köyhyyttä käsittelevissä pääkirjoituksessa.

Pääkirjoitukset eivät tunnista tai tunnusta köyhyyttä, sillä sitä nimetään ilmiönä vain harvoin. Köyhyydelle ei yleensä luoda kontekstia tuomalla esiin syitä tai seurauksia. Jos syitä tarjotaan, pohjautuu köyhyys yleensä työttömyyteen. Tämä rajaa kirjoitusten ulkopuolelle suuren osan köyhyydessä elävistä. Lisäksi työttömyyden merkityksellistyessä ilmiöksi, johon yhteiskunta ei voi vaikuttaa, näyttäytyy myös köyhyys asiantilana, johon ei löydy ratkaisuja. Tyypillisin köyhyyteen yhdistetty seuraus puolestaan kytki köyhyyden yhteiskunnallisen epävakauden lisääntymiseen.

Köyhyydessä eläviä vastaan toimivat diskurssit korostuvat erityisesti vuosina, joina Suomen taloudellinen tilanne on koettu heikoksi tai epävarmaksi. Näin pääkirjoitukset näyttävät tehneen leikkauspolitiikan harjoittamisen päättäjille helpommaksi.

Asiasanat: köyhyys, toimeentulotuki, journalismi, pääkirjoitus, diskurssi, diskursiivinen käytäntö, valta, semioottinen analyysi

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	1
1.1. Tutkijan positio	2
1.2. Eriytynyt yhteiskunta	3
2. Tutkimuksen teoreettinen tausta	7
2.1. Diskurssit rakentavat köyhyyttä	7
2.2. Journalismi köyhyyttä tuottavana käytäntönä	9
2.3. Journalismi on vallankäyttöä.....	10
3. Aikaisempi tutkimus medioidusta köyhyydestä	13
3.1. Syrjäytyminen ja työttömyys suomalaismediassa	14
3.2. Medioitu köyhyys Suomen rajojen ulkopuolella.....	15
4. Tutkimuksen ongelmanasettelu ja tutkimuskysymykset	19
4.1. Tutkimusongelma	19
4.2. Kysymykset aineistolle	22
5. Aineisto ja menetelmä	24
5.1. Aineistona Helsingin Sanomien pääkirjoitukset.....	24
5.1.1. Pääkirjoituksista	24
5.1.2. Aineiston rajausta ja kuvausta	26
5.2. Menetelmänä semioottinen analyysi	28
6. Analyysi.....	34
6.1. Nimeäminen ja osallistujat	34
6.1.1. Epäilyttävä köyhä.....	34
6.1.2. Haavoittuva köyhä	38
6.1.3. Hyödyllinen pienituloinen, kätkeyty köyhä ja muu nimeäminen	41
6.1.4. Taloudellinen tilanne korreloi ”köyhän tyyppien” kanssa.....	44
6.1.5. Piiloon lakaistu köyhyys.....	45

6.1.6. Osallistujat	47
6.2. Köyhyyden syyt, ratkaisut ja seuraukset.....	51
6.2.1. Köyhyyden syyt ja ratkaisut	51
6.2.2. Seuraukset.....	56
6.2.3. Esioletukset suhteessa hyvinvointivaltioon ja uusliberalismiin.....	59
7. Pohdinta.....	63
7.1. Pääkirjoitukset asettuivat vastustamaan köyhyydessä eläviä	63
7.2. Oikeudenmukaista journalismia köyhyydestä	68
7.3. Kriittinen katsaus tutkimukseen.....	69
8. Lähdeluettelo	72
9. Liitteet	77

1. Johdanto

Köyhyys on Suomessa yhteiskunnallisesti merkittävä ongelma, sillä täällä elää jopa satoja tuhansia ihmisiä, joilla on vakavia vaikeuksia tulla toimeen. Etenkin pitkittynyt köyhyys voi syrjäyttää ihmisen yhteiskunnan marginaaliin, kun toimeentulon kokoon raapiminen on jokapäiväistä kamppailua. Pitkittynyt köyhyys on myös tilastollisessa yhteydessä lukuisiin sosiaalisiin ongelmiin, kuten alkoholismiin, asunnottomuuteen ja velkaantumiseen. Niille, jotka eivät elä köyhyydessä tai joilla ei ole suhteita köyhyydessä eläviin käsitys köyhyydestä muodostuu ensisijaisesti kielen kautta. Journalismi merkittävänä kielenkäyttäjänä vaikuttaa siihen, miten yhteiskunnassa merkityksellistetään köyhyyttä.

Tässä tutkielmassa tarkastelen, kuinka Suomen luetuin päivälehti Helsingin Sanomat kirjoittaa köyhyydestä pääkirjoituksissaan vuosina 1996, 2006 ja 2016. Pääkirjoituksissa rakentuvat köyhyydet sekä heijastavat epäsuorasti todellisuutta että rakentavat sitä. Sillä, miten köyhyydestä puhutaan, on siis seurauksensa. Köyhyyden merkityksellistämisen tavat vaikuttavat siihen, kuinka köyhiin ja köyhyyteen suhtaudutaan, myös siihen kuinka köyhyydessä elävät itse suhtautuvat itseensä ja omaan tilanteeseensa. Valta kietoutuukin erottamattomaksi osaksi merkityksellistämisen tapoja. Lopulta nämä tavat tunkeutuvat aina rakenteisiin, kuten lainsäädäntöön, saakka. Tutkielmani aiheen innoittajana onkin vuonna 2015 valitun hallituksen suorastaan välinpitämättömältä vaikuttava suhtautuminen köyhyydessä elävien selviytymistä kohtaan.

Tutkimukseni tärkeimpänä lähtökohtana on konstruktivismi, joka irrottaa tiedon tai käsityksemme tiedosta, niin sanotusta objektiivisesta todellisuudesta (ks. Burr 1995, 86-87). Tieto tai käsityksemme tiedosta ei palaudu objektiiviseen todellisuuteen, sillä ymmärryksemme meitä ympäröivästä maailmasta rakentuu ennen muuta kielenkäytön välityksellä. Kieli ei kykene tavoittamaan maailmaa sellaisenaan, vaan on täynnä piileviä merkityksiä, jotka muokkaavat sosiaalista todellisuutta.

Tutkimukseni konstruktivistinen perusta nivoutuu teoriaan diskursseista, jonka avulla pyrin saamaan otteen medioidusta köyhyydestä. Diskurssianalyysi tutkii merkityksiä välittävää toimintaa ja analysoi yksityiskohtaisesti sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa käytännöissä (Jokinen, Juhila, Suoninen 2008, 9-10). Sen tavoitteena ei ole etsiä todellisuutta, rakenteita tai diskursseja diskurssien takaa, vaan tehdä näkyviksi diskurssit ja niitä muotoilevat diskursiiviset käytännöt (Torkkola 2008, 25). Oma käsitykseni diskursseista on rakentunut suurilta osin Michel Foucault'n teoksen (1969) ja hänen diskurssiteoriastaan myöhemmin tehtyjen tulkintojen (Hall 1999, Torkkola 2008, Väliaverron 1993) perusteella. Ymmärrän diskurssit sosiaalisiksi käytännöiksi, jotka muokkaavat yhteiskunnallista todellisuutta. Diskurssianalyysi ei ole metodi,

vaan ennemminkin väljä teoreettinen viitekehys (Jokinen ym. 2008, 17). Varsinaisena menetelmänäni Helsingin Sanomien pääkirjoitusten analysoimisessa hyödynnän Faircloughin (1997) sovelluksiin perustuvaa semioottista analyysia.

Todellisuuden konstruktivisuus ja sen diskursiivinen rakentuminen voi olla tutkimusta tekeväälle kaltevalla pinnalla lipsumista. Seuraavaksi tarkennan näiden käsitteiden esiin nostamia haasteita.

1.1. Tutkijan positio

Diskurssit heijastavat epäsuorasti todellisuutta ja muokkaavat sitä. Kun käyn tutkimaan köyhyyden diskursseja, on selvää, etten voi asettua tutkimuskohteeni ulkopuolelle. Tämä hetki ja paikka sekä oma minuuteni rajaavat näkökulmiani ja tulkintaani diskursseista. Olen itse saman diskursiivisen todellisuuden tuotos, jota käyn tutkimaan. Sosiaalinen ja kulttuurinen todellisuus, jossa olen kasvanut, kuten varhaislapsuuteni lama-ajan Suomessa, samoin kuin henkilökohtaiset kokemukseni köyhyydessä elämisestä, ovat vaikuttaneet siihen, millaisen muodon tämä tutkielma on saanut.

Koska en voi asettua tutkimuskohteeni ulkopuolelle, pyrin kääntämään subjektiivisen asemani voitoksi asettumalla köyhyydessä elävien puolelle. Tavoitteenani on tuottaa kriittistä ja vaikuttavaa tietoa köyhyyden kielellistä rakentumista tutkimalla (Lähdesmäki, Hurme, Koskimaa, Mikkola & Himberg 2016). Kriittisyys tarkoittaa itselleni tässä tutkielmassa yksinkertaisesti sitä, että en ota tarkastelemieni silmänräpäysten välittämää sosiaalista todellisuutta annettuna, vaan pyrin tekemään näkyväksi sen takana piilevät syvemmät arvot ja merkitykset. Marssittamalla diskurssit esiin mahdollistan ainakin teoriassa sen, että köyhiä leimaaviin lausumiin myös puututaan journalismissa.

Koska pro gradu -työni asettuu osaksi köyhyyden diskursseja, olen pyrkinyt kiinnittämään erityistä huomiota siihen, miten itse viittaa köyhyydessä eläviin ja köyhyyteen. Pyrin välttämään sanaa *köyhä* viitatessani köyhyydessä eläviin ihmisiin ja käyttämään sen sijaan sanayhdistelmää *köyhyydessä elävä* (vrt. Jeppesen 2009). *Köyhä*-sanaa käytän puhuessani pääkirjoitusten rakentamista köyhistä tehdäkseni eroa näiden ja elävien ihmisten välille.

Köyhyydessä elävä korostaa köyhyyttä ennen muuta taloudellisena tilanteena, jonka ei tarvitse olla pysyvä. *Köyhä* taas viittaa ihmisen köyhyyteen ikään kuin ihmisen luonteenpiirteeseen vertautuvana ominaisuutena. Lisäksi sanalla on selvästi negatiivinen ja leimaava kaiku. Tämän takia pohdin myös sanan korvaamista värittömämmillä sanoilla, kuten *pienituloinen* ja *vähävarainen*, jotka niin ikään korostavat köyhyyden olemusta ensisijaisesti taloudellisena tilanteena. Nämä sanat eivät kuitenkaan tuo esiin köyhyyden koko kirjoa.

Koska köyhyyden diskurssit kumpuavat yhteiskunnasta, käytän seuraavat kaksi ja puoli

sivua maalatakseni kuvan suomalaisesta yhteiskunnasta ja erityisesti sen suhteesta köyhyyteen. Kyseessä ei ole yritys sukeltaa diskurssien takaiseen todellisuuteen, vaan ennemminkin esittelen joitakin mahdollisuuksia, joilla köyhyyttä voi merkityksellistää. Lisäksi pyrin valottamaan rakenteellista muutosta, joka on muuttanut yhteiskunnan ja yksilön suhtautumista köyhyydessä eläviin viimeisillä vuosikymmenillä. Samassa veneessä olemisen kokemuksen katoaminen on voinut johtaa aikaisempaa kielteisempiin köyhyyden diskursseihin.

1.2. Eriytynyt yhteiskunta

Köyhyys on monimuotoinen ja laaja ilmiö, jolle on hankalaa piirtää vedenpitävää määritelmää. Sen merkitys on yleensä erilainen Suomessa ja niin sanotuissa kehitysmaissa. Absoluuttinen köyhyys, jolla viitataan usein niin sanottujen kehitysmaiden asukkaiden tilanteeseen, tarkoittaa, ettei ihminen kykene tyydyttämään biologisia perustarpeitaan ja saattaa esimerkiksi olla aliravittu tai nähdä nälkää. Suomessa, johon tutkielmani keskittyy, köyhyys on yleensä, vaikkakaan ei aina, suhteellista. Suhteellisella köyhyydellä viitataan siihen, ettei ihminen ei yllä yhteiskunnassa yleisesti odotettuun minimielintasoon. Tällöin hänen on vaikea toimia yhteiskunnassa yleisesti odotetulla tavalla. Esimerkiksi ilman henkilökohtaista puhelinta ja liittymää elämä käy nyky-yhteiskunnassa hankalaksi, ellei mahdottomaksi, vaikka vain joitakin sukupolvia takaperin edes kaikki kotitaloudet eivät omistaneet puhelinta. Näin suhteellinen köyhyys voi olla tietyllä tavalla absoluuttista vauraassa hyvinvointivaltiossa. (Moisio, 2006, 639.)

Helsingin Sanomien köyhyyskyselyyn (HS 31.10.2016) vastanneet kuvasivat kokemuksiaan köyhyydestä esimerkiksi näin:

””Köyhyys on luopumista normaaleina pidetyistä asioista. Kun on sukulaisen syntymäpäivät, täytyy teeskennellä sairasta, koska ei ole rahaa osallistua.””

””Poissuljettuja ovat harrastukset, hovit, matkat, teatterit, lukuisat palvelut. Leipäjonossa ja kirkossa käynti ovat sallittuja, samoin kirjasto. Erilaiset ilmaiset tapahtumat ovat myös suositeltavia, varsinkin jos on ilmainen soppatarjoilu.””

””Olen viettänyt useita viikonloppuja oikeasti nälässä, siis tuntien nälkää niin paljon, etten pysty ajattelemaan mitään muuta. Yhä joudun säännöstelemään syömistäni, enkä saa oikeastaan minään päivänä ruokaa kylläisyyteen asti. Onneksi siihen tottuu.””

Etenkin pitkittyessään myös suhteellinen köyhyys voi siis johtaa kurjuuteen. Tilastojen mukaan köyhillä on enemmän terveydellisiä ongelmia kuin paremmin toimeentulevilla ja he myös kuolevat nuorempina. Vaikka Suomessa vähimmäisturva takaa periaatteessa ihmiselle tietyn tulotason, silti esimerkiksi velkaantuminen voi täälläkin tarkoittaa nälän näkemistä. Köyhyys myös periytyy, ja niin kutsutut luokkaretket ovat nyt harvinaisempia kuin aikaisemmin. (Isola &

Suominen 2016, 26, 35, 37-38.)

Köyhyys ei kumpua yksilöstä tai yhteiskunnasta, vaan näiden kahden vuorovaikutuksesta. Kysymys on siitä, missä määrin ihminen pystyy käyttämään voimavarojaan ja millaisia mahdollisuuksia hänellä on liikkua lähemmäs yhteisiä voimavaroja. Jos yhteiskunnallisesti ja kulttuurisesti hyväksytyt ja tavoittelemisen arvoiset asiat tulevat mahdottomiksi saavuttaa, ihmisen toimijuus saattaa toisinaan ilmetä esimerkiksi aktiivisena kapinallisuutena sääntöjä vastaan tai passiivisena järjestelmän välttelynä. Köyhyys imee voimavaroja, jolloin ihminen ei välttämättä kykene havaitsemaan mahdollisuuksiaan ja vaihtoehtojaan tai muuttamaan voimavarojaan halutuiksi asioiksi tai toiminnoiksi. Kun ihminen kokee jäävänsä useassa suhteessa ulkopuolelta määräytyvien pakkojen vangiksi, hänen toimijuutensa supistuu. Tästä seuraa näköalattomuutta. (ks. Isola & Suominen 2016, 29-30, 32–33.)

””Ei Suomessa ole köyhiä, yhteiskunta ruokkii ihmisiä, vaikka he eivät joudu tekemään mitään. Ihmiset ovat laiskoja.””

””Köyhyys on lähes aina ihmisen vika, ja lähes jokainen köyhä on yhteiskunnan rypusakkia.””

Edellinen sitaatti ovat otteita Helsingin Sanomien Suureen köyhyyskyselyyn (20.12.2015) tulleista vastauksista. Ne kuvastavat hyvin sitä syvää juopaa, joka on revennyt köyhyydessä ja yltäkylläisyydessä elävien välille 1990-luvulta alkaen. Myötätunto ei useinkaan yletä tuon kuilun toiselle puolelle. Tämä johtuu ainakin osittain yhteiskunnallisen luokkarakenteen muutoksesta, joka kolmion sijasta on alkanut muistuttaa salmiakkikuviota. Salmiakin huipulla on yläluokka, sen alapuolella laaja keskiluokka ja edellistä pienempi alemman keskiluokan ryhmä. Pohjimmaisena on pieni alaluokka, eli köyhyydessä elävät. (Isola & Suominen 2016, 20.)

Kuinka paljon köyhyydessä eläviä sitten on Suomessa? Tilastot antavat jonkinlaisen käsityksen köyhyyden laajuudesta. Koska köyhyyttä monimutkaisuutensa vuoksi on hankala mitata, lähestytään köyhyyttä usein pienituloisuusastetta mittaamalla. Pienituloisuus on yhteydessä varallisuuden puuttumiseen ja keskimääräistä huonompaan elintasoon. Ei kuitenkaan ole mahdollista määritellä missä kohtaa pienituloisuus todella muuttuu köyhyydeksi. Eräs yleisesti käytetty määritelmä pienituloisuudelle on tulojen jääminen alle 60 prosenttiin kansallisesta mediaanitulosta yhtä kulutusyksikköä¹ kohti. Yhden hengen kotitalouksilla pienituloisuusraja vuonna 2015 oli 1185 euroa kuukaudessa. Näin mitattuna samana vuonna pienituloisia oli 11,7 prosenttia koko väestöstä. Jopa 24,6 prosenttia kaikista kotitalouksista koki vähintään pieniä

¹ Yhdellä kulutusyksiköllä tarkoitetaan yhtä aikuista. 14-18-vuotiaat ovat kukin 0,5 kulutusyksikköä ja sitä nuoremmat lasketaan 0,3 kulutusyksiköksi (SVT 2009, 5).

toimeentulovaikeuksia, ja vakavia ongelmia toimeentulossa oli 7,7 prosentilla väestöstä. (SVT 2009, 5; 21.12.2016)

Kun pienituloisuus aikaisemmin koski huomattavampaa suomalaisten joukkoa, oli luonnollista, että politiikka keskittyi nostamaan koko kansan elintasoja. Tässä auttoi erityisesti sosiaalipolitiikan universalismi, joka pyrki luomaan kaikille yhteisiä palveluita ja etuusjärjestelmiä. Köyhimpien taloudellinen asema parani samalla, kun muidenkin elintaso nousi eikä erillistä köyhyyspolitiikkaa tarvittu. 1990-luvun lama kuitenkin muutti sosiaalipolitiikan suunnan, sillä universalismin edellytykseksi nähtiin korkea työllisyys. (Isola & Suominen 2016, 21–22.)

Samalla, kun luokkarakenne on muuttunut, myös asuinalueet ja palvelujen käyttäminen ovat alkaneet eriytyä tulojen mukaan, mikä on johtanut myös sosiaalisten todellisuuksien eriytymiseen. Näillä muutoksilla taas on ollut seurauksensa suomalaiselle sosiaalipolitiikalle ja köyhimpien asemasta käytävälle keskustelulle. Kun yhteiskunnan tuloryhmät eriytyivät omiksi joukoikseen, ymmärrys ja myötätunto köyhyudessa eläviä kohtaan väheni. Yhä useammassa puheenvuorossa on vaadittu sosiaaliturvaa vastikkeelliseksi. Samanlainen kehitys on nähtävissä myös suhteessa työttömyysturvaan: kun aikaisemmin painotettiin työttömän oikeuksia, alkoivat 1990-luvun lopulla korostua työttömän velvollisuudet. (Isola & Suominen 2016, 21–22.)

Saari on jakanut eriarvoistumisen kehityksen neljään ajanjaksoon. Tuloerot supistuivat voimakkaasti hyvinvointivaltion ja tulopolitiikan aikakaudella, joka alkoi 1960-luvun lopulla ja päättyi 1970-luvun puoleenväliin. Hitaampi erojen supistumisen kausi kesti aina vuoteen 1990 saakka, jota laman aikainen ja jälkeinen aika seurasi. Tässä kohtaa Suomi muutti sosiaalipoliittista suuntaansa aikaisempaa kilpailullisemmaksi ja yhteiskunnalliset ongelmat ja yhteiskunnallinen hyvä alkoivat kasautua eri pinoihin. 2000-luvulla alkanut jakso tarkoitti kasvaneiden tuloerojen vakiintumista ja selkeän yläluokan muodostumista. (Saari 2015, 54–56.) Tutkielmani tarkastelupisteet osuvat siis kahteen viimeiseen ajanjaksoon, eli suomalaisen eriarvoistumiskehityksen käännekohdan jälkeiseen aikaan.

Koska köyhyys kumpuaa yksilön ja yhteiskunnan vuorovaikutuksesta, on erityisen tärkeää, että yhteiskunta tukee köyhyudessa eläviä ja toimii aktiivisesti köyhyyttä vastaan. 1990-luvulta lähtien universalismin perustuksia on kuitenkin nakertanut hallitus toisensa perään. Laman aikana Esko Ahon johtama hallitus leikkasi Suomen menoista 20 miljardia markkaa niin kutsutun Sailaksen listan perusteella. Etujaan menettivät esimerkiksi lapsiperheet ja työttömät. (HS 16.11.2014.) Noin 20 vuotta myöhemmin tilanne on ollut paljolti samanlainen. Vuonna 2015 valittu keskustalaisen Juha Sipilän hallitus on ottanut tavoitteekseen 4,5 miljardin leikkaukset. Leikkauksilla se haluaa ”nostaa Suomen talouden kestävä kasvun ja kohenevan työllisyyden

uralle” ja ”turvata julkisten palvelujen ja sosiaaliturvan rahoituksen” (Valtioneuvosto 1.9.2016). Monet hallituksen suunnittelemat ja toteuttamat säästöt ja uudistukset ovat kalahtaneet kaikkein heikoimmassa asemassa oleviin. Esimerkiksi sosiaali- ja terveystaksien korottaminen, päivähoito-oikeuden rajaaminen (HS 5.2.2016) ja diabeteslääkkeiden korvaustason laskeminen (HS 6.10.2016) vaikeuttavat entisestään köyhyydessä elävien asemaa (HS 5.2.2016). Ylipäätensä hallitus ei ole juurikaan kiinnittänyt huomiota päätösten tulonjakovaikutuksiin (ks. Isola & Suominen 2016, 11).

2. Tutkimuksen teoreettinen tausta

Edellisissä luvussa esittelin lyhyesti tutkimukseni idean, tarkastelin asemaani tutkimuksen tekijänä ja rakensin suomalaiselle köyhyydelle aikalaiskontekstia. Tässä luvussa käyn läpi oman tutkimukseni kannalta merkitykselliset käsitteet ja teoriat. Esittelen käsitykseni diskurssista ja sen rakennuspalikoista lausumista, tarkastelen journalismia diskursiivisena käytäntönä ja vallankäyttönä. Käsitykseni pohjaavat erityisesti ”diskurssianalyysin isän” Foucault’n (2005/1969; 2005/1975) ajatteluun ja tästä tehtyihin tulkintoihin (Hall 1999, Torkkola 2008, Väliverronen 1993).

2.1. Diskurssit rakentavat köyhyyttä

Edellisessä luvussa käsittelin joitakin tapoja, joilla köyhyyttä on mahdollista käsittää. Köyhyyden määritelmien moninaisuus kuvaa omalta osaltaan sitä, ettei lopullista totuutta köyhyydestä ole mahdollista saavuttaa. Siitä on olemassa lukemattoman monia keskenään kamppailevia käsityksiä. Köyhyys on siis diskurssi, kulttuurinen tuote, joka on kytköksissä aikaan ja paikkaan. Tietenkin köyhyydeksi nimetty ilmiö on todellinen a priori ja koskettaa satojen tuhansien suomalaistenkin elämää. Tämän takia tavoilla, joilla puhumme köyhyydestä, on suuri merkitys. Köyhyyden diskurssit eivät kuitenkaan kumpua todellisuudesta a priori, vaan monimutkaisesta suhdeverkostosta köyhyyden ympärillä (Foucault 2005/1969, 63). Näin ollen köyhyyden diskurssit eivät kerro niinkään siitä, mitä on köyhyys tai millaisia köyhyydessä elävät ovat tämän päivän Suomessa, vaan yhteiskunnallisista olosuhteista laajemmin.

Köyhyyden diskurssit kuitenkin muokkaavat todellisuutta, esimerkiksi köyhyydessä elävien elämää. Käsitän diskurssit yhteiskunnallisiksi käytännöiksi, jotka rakentavat sosiaalista todellisuutta. Ne eivät siis ainoastaan heijastele todellisuutta, vaan muokkaavat sosiaalisia suhteita, sosiaalista tilaa ja sosiaalisia identiteettejä. Puhuntansa kohteiden lisäksi ne siis muovaavat puhujia ja kuulijoita. (Väliverronen 1993, 31.) Sitä, miten köyhyydestä voidaan puhua ja voidaanko siitä ylipäättänsä puhua, määrittävät monimutkaisessa suhteiden verkostossa muodostuvat säännöt. Diskurssien ulkopuoliset suhteet, esimerkiksi instituutioiden, taloudellisten ja yhteiskunnallisten tapahtumasarjojen ja normijärjestelmien välillä säätelevät mahdollisuuksia ja tapoja puhua eri asioista. Säännöt pakottavat tietyn diskurssin sisällä puhuvat näkemään aiheen tietyllä tavalla ja rajoittavat muita tapoja, joilla aihetta olisi mahdollista käsitellä (Hall 1999, 98). Diskursiivisia mahdollisuuksia eivät siis muokkaa yksilön tietoisuus tai kieli, vaan itse diskurssi käytäntönä. (Foucault 2005/1969, 63, 67–69, 85.)

Diskurssin ajattelua ja puhetta rajoittava luonne osoittaa, kuinka diskurssit ja valta kiinnittyvät erottamattomasti toisiinsa. Valta ja diskurssi edellyttävät toinen toisiaan, sillä jokainen valtasuhde rakentaa itseään vastaavan tietokentän ja jokainen diskurssi edellyttää ja rakentaa

valtasuhteita. Tämä erottamaton kaksikko muokkaa yksilöitä, diskurssien kohteita ja tiedon hyödyntämisen tapoja. Lopulta yksilön minuuskin on näiden kahden elementin synnyttämä. (Foucault 2005/1975, 42.) Valta pyrkii vakiinnuttamaan tietyt diskurssit ”totuuden” järjestelmiksi. Tällainen ”totuuden järjestelmä” ymmärretään yhteisössä tai yhteiskunnassa ainoaksi oikeaksi, jolloin ”totuuden” ulkopuoliset diskurssit puolestaan näyttäytyvät väärinä, naurettavina ja typerinä. (Foucault/ks. Hall 1999, 104.)

Diskurssi ei ainoastaan pidä sisällään vallan elementtejä, vaan se on myös yksi järjestelmistä, joiden kautta valta leviää. Köyhyyden diskurssin tuottama ”tieto” luo perustan vallalle, jota käytetään köyhiä kohtaan. Niistä, joista ”tiedetään”, tulee vallan kohteita. (Foucault/ks. Hall 1999, 104.) Esimerkiksi Suomessa oli voimassa vuodesta 1936 vuoteen 1986 saakka irtolaislaki, jonka mukaisesti ”työtä vieroksuvat” tai ”hyvien tapojen vastaisesti” elantoaan hankkivat henkilöt nähtiin ”irtolaisina”. ”Irtolaiset” oli mahdollista määrätä irtolaisvalvontaan ja lähettää työlaitokseen pakkotyöhön. (Selin 2009, 16; Yle 22.10.2010.) Tällaisessa diskurssissa köyhyydessä elävät tai yhteiskunnasta syrjäytyneet ihmiset määrittyivät ensisijaisesti lainrikkoina, jolloin on ”luonnollista”, että he tuen ja avun sijaan saavat osakseen kontrollia ja rangaistustoimenpiteitä. Tämän vallitsevan, lain kirjoihin saakka päässeän, diskurssin rinnalla on kilpaillut joukko muita diskursseja, jotka 1980-luvun lopussa syrjäyttivät irtolaisdiskurssin. Köyhyyden rikollisuudeksi ymmärtävä diskurssi ei kuitenkaan ole kadonnut, vaan muuttanut muotoaan. Esimerkiksi kerjäämisen kieltäminen lailla on noussut useaan otteeseen julkiseen keskusteluun 2010-luvulla (esim. HS 7.7.2013; 25.3.2014; 8.6.2016).

Näin ollen köyhyyden diskurssit ovat läpeensä ideologista, eli ne ovat täynnä vallan palveluksessa olevia merkityksiä (Thompson/ks. Fairclough 1997, 25). Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että köyhyyttä koskevat uskomukset olisi mahdollista jakaa tieteellisiin, eli tosiin ja ideologisiin, siis epätosiin. Kielenkäyttö ei koskaan ole viatonta, vaan jokainen lausuma pitää sisällään ideologisia ulottuvuuksia. (Hall 1999, 101.) En silti pidä köyhyyden diskursseja tai lausumia samanarvoisina, sillä niiden puolueellisuudessa, kattavuudessa, vaikuttimissa ja suhteellisessa paikkansapitävyydessä on eroja (Fairclough 1997, 66–67). Jo johdannossa toin esiin haluani asettaa tätä tutkimusta tehdessäni köyhyydessä elävien puolelle ja pyrkimykseni edistää köyhyydessä elävien ja köyhyyden oikeudenmukaista käsittelyä journalismissa. Tästä lähtökohdasta käsin lausuma, joka pyrkii murentamaan köyhyydessä elävien ihmisarvoa ja –oikeuksia, vaatii huomattavasti kriittisempää käsittelyä kuin lausuma, joka ei rakenna vastakkainasettelua köyhyydessä elävien ja paremmin toimeentulevien välille.

Palaan vielä hetkeksi diskurssin anatomiaan. Diskurssit koostuvat toisiinsa kytkeytyvistä lausumista. Nämä ovat ainutkertaisia tapahtumia, joilla on seurauksensa ja joita ei voi palauttaa

lauseisiin, propositioihin, muotoilulakeihin tai pelkkään merkkien olemassaoloon tai kieleen. Diskurssit muodostuvat rajallisesta määrästä lausumia, joita yhdistävät tietyt olemassaolon ehdot. Lausuma on enemmän kuin lause tai propositio konkreettisena muotona tai sisältönä. Se on merkeille kuuluva olemassaolon funktio, joka saa lausuman tulemaan esiin tietyssä ajassa ja tilassa. (Foucault 2005/1969, 40, 43, 109–117.)

Tämä tarkoittaa, että lausumalla on aina viittauskohde, subjekti, liitännäiskenttä ja aineellinen muoto. Lausuma ei siis ikinä voi esiintyä muusta todellisuudesta irrallisena, vaan suhteena esimerkiksi subjektin mahdollisiin asemiin. Subjekti puolestaan on määrätty ja tyhjä paikka, jonka kuka tahansa voi tiettyjen ehtojen täytyessä omaksua tai oikeastaan johon jokaisen *on pakko* asemoida itsensä puhuakseen tietyssä diskurssissa (Hall 1999, 99). Liitännäiskenttä taas kuvaa sitä, kuinka lausuma voi olla olemassa ainoastaan suhteessa muihin lausumiin. Aineellinen muoto tarkoittaa lausuman näkyvää tai kuuluvaa olemusta: se voi olla esimerkiksi puhetta, kirjoitusta tai piirros. (Foucault 2005/1969, 70–73, 122–123, 127–128, 133–134, 142–153.)

Diskurssia voi havainnollista verkkometäforalla, joka kuvastaa sitä, etteivät diskurssit voi olla olemassa yksinään, suljettuina järjestelminä, vaan ainoastaan suhteessa toisiin diskursseihin. Ne voivat ottaa muista diskursseista ainesosia, jotka sitten solmivat omaan merkityksen verkkoonsa (Hall 1999, 100). Verkon solmut, eli lausumat, kytkeytyvät yhteen muiden solmujen kanssa ja luovat lukemattomia diskursiivisia muodostelmia. (ks. Torkkola 2008, 272.)

Diskurssit heijastavat epäsuorasti ympäröivää sosiaalista todellisuutta. Samalla ne myös rakentavat tätä todellisuutta uudelleen. Seuraavassa alaluvussa tarkastelen journalismin ja diskurssien suhdetta. Uskon, että journalismin merkitys köyhyyden määrittäjänä on tämän päivän Suomessa merkittävä.

2.2. Journalismi köyhyyttä tuottavana käytäntönä

Yhteiskunnan tuloryhmien eriytymisen vuoksi köyhyydessä elävät ja heitä paremmin toimeentulevat eivät yleensä kohtaa arjessaan (Isola & Suominen, 2016, 22), mikä korostaa journalismin merkitystä köyhyyden määrittäjänä yhteiskunnallisessa keskustelussa. Journalismi on tapana ymmärtää ajankohtaiseksi ja faktoihin perustuvaksi joukkoviestinnäksi. Ajankohtaisuus ja faktapohjaisuus ovat kuitenkin määritelmänä suhteellisia. (ks. Kunelius 2003, 21–23). Journalismia ei tulisikaan nähdä objektiivisena todellisuuden välittämisenä. Kirjoittaessaan köyhyydestä journalismi ei ainoastaan siirrä informaatiota, vaan samanaikaisesti luo sosiaalista yhteisyyttä sekä rakentaa merkityksiä (Ridell 1993, 18).

Journalismin kyky rakentaa ja uusintaa köyhyyden merkityksiä on tutkimukseni keskiössä. Journalismi on diskursiivisen käytäntö (Väliverronen 1993, 28), eli merkitysten tuottamisen

käytäntö (Hall 1999, 98), joka tuottaa tietynlaisia köyhyyden diskursseja. Tämä tarkoittaa, että journalismin tapaan käsitellä köyhyyttä vaikuttavat kirjoittamattomat säännöt, joilla on historia. Näitä sääntöjä muokkaavat eletty aikakausi sekä yhteiskunnallinen, taloudellinen, maantieteellinen ja tieteellinen ympäristö. (Foucault 2005/1969, 155.) Näin ollen Helsingin Sanomien tuottamia diskursseja muotoilevat esimerkiksi lehden asema ankarassa kilpailutilanteessa elävänä voittoa tavoittelevana yrityksenä, samoin kuin hyvässä poliittisessa ja yhteiskunnallisessa asemassa olevia ihmisiä suosivat lähdekäytännöt. Journalismissa voi nähdä vallitsevan kapitalismia suosivan ”eetoksen” (Fairclough 1997, 60–61, 69; ks. myös Kunelius 2003, 93–94.), mikä väistämättä asettuu ristiriitaan köyhyyden oikeudenmukaisen käsittelyn kanssa. Palaan tähän problematiikkaan ongelmanasettelussani.

Journalismi diskursiivisena käytäntönä ei ole kuitenkaan ainoa merkitysten tuottamisen käytäntö, joka vaikuttaa Helsingin Sanomien tuottamiin köyhyyden diskursseihin. Helsingin Sanomien köyhyyttä käsittelevät pääkirjoitukset asettuvat yhtäaikaaisesti osaksi monia diskursiivisia käytäntöjä. Journalismin alapuolelta voidaan erottaa omiksi diskursiivisiksi käytännöikseen ainakin Helsingin Sanomat mediana ja tuotteena sekä pääkirjoitukset tekstilajina (ks. luku 4.1.). Journalismi ei myöskään ole yhteiskunnan ulkopuolella kelluva yksinäinen saari. Se on ainoastaan yksi lukuisista käytännöistä, joka osana muita kulttuurisia ja yhteiskunnallisia käytäntöjä vaikuttaa siihen, miten köyhyydestä puhutaan Helsingin Sanomien pääkirjoituksissa ja yhteiskunnassa. Koska diskurssit muodostuvat suhteessa aikaan ja niitä ympäröiviin yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin käytäntöihin (Foucault 2005/1969, 63–64), on yhteiskunta koodattuna tekstin sisään. Näin ollen porautumalla Helsingin Sanomien köyhyyttä käsitteleviin pääkirjoituksiin on mahdollista saada tietoa, ei pelkästään journalismin, vaan koko yhteiskunnan suhteesta köyhyyteen.

Tällä en tarkoita, että journalismi olisi metadiskurssi tai diskurssien diskurssi, joka kokoaisi yhteen muiden yhteiskunnallisten toimijoiden diskurssit. Journalistisista teksteistä voi kyllä löytää kaikuja poliitikkojen ja viranomaisten puheesta, mutta uuteen kontekstiin tuotuna puheesta lainatut osaset eivät välttämättä ole diskursiivisesti samoja. Tämä johtuu siitä, että lausumia on mahdollista tulkita vain suhteessa toisiin lausumiin. (Foucault/Torkkola 2008, 24–25.) Journalismin tuottama köyhyys ei siis palaudu suoraan muiden toimijoiden diskursseihin. Yhteiskunnalliset ja kulttuuriset käytännöt lepäävät syvemmällä tekstin kudoksissa.

2.3. Journalismi on vallankäyttöä

Kun journalisti kirjoittaa köyhyydestä, hän osallistuu köyhyydestä käytävään määrittelykamppailuun, siis käyttää valtaa. Näin journalismi on osa diskursiivista vallankäyttöä,

jolla tarkoitan valtaa määritellä sosiaalista todellisuutta ja pyrkimystä saattaa itselle suotuisat tulkinnat ja tulkinnan välineet vallitseviksi. (Väliverronen 1993, 31.) Diskursiivisessa vallassa valta on alati liikkeessä oleva suhteiden verkosto (Foucault 2005/1975, 41). Se on jatkuva strateginen peli, joka tuottaa, legitimoii ja uusintaa valtasuhteita (Väliverronen 1993, 27). Valtaa ei siis voi omistaa tai jäljittää johonkin tiettyyn rakenteeseen tai instituutioon. Tämä tarkoittaa, ettei valta ole lähtöisin mediasta tai journalisteista, mutta nämä kykenevät käyttämään valtaa. (Foucault 2005/1975, 41.)

Koska valta on sosiaalinen suhde, on journalistin valtaa käyttääkseen asetettava osaksi monimutkaista suhteiden verkkoa. Näin valta on yhtäaikaaisesti sekä rajoittavaa että toimintakykyä antavaa. Kirjoittaessaan pääkirjoituksen köyhyydestä toimittajan on mukauduttava journalistisiin ja pääkirjoituksiin liittyviin käytäntöihin. Hän ei voi rakentaa tekstiään sellaisten diskurssien varaan, joita yhteiskunnassa ei jaeta, mikäli hän haluaa tulla ymmärretyksi (Fairclough 1997, 140). Myöskään uudenlaisten tulkintojen synnyttäminen köyhyydestä ei ole helppoa, sillä toimittajan puheenvuoroa köyhyydestä rajoittaa häntä ympäröivä ja häneen kirjoitettu sosiaalinen todellisuus. Alistuminen kuitenkin suo toimittajalle mahdollisuuden osallistua köyhyydestä käytävään merkityskamppailuun.

Puhuessaan köyhyydestä journalismi käyttää valtaa köyhyydessä eläviä kohtaan. Tämä valta voi olla alistavaa, voimaannuttavaa tai näitä molempia yhtä aikaan. Journalismin tavat merkityksellistää köyhyyttä vaikuttavat siihen, millainen käsitys meillä lukijoina on köyhyydestä ja köyhistä, mutta käsitysten lisäksi diskurssit muokkaavat myös ihmisiä itseään: kuulijoita, puhujia ja köyhyydessä eläviä (Väliverronen 1993, 31).

Journalismi ei tietenkään ole ainoa köyhyyden määrittäjä. Se on julkinen tila, jossa erilaiset instituutiot, ryhmät ja diskurssit kamppailevat köyhyyden määrittelystä ja mahdollisuudesta muuttaa sosiaalista todellisuutta (mas. 29). Journalismilla on kuitenkin tässä tilassa viimeinen sanansa siinä määrin kuin vallan verkosto antaa myöten, eivätkä lausumat välttämättä säily diskursiivisesti samoina loikatessaan, esimerkiksi politiikasta journalistiseen julkisuuteen.

Vaikka diskursseissa on valtaa, jonka journalismi kykenee valjastamaan käyttöönsä, ei journalismin tavoitteleva tulkinta köyhyydestä valu lukijan päähän kuin kannusta kaatamalla. Ensinnäkään journalismi ei ole yhtenäinen diskursiivinen käytäntö, joten se tuottaa myös keskenään ristiriitaisia diskursseja jopa saman kirjoituksen sisällä. Median suhde valtaan onkin monitahoinen, eikä journalismi ole avoimen poliittisen manipulaation alistamaa. Päinvastoin: media pyrkii usein haastamaan virallisten tahojen puhetta. Kuitenkin syvemmällä tasolla median käyttämät diskurssit saattavat luonnollistaa vallitsevissa asemissa olevia puhetapoja. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi

kapitalismin periaatteiden ottamista annettuina. (Fairclough 1997, 64–66.) Toiseksi journalismi ei hyvästä vallankäyttöasemastaan huolimatta ole ainoa köyhyyden merkityksellistäjä ja etenkin sosiaalisella medially on oletettavasti kyky nakertaa journalismin asemaa diskurssien määrittäjänä. Ehkä tärkeintä on kuitenkin, ettei niin kutsuttu yleisö ole yhtenäinen massa. Yleisön jäsenillä on valittavanaan useita tulkinta-asemia, joista käsin he lukevat tekstiä (Väliaverronen, 1993, 33.)

3. Aikaisempi tutkimus medioidusta köyhyydestä

Edellisessä luvussa kuvailin, kuinka köyhyyden diskurssit heijastavat epäsuorasti sosiaalista todellisuutta ja vaikuttavat muun muassa siihen, millaista kohtelua köyhyydessä elävät saavat osakseen. Esitin diskurssien koostuvan lausumista, joilla on aina viittauskohde, subjekti, liitännäiskenttä ja aineellinen muoto (Foucault 2005/1969). Lisäksi toin esiin diskurssien erottamattoman kytköksen valtaan ja journalismin luonteen köyhyyttä tuottavana diskursiivisena käytäntönä ja vallankäyttönä. Tässä luvussa tarkastelen aikaisempia tutkimuksia medioidusta syrjäytymisestä, työttömyydestä ja köyhyydestä. Olen hyödyntänyt näitä tutkimuksia rajatessani tutkielmani aihetta, aineistoa ja metodologiaa. Tulen palaamaan näihin tutkimuksiin myös Analyysi-luvussa (6) ja vertaamaan niiden tuloksia omiini. Ensiksi kerron, miten suomalainen media käsittelee, työttömyyttä ja syrjäytymistä, minkä jälkeen keskityn journalismin Suomen rajojen ulkopuolella tuottamiin köyhyyksiin.

Vaikka journalististen representaatioiden ja diskurssien tutkimus on ollut suosittua viimeisillä vuosikymmenillä, medioitua köyhyyttä ei ole Suomessa aikaisemmin tutkittu. Ehkä tämä johtuu pitkään ylläpidetystä harhasta, jonka mukaan Suomi ei ole luokkayhteiskunta. Toisaalta median välittämän köyhyyden tutkimus ei ole myöskään ollut suuressa huudossa maailmalla (Larsen & Deigaard 2013, 289) eikä etenäkään Manner-Euroopassa (Lepianka 2015, 1003). Koska köyhyyttä mediassa ei aikaisemmin ole tutkittu, olen tarkastellut Suomen kontekstissa tutkimuksia, jotka käsittelevät medioitua työttömyyttä ja syrjäytymistä kotimaassa. Uskon näiden kahden ilmiön käsittelyn antavan viitteitä myös siitä, miten köyhyyttä merkityksellistetään mediassa.

Kumpikaan viimeksi mainituista ei välttämättä merkitse köyhyyttä. Yksilö voi olla työtön tai syrjäytynyt ja pärjätä siitä huolimatta hyvin taloudellisesti. Tästä huolimatta näen köyhyyden, syrjäytymisen ja työttömyyden asettuvan lähelle toisiaan ainakin neljällä tavalla. Työttömyys ja syrjäytyminen ovat monesti yhteydessä köyhyyteen: ne voivat suistaa ihmisen vakaviin toimeentulovaikeuksiin. Toiseksi ne voivat rajoittaa ihmisen toimintakykyä. Kolmanneksi myös työttömyyden ja syrjäytymisen takana voi huomata yhteiskunnan ja yksilön vuorovaikutuksen (vrt. Isola & Suominen 2016, 31, 33.), minkä vuoksi näiden ilmiöiden lievittäminen tai selättäminen vaatii yhteiskunnallista muutosta. Lisäksi työttömät ja syrjäytyneet samoin kuin köyhyydessä elävätkin tarvitsevat monesti yhteiskunnan tukea selviytyäkseen. 1990-luvulta alkaen Suomen sosiaalipolitiikasta on tullut säästötoimenpiteiden temmelyskenttä (ks. mts. 19–20). Tämä on vaikuttanut syrjäytyneiden, työttömien ja köyhyydessä elävien asemaan ja aiheuttanut kiinnostavaa turbulenssia diskursseissa.

3.1. Syrjäytyminen ja työttömyys suomalaismediassa

Työttömyyden diskursseissa journalistisessa mediassa on usein työttömiä syyllistävä pohjavire. Toisin sanoen työttömyys näyttäytyy yksilön omana syynä. Alasuutarin (1996) vuosille 1946–1994 ajoittuva, pääkirjoituksia käsittelevä tutkimus osoittaa, että työttömyys yhdistetään tyypillisesti yksilön passivisuuteen. Tämä ”laiskuus” voi johtua työttömän huonosta moraalisesta tai henkisestä sairaudesta. Työkyky puolestaan kuuluu henkisesti terveelle ihmiselle ja tarkoittaa kykyä osallistua palkkatyöhön. Työ näyttäytyy toisaalta välineellisenä arvona, toisaalta kansalaisten ahkeruus ja työhalukkuus ovat itsessään arvokkaita. Ihmisten oletetaan ajattelevan aina itsekkäästi ja valitsevan joutenolon, mikäli se on vähintään yhtä kannattavaa kuin työssäkäynti. Siksi ”turvaton toimeentulon” ja ”helpon elämän” ajatellaan sopeuttavan ihmisen työttömyyteen. Tästä huolimatta diskurssit eivät suoraan kyseenalaista ajatusta siitä, että perustoimeentulo on taattava ainakin työhaluisille työttömille. (mts. 78–80.)

Median käyttämät diskurssit saattavat pelata työttömiä vastaan, vaikka toimittajan nimenomaisena tavoitteena on ollut marginalisoidun ryhmän äänen nostaminen julkisuuteen, kuten oli Aamulehden Työttömän sivun laita 1990-luvun alkupuolella. Työttömän mahdollisuudet esiintyä erilaisissa sosiaalisissa rooleissa olivat kyseisellä sivulla hyvin rajatut. Diskursseissa työttömyys näyttäytyi vain Suomea koskevana ongelmana. Työttömyyden kytköksiä talousjärjestelmän kriisiin ei kirjoituksissa tuotu esille, minkä lisäksi kapitalismi ja sosiaalidarvinismi näyttäytyivät luonnollisina, kyseenalaistamattomina tiloina. Työttömiin itseensä suhtauduttiin kahtalaisesti. Toisaalta heidät nähtiin syyllisiksi tilanteeseensa. Tällöin työttömyystilan keskellä on passiivisuuden ydin, josta työttömän on kaikin voimin pyristeltävä pois. Työttömät jakautuivat kotiin jääviin ”nollalinjalaisiin” ja aktiivisiin, oma-aloitteisiin työhaluisiin. Toisaalta työttömät olivat järjestelmän uhreja, joita lait, viranomaiset ja julkinen valta höykyttävät ja estivät työllistymistä. (Vehkalahti 2000, 4–7.)

Säälin ja syyllistämisen diskurssit toistuvat Lillqvistin (2010) mukaan kansalaisten ja viranomaisten työttömyydestä internetiin tuottamissa teksteissä. Kansalaisten diskursseissa on erityisen negatiivinen sävy: työttömät saatettiin merkityksellistää esimerkiksi muita hyväksikäyttävinä eläteinä. Laiskuuden lisäksi työttömyyden syynä nähtiin usein työnhakijan kelpaamattomuus työhön esimerkiksi kouluttamattomuuden, lihavuuden, vanhuuden, alkoholismin tai osaamattomuuden vuoksi. Vaihtoehtoinen diskurssi nosti viranomaiset ja yhteiskunnan tikun nokkaan. Se toi esiin työttömien köyhyyttä, huono-osaisuutta ja kärsimystä. Myönteisesti tai neutraalisti työttömyyteen suhtautuvat diskurssit olivat kaiken kaikkiaan harvinaisia. (mts. 54, 56, 66.)

Nämä kolme tutkimusta osoittavat työttömien merkityksellistämisen mediassa

ongelmalliseksi työttömyyden vähentämisen kannalta. Yhteiskunta syyllistää yksilöitä tilanteesta, joka vaatisi yhteiskunnallisiin rakenteisiin kohdistuvaa ratkaisua. Seuraavaksi tarkastelen vielä tutkimusta, joka nostaa työttömien itsensä äänen kuuluviin. Se osoittaa tulkinnan merkityksen. Taira (2001) perehtyi artikkelissaan yhteen diskurssiin, yksilöllistymispuheeseen, joka kytkeytyy yhteen uusliberalistisen ajattelun kanssa. Taira tutki kuinka tämä diskurssi näkyi työttömien kirjoituskilpailuun (1993) lähettämässä teksteissä ja kuinka se asettui vastakkain protestanttisen työetiikan ja täystyöllisyyden myytin kanssa. Tutkimuksessa yksilöllistymispuhe näkyi yllättäen työttömien voimaannuttajana, tapana, jolla he saattoivat perustella elämänsä mielekkyyttä yhteiskunnassa, jossa täystyöllisyys on normi ja työttömyys häpeä. Työttömien yksilöllistymispuhe asettui siis vastakkain sen uusliberalistisen ajattelun kanssa, jossa yksilöllistymispuhetta käytetään työttömien syyllistämiseen (mas. 64–65, 70, 72.), mistä edellä mainittu laiskuus ja epäkelpoisuuspuhe ovat hyviä esimerkkejä.

Suomen rajojen sisäpuolelta esittelen vielä Jupin (2011) tutkimuksen nuorten syrjäytymisen tulkinnasta uutismediassa. Hänen mukaansa nuorten syrjäytymisestä rakentuva kuva on kaksijakoinen: nuorten syrjäytyminen kehystetään yhteiskunnalliseksi uhaksi tai nuoret nähdään uhreina. Ensiksi mainitussa kontekstissa nuoria pidetään turvallisuusriskinä, heidän moraaliaan kuvataan rappioituneeksi ja mietitään syrjäytymisen aiheuttamia taloudellisia riskejä. Tällöin nuori nähdään syyllisenä tilanteeseensa ja ratkaisuksi tarjotaan kuria, kasvattamista ja kontrollia. Nuorten pahoinvoinnin, hyvinvointijärjestelmän puutteiden ja sairaan yhteiskunnan ja kulttuurin kehykset sen sijaan kuvaavat nuoret uhreiksi. Tällöin syyllisiä etsitään puutteellisesta vanhemmuudesta, perheongelmista tai yhteiskunnasta. (mas. 205–210, 217–218.) Myös tämän tutkimuksen tuloksissa nousee esiin syyllinen/uhri-puhe. Kun yhteiskunnan ja yksilön vuorovaikutuksena syntyvät ilmiöt sysätään yksin ihmisen tai tämän perheen harteille, jää ongelma ratkaisematta. Tällöin yhteiskunta pyrkii loputtomasti aktivoimaan työtöntä, vaikka todellisenä ongelmana on usein, ettei työpaikkoja yksinkertaisesti ole tarpeeksi. Sekä syyllinen-, että uhri-puhe alistavat kohteensa mitätöimällä työttömän tai syrjäytyneen oman kokemuksen ja tarjoamalla valmiin tulkinnan tämän elämästä.

Seuraavaksi tarkastelen köyhyyspuhetta, jota media tuottaa suomen rajojen takana. Mielestäni puheessa on nähtävissä jonkin verran yhtäläisyyksiä syrjäytymis- ja työttömyyspuheen kanssa.

3.2. Medioitu köyhyys Suomen rajojen ulkopuolella

Köyhyys ja köyhyydessä elävät ovat olleet mediassa melko näkymättömiä teemoja: ilmiö tai sen koskettamat ihmiset eivät yleensä näy eivätkä kuuluu. Esimerkiksi amerikkalaisten populaarikulttuuria edustavien televisiosarjojen hahmot ovat perinteisesti olleet hyvin

toimeentulevia keskiluokan edustajia, samoin kuin valkoihoisia (esim. Frendit). Köyhyys onkin merkityksellistetty yhteiskunnassa samoin tavoin ihmistä määritteleväksi ominaisuudeksi kuin ihonväri tai sukupuoli. (ks. Bullock, Fraser Wyche & Williams 2001, 231.)

Lepianka (2015) huomasi puolalaista journalistista mediaa tutkiessaan, että köyhyyttä käsittelevät uutiset sijoittuivat yleensä paikallisten tai alueellisten uutisten osastoille. Vain mitätön osa uutisista käsitteli köyhyyttä pääasiallisena aiheenaan. Sen sijaan köyhyys esiintyi yleensä jutun alateemana ja vieläkin useammin vain mitättömän yksityiskohtana. Edelleen suuri osa artikkeleista, joihin köyhyys oli kytketty, oli vain muutaman lauseen mittaisia. Konteksti yhdistettynä köyhyydestä kirjoittamisen vähäiseen määrään saa köyhyyden vaikuttamaan epäolennaiselta ilmiöltä, joka on marginaalinen ja koskee ainoastaan rajattuja ihmisryhmiä. (mas. 1005–1006, 1012.)

Kuten työttömyydelle, uutiset rakentavat köyhyydelle vain harvoin kontekstia tai tarjoavat sille syitä ja seurauksia. (mas. 1012; ks. Bullock ym. 2001, 242; Lundström 2013, 642). Esimerkiksi Yhdysvaltain mediaa seuraavilta, mutta kulttuuria tuntemattomilta ihmisiltä voi jäädä ymmärtämättä, että köyhyys on rahan puutetta. Median perusteella on mahdollista tulkita, osa ihmisistä *valitsee* elämän rapistuneissa kortteleissa, joissa he joko tekevät rikoksia tai joutuvat niiden uhriksi tai joissa heidän on vaikea saada asianmukaista terveydenhuoltoa tai koulutusta (ks. Bullock ym. 2001, 232–233, 242). Myös Lundström (2013) on pistänyt merkille, että sekä Ruotsin että Britannian lehdistössä sosiaaliturvan varassa eläminen yhdistetään ennemminkin yksilön mieltymyksiin kuin rakenteelliseen epäoikeudenmukaisuuteen (mas. 642; vrt. Harkins & Lugo-Ocando 2016, 88)). Köyhyyden representoiminen mediassa vain köyhyydessä elävän yksilön tai ryhmän näkökulmasta voi vahvistaa käsitystä, jonka mukaan köyhyydessä elävä on itse syyllinen tilanteeseensa (ks. Bullock ym. 2001, 232–233). Toisaalta puhe köyhyydestä vain abstraktilla tasolla tekee ihmisen kokemuksen näkymättömäksi, jolloin inhimillinen näkökulma on helpompi unohtaa.

Jos köyhyydessä elävistä puhutaankin, he saavat vain harvoin subjektin aseman. Esimerkiksi Puolassa köyhyydessä elävät on tapana kuvata passiivisina muiden toimenpiteiden kohteina (Lepianka 2015, 1007). Köyhyydessä elävien tuottama köyhyyden diskurssi ei välity mediaan tai poliittisiin keskusteluihin, joissa köyhyyden diskurssi korostaa köyhyydessä elävien eroja suhteessa muihin. Köyhyydessä elävät ovat siis ”niitä”, jotka eroavat jollakin perustavanlaatuisilla tavoilla ”meistä”. Heidän ei nähdä kuuluvan kuviteltuun yleisöön. (Jeppesen 2009, 488). Köyhien jättäminen keskustelun ulkopuolelle kaventaa tapoja, joilla köyhyyttä käsitellään (Nielsen 2008, 605–606).

Kun köyhyydessä elävät ihmiset nousevat esiin uutisissa, heitä käsitellään usein kielteisesti. Aikaisemmin mainitsin yhdysvaltalaiset televisiosarjat esimerkkinä mediasta, josta köyhyydessä

elävät ovat loistaneet poissaolollaan. On kuitenkin muutama formaatti, joissa köyhyydessä elävät ovat suorastaan ylliedustettuina: keskusteluformaatit ja rikoksia käsittelevät tosi-tv-ohjelmat. Formaattien muodon vuoksi köyhistä muodostuu vääristynyt kuva: he ovat parisuhteessaan epäonnistujia, ”kevytkenkäisiä” teini-ikäisiä tyttöjä sekä ei-valkoisia huumeidenkäyttäjiä. Edellinen esimerkki tekee näkyvästi myös seksistiset ja rasistiset stereotypiat, jotka leimaavat medioitua köyhää. Yhdysvalloissa afroamerikkalaiset ryhmät ovat ylliedustettuina köyhyyttä käsittelevissä uutisissa (ks. Bullock, Fraser Wyche & Williams 2001, 231–232, 239–240). Britanniassa köyhyyttä ei samalla tavoin rodullisteta. Kuitenkin Britannian ja Yhdysvaltojen mediaa näyttää yhdistävän erityinen inho sosiaalitukea nostavia yksinhuoltajaitejä kohtaan (mas. 236; Larsen & Dejgaard, 2013, 295; Harkins & Lugo-Ocando 2016, 88). Köyhyydessä elävät representoidaan passiivisina ja muista riippuvaisina epäonnistujina, joilla on ylpeyden sijaan oikeus ainoastaan häpeään (ks. Bullock ym. 2001, 231; Jeppesen 2009, 497; Lepianka 2015, 1007).

Osassa journalistisista medioista kielteinen suhtautuminen köyhyydessä eläviin ilmaistaan peittelemättä ja suoraan. Esimerkiksi brittiläisissä tabloidilehdissä köyhyydessä eläviä nimitetään muun muassa loisiksi ja siipeilijöiksi (Harkins & Lugo-Ocando 2016, 85). Köyhyys yhdistetään niin Kanadassa, Yhdysvalloissa kuin Britanniassakin rikollisuuteen, moraalittomuuteen ja yhteiskunnalliseen uhkaan esimerkiksi nimittämällä köyhyydessä eläviä alaluokaksi (mas. 80, Jeppesen 2009, 488; ks. Bullock ym. 2001, 236). Tällä tavoin media rakentaa köyhyyttä, joka on itse tuotettua ja ansaittua. Tästä ajatuksenjuoksusta seuraa, että köyhyydessä elävät eivät ansaitse yhteiskunnan tukea. (Harkins & Lugo-Ocando 2016, 83, 85.) Apua ansaitsevat ja ansaitsemattomat köyhät onkin binariteetti, joka toistuu erityisesti edellä mainituissa maissa. Kuitenkin samankaltainen jako kahden kerroksen väkeen näyttää toistuvan myös suomalaisten työttömien kohdalla (Alasuutari 1996, 78–80, Vehkalahti 2000, 4–7, Lillqvist 2010, 54, 56, 66).

Useat tutkijat ovat kiinnittäneet erityistä huomiota yhteiskunnassa käytössä olevan sosiaalijärjestelmän korreloimiseen köyhyyden mediassa saaman käsittelyn kanssa (esim. Larsen & Dejgaard 2013; Lundström 2013; Bullock ym. 2001, 239–240). Yhteiskunnat, joissa palveluja ja etuuksia annetaan vain osalle väestöstä, ovat taipuvaisia tuottamaan julkista keskustelua sosiaalietuuksien väärinkäytöstä ja käsittelemään köyhyydessä eläviä kielteisessä valossa. Larsen ja Dejgaard näkevät sosiaalijärjestelmän ja sosiaalijärjestelmään kohdistuvien asenteiden välillä olevan kausaalisen yhteyden, eli sosiaalijärjestelmä vaikuttaisi median välittämänä suoraan yleiseen mielipiteeseen. (Larsen & Dejgaard 2013, 288). Mielestäni yhteys osoittaa ennemminkin, kuinka diskursseja määrittävät diskurssien ulkopuoliset suhteet (ks. luku 3.1.). Koska jokainen järjestelmän osan on kaksisuuntaisessa vuorovaikutuksessa muihin, ei ole mahdollista paikantaa tiettyä järjestelmän osaa muiden muotoutumisen aluksi ja juureksi.

Vaikka keskustelu sosiaalietuuksien huijaamisesta näyttää yhdistyvän erityisesti liberaaleihin yhteiskuntiin, se on ollut vahvasti läsnä mediassa myös kaikille kansalaisilleen sosiaalietuja tuottavassa Ruotsissa jo 1990-luvulta saakka. Lundströmin mukaan tämä ei niinkään ole journalistisen median yritys vähentää sosiaalietuuksien väärinkäyttöä, kuin hyökkäys koko hyvinvointivaltion tavoitetta ja merkitystä vastaan. Tutkijan tarkastelemien Britannian ja Ruotsin välisenä erona olikin, että ruotsalaisissa viestimissä etuuksien petkuttaminen näyttäytyi jonakin, mitä ”kaikki” tekevät. Britanniassa se puolestaan kuvattiin luksusta tavoittelevien rikollisten tekona, joka on samalla hyökkäys ”oikeasti sosiaalitukea tarvitsevia” ihmisiä vastaan (mas. 2013, 642–643.)

Bullock, Fraser Wyche ja Williams (2001) puolestaan huomasivat, että vuonna 1996 tehdyn sosiaalijärjestelmän heikennyksen jälkeen yhdysvaltalaismediat suhtautuivat köyhyydessä eläviin aikaisempaa myötätuntoisemmin. Vaikkakaan köyhiin liitetyt luokka-, rotu- ja sukupuolistereotypiat eivät olleet kadonneet mihinkään, eivätkä köyhyydessä elävät edelleenkään saaneet ääntään kuuluviin. Tutkijat olettivatkin, että aikaisempaa myönteisempi suhtautuminen köyhyyteen johtui ennen muuta lehdistön halusta tarjota tukensa heikennetyille sosiaalijärjestelmälle. Lisäksi uudistuksen jälkeiseen aikaan sijoittunut vahva ekonominen kasvu ja sosiaalituen saajien määrän lasku saattoivat vaikuttaa muutokseen (mas. 239–240.)

Edellä käsiteltyjen tutkimusten perusteella vaikuttaa siltä, että tietyt teemat, kuten yksilöä syyllistävä diskurssi ja yhteiskunnallisen kontekstin puuttuminen toistuvat niin köyhyyden, työttömyyden ja syrjäytymisenkin käsittelyssä. Ulkomaisten medioitua köyhyyttä koskevan tutkimuksen perusteella ei voi tehdä suoria päätelmiä tavoista, joilla köyhyydestä suomalaismediassa mahdollisesti puhutaan. Kuitenkin globaalissa maailmassa, jossa esimerkiksi talousjärjestelmä toistuu samankaltaisena maasta toiseen, on oletettavaa, että myös köyhyyden diskursseista on löydettävissä samankaltaisia valtion rajat ylittäviä piirteitä. Siksi myös suomalaisessa kontekstissa voi olla hedelmällistä tarkastella, esimerkiksi tekstin köyhille tarjoamia subjekti- ja objektipositioita sekä köyhyydessä elävien nimeämistä.

4. Tutkimuksen ongelmanasettelu ja tutkimuskysymykset

4.1. Tutkimusongelma

Luvussa kolme esittelin köyhyydestä sekä työttömyydestä ja syrjäytymisestä tehtyjä tutkimuksia, jotka osoittivat median käsittelevän yhteiskunnalliseen epäoikeudenmukaisuuteen kytkeytyviä ilmiöitä ongelmallisesti. Köyhyydessä eläviä esimerkiksi merkityksellistetään kielteisesti ja stereotyyppisesti. Tässä luvussa tiivistän tutkimukseni ongelmanasettelun ja asetan tutkimuskysymykset.

Tutkimukseni avulla pyrin selvittämään, *kuinka Helsingin Sanomien pääkirjoitukset merkityksellistävät köyhyyttä ja köyhyydessä eläviä*. Kysymys ei ole tärkeä ainoastaan, koska kyseessä on Suomen suosituin päivälehti, vaan koska pääkirjoitusten pinnan alta on mahdollista kaivaa esiin suomalainen yhteiskunta arvoineen ja asenteineen. Pääkirjoituksissa rakentuvat köyhyydet eivät kerrokaan diskurssien ulkopuolisesta köyhyydestä, vaan nimenomaan tavoista käsittää ja merkityksellistää köyhyyttä. Tästä huolimatta medioiduilla köyhyyksillä on laajoja yhteiskunnallisia seurauksia. Se, miten köyhyydestä puhutaan tai puhutaanko siitä, vaikuttaa siihen, miten ilmiöön ja sen koskettamiin ihmisiin suhtaudutaan yhteiskunnassa. Diskurssit voivat vaikuttaa myös siihen, miten köyhyydessä elävä itse rakentaa identiteettiään ”köyhänä”. Lopulta kyse voi olla vieläkin suuremmasta kysymyksestä: hyvinvointivaltion oikeutuksesta ja tulevaisuudesta (Lundström 2013, 642– 643).

Journalismi ei ole ainoa köyhyyden diskurssien rakentaja, mutta sen merkitys on medioituneessa yhteiskunnassa korostunut. Median ja köyhyyden suhde on kuitenkin ristiriitainen, minkä takia köyhyyden käsittely journalismissa voi toimia jopa toimittajan hyvistä aikeista huolimatta köyhyydessä eläviä vastaan (esim. Vehkalahti 2000, 4–7). Kun tarkastellaan instituutiota journalismin takana, vaikuttaa sille, että journalismin on vaikea asettua köyhyydessä elävien puolelle (ks. Fairclough 1997, 62). Lähdekäytännöt suosivat varakkaiden ja valtaapitävien aiheita, rajauksia ja näkökulmia, jolloin köyhyys ja köyhyydessä elävät jäävät herkästi marginaaliin. Mediainstituutio on myös itsessään eliitin käsissä, minkä takia suhde köyhyyteen jää väistämättä etäiseksi. Toimittajien elämismaailma on yhteiskunnallisen segregaaion takia todennäköisesti kaukana köyhyydessä elävien todellisuudesta, ja heidän on vaikea tuntea olevansa samassa veneessä köyhyydessä elävien kanssa (Isola & Suominen 2016, 20, 22). Kaiken huippuna median kaupallisuus tarkoittaa, että mediatuotteet on ensisijaisesti suunnattu kulutusvoimaisille yksilöille, eli heille, joilla on varaa hankkia mainostettuja tuotteita (Kunelius 2003, 93-94). Kaupallisella medialla ei ole kiinnostusta ottaa köyhyydessä eläviä ihmisiä yleisökseen (esim. Jeppesen 2009, 488), eikä monilla köyhyydessä elävillä toisaalta välttämättä ole varaa itse mediatuotteeseen.

Tätä taustaa vasten on erikoista, ettei kukaan ole aikaisemmin tutkinut köyhyyden käsittelyä suomalaisessa mediassa. Köyhyydestä kirjoittamisen pulmallisuus silti huomattu myös Suomessa. Vuonna 2016 köyhyyden ja syrjäytymisen vastainen verkosto EAPN-Fin (The European Anti-Poverty Network) jakoi ensimmäisen kerran Kunnioittavasti köyhyydestä -tunnustuksen. Tunnustus annetaan vuosittain journalisteille, jotka ovat kirjoittaneet ”kunnioittavasti ja sosiaalisia syitä analysoiden köyhyydestä ja köyhyyttä kokeneiden elämästä”. (EAPN-Fin 18.2.2016)

Oletuksenani on, että diskurssien tasolla pääkirjoitukset alistavat ja toiseuttavat köyhyydessä eläviä ihmisiä, mikä vaikeuttaa köyhyyden ratkaisemista. Kun media takertuu kertomuksiin sosiaalietuushuijauksista (Larsen & Dejgaard 2013, 288; Lundström 2013, 642), jättää köyhyyden kellumaan ilman yhteiskunnallista kontekstia (Lepianka 2015, 1012; ks. Bullock ym. 2001, 242; Lundström 2013, 642) tai representoi köyhyydessä elävät perustavanlaatuisesti ”meistä muista” eroavina, passiivisina objekteina (Jeppesen 488; Bullock ym. 2001, 231-232, 234; Harkins & Lugo-Ocando 2016, 83, 85), köyhyydessä elävät vaikuttavat syyllisiltä taloudelliseen tilanteeseensa, vaikka todellisuudessa köyhyyden taustalla on yksilön ja yhteiskunnan vuorovaikutus. Kun syyllisyyden taakka lasketaan köyhyydessä elävän harteille, esimerkiksi sosiaaliturvien leikkaaminen tai erilaiset köyhiä kyykyttävät ”aktivointitoimenpiteet” vaikuttavat suorastaan loogisilta vastauksilta köyhyyteen.

Vastaavasti köyhyydessä eläviin myötätuntoisesti suhtautuvat diskurssit, jotka eivät kadota köyhyyden yhteiskunnallisia syitä, voivat aktivoida kansalaiset ja poliittiset päättäjät toimimaan köyhyydessä elävien tilanteen helpottamiseksi ja köyhyyden poistamiseksi. Tutkielmassani lähestyn köyhyyden ja köyhyydessä elävien merkityksellistämistä oikeudenmukaisuuden näkökulmasta. Pyrin asettumaan köyhyydessä elävien puolelle, minkä takia olen erityisesti kiinnostunut siitä, tuottavatko pääkirjoitukset diskursseja, jotka edistävät köyhyyden ratkaisemista ja köyhyydessä elävien tilanteen helpottamista sekä hyvinvointivaltion ylläpitoa ja parantamista.

Diskurssien voima piilee niiden huomaamattomuudessa. Vallitsevat diskurssit tuntuvat luonnollisilta, eikä niiden ulkopuolelle ole helppo päästä. Moni toimittaja pyrkii ammatissaan puolustamaan yhteiskunnallisesti heikossa asemassa eläviä. Kuitenkin hyvätkin aikomukset voivat kariutua, jos toimittaja ei pysähdy miettimään syvällisesti kielenkäyttöään. Tutkielmani tärkeimpänä tavoitteena onkin tehdä köyhyyden diskurssit näkyviksi. Tekemällä näkyväksi sen, mikä tavallisesti nähdään luonnollisena ja oikeana ja mikä ei herätä keskustelua, avaan tilaa muutokselle ja köyhyydessä elävien ja köyhyyden oikeanmukaiselle ja kunnioittavalle käsittelylle mediassa.

Köyhyyden ja köyhyydessä elävien merkityksellistämisen tapojen lisäksi pyrin tutkimukseni avulla selvittämään, *millaisia muutoksia Helsingin Sanomien köyhyyksissä on viimeisen 20 vuoden aikana*. Suomalaisen hyvinvointivaltion alamäen on paikannettu alkaneen lama-ajasta, jolloin

Suomi muutti sosiaalipolitiikkaansa aikaisempaa kilpailullisemmaksi. Tällöin tuloerot alkoivat kasvaa, mikä johti myöhemmin selkeään yläluokan syntymiseen. (Saari 2015, 55–56.) Vastaavasti kun vuonna 2015 valittu keskustalaisjohtoinen hallitus alkoi saksia valtion budjettia taantumaan vedoten, saksimisten vaikutukset tulonjakoon tai köyhyyydessä elävien asemaan eivät kiinnostaneet leikkaajia (ks. Isola & Suominen 2016, 11). Tutkimuksessani haluan siis selvittää, kuinka journalistiset diskurssit ovat muuttuneet erilaisissa taloudellisissa konteksteissa. Tarkoittaako tiukaksi koettu valtiontalous, että köyhyydestä ja köyhistä kirjoitetaan myötätunnottomammin kuin ”parempina aikoina”.

Olen valinnut aineistoni kolmelta eri vuosikymmeneltä voidakseni tarkastella, onko köyhyiden diskursseissa tapahtunut muutosta viimeisen 20 vuoden aikana. Aineistoni on hankittu vuosilta 1996, 2006, 2016. Tämä mahdollistaa köyhyiden diskurssien tarkastelun vasten muuttuvaa yhteiskunnallista ja erityisesti taloudellista ilmapiiriä. Oletan, että taloudellisen tilanteen vaikutus diskursseihin näkyy viiveellä. Tämän takia olen pyrkinyt valitsemaan vuodet siten, että yhteiskunta on jo muutaman vuoden saanut totutella muuttuneeseen taloudelliseen tilanteeseen. Seuraavaksi esittelen näiden vuosien valintaa vielä lyhyesti.

Tarkastelen taloudellisen tilanteen muutosta bruttokansantuotteen ja työttömyysasteen kehittymistä vasten. Näitä käytetään tyypillisesti yksinä kansantalouden tilaa heijastavina indikaattoreina. Puhe bruttokansantuotteen (BKT) kasvusta tai laskusta merkityksellistää talouden helposti oman logiikkansa omaavaksi luonnonvoimaksi, johon ei voi vaikuttaa. Itse näen talousjärjestelmän ja sen mekanismit poliittisen ja taloudellisen päätöksenteon sekä toiminnan tuloksina. BKT:n ja työttömyysasteen diskursiivisesta luonteesta huolimatta, niillä on kiistämätön vaikutus sosiaaliseen todellisuuteen. BKT viittaa kotimaisen tuotannon määrään ja sen avulla kuvataan yleensä talouskasvua. Työttömyysaste kertoo työttömien osuudesta suhteessa samanikäiseen työvoimaan.

1990-luvun alussa Suomi oli lamassa. Vuosina 1991-1992 BKT väheni 10 prosenttia ja laski edelleen vielä seuraavana vuonna (ks. Parikka 2001, 4). Suomen työttömyysaste loikkasi vuodesta 1990 vuoteen 1994 lähes täystyöllisyyden 3 prosentista 17 prosenttiin. Tämä tarkoittaa, että työttömien määrä moninkertaistui noin 80 000:sta yli 400 000:een. Näin Suomi muuttui lyhyessä ajassa ”työllisyyden mallimaasta” korkean työttömyyden maaksi. Tarkastelun kohteeksi valittuna vuotena 1996 lama oli jo ohitettu, työttömyysaste oli alkanut pienentyä (Virmasalo 2002, 25.) ja BKT oli nousussa (Findikaattori 1.6.2017). Suomi eli kuitenkin edelleen toipilasvuotta, eivätkä laman vaikutukset, kuten työttömyys tai siihen liittyvät poliittiset päätökset, kuten leikkaukset, olleet lakanneet tuntumasta ihmisten arjessa. Vuoden 1996 köyhyyskirjoituksissa määrittelee siis lama ja epävarmuus.

Vuonna 2006 ilmapiiri oli tyystin erilainen kuin 10 vuotta aikaisemmin, sillä Suomi eli yhdessä muiden Euroopan valtioiden kanssa vahvan talouskasvun aikaa. Vuosina 2004-2007 Suomen talouskasvu ylitti jokaisena vuonna Euroopan keskiarvon prosenttiyksilöllä. (Rikama & Salmi 2010, 18). Työllisyys lisääntyi miltei kaikilla aloilla (SVT 20.6.2007). Näin vuosi 2006 kertoo köyhyyden diskursseista vakaan ja voimakkaan talouskasvun aikana.

Vauhdikasta kasvua seurasi talous- ja finanssikriisi ja taantuma vuosina 2008-2009 (Rikama & Salmi 2010, 19.). “Suuri taantuma” jatkui “pienenä taantumana” eli poikkeuksellisen hitaana talouskasvuna (Anttila 2016, 3). Vuotta 2016 määrittänyttä taloudellista tilannetta on nimitetty yleisesti taantumaksi. Vuosien 2016-2017 vaihteessa Helsingin Sanomat kuitenkin alkoi hehkuttaa talouden kääntymisestä kasvuun ja työttömyyden vähentymistä (HS 15.12.2016, 30.1.2017). Koska muutokset tuntuvat hitaasti arvoissa ja asenteissa, vuoden 2016 köyhyyden diskursseissa tuntuu pitkään jatkunut taantumien aika.

Tulen siis tarkastelemaan muutoksia köyhyyden diskursseissa kahdenlaisessa kontekstissa. Vuodet 1996 ja 2016 edustavat aikoja, joihin vaikuttaa tiukaksi koettu taloudellinen tilanne. Vuosi 2006 puolestaan kuvaa köyhyyden diskursseja vakaaksi ja turvalliseksi miellettyssä kansantaloudellisessa tilanteessa.

4.2. Kysymykset aineistolle

Voidakseni vastata kysymykseen, kuinka köyhyyttä ja köyhyydessä eläviä merkityksellistetään, olen asettanut aineistolleni joukon tarkentavia kysymyksiä.

Tavat, joilla köyhyydestä sekä köyhyydessä elävistä puhutaan mediassa, vaikuttavat usein köyhyydessä elävien vastaisilta. Koska asioiden, ihmisten ja toiminnan nimeäminen ovat diskurssiivisia valintoja ja osa diskurssiivista vallankäyttöä, tarkastelen, miten köyhyyttä sekä köyhyydessä eläviä ja näihin liitettyä toimintaa nimetään ja millaisia metaforia edellä mainittuihin liitetään. Nimeämisen ohella on tärkeää tutkia, millaisiksi osallistujiksi köyhyydessä elävät teksteissä merkityksellistyvät ja millaisia suhteita heillä on muihin osallistujiin. Usein köyhyydessä elävät esiintyvät mediassa muiden toiminnan kohteena eivätkä aktiivisina toimijoina (Lepianka 2015, 1007), mikä toiseuttaa köyhyydessä eläviä ja rajoittaa keskustelua köyhyydestä. Köyhyydessä elävän täydellinen puuttuminen tekstistä puolestaan tekee köyhyydestä abstraktia ja etäännyttää lukijaa konkreettisista tapahtumista (ks. Fairclough 1997, 147).

Journalistiset tekstit rakentavat vain harvoin yhteiskunnallista kontekstia köyhyydelle (esim. Lepianka 2015, 1012; ks. Bullock ym. 2001, 242; Lundström 2013, 642). Tällöin köyhyys on helppo tulkita muuttumattomaksi asiantilaksi tai ilmiöksi, jonka syyt löytyvät yksilöstä tai rajatusta ryhmästä. Syihin ja seurauksiin kytkeytyvät myös ratkaisuehdotukset. Jotta köyhyyteen on

mahdollista puuttua, tarvitaan ratkaisuehdotuksia. Jos kirjoitus ei tarjoa ratkaisuja, köyhyys näyttäytyy asiantilana, jota ei ole tarpeellista tai mahdollista muuttaa. Samalla ratkaisuehdotukset kertovat siitä, mikä oikeastaan on ongelma. Nähdäänkö ongelmaksi esimerkiksi yksilön, yhteiskunnan vai molempien toiminta yhtä aikaa?

Vaikka journalistiset tekstit tarjoavat vain harvoin syitä ja seurauksia köyhyydelle, ne kätkevät sisäänsä joukon alkuoletuksia ja ”itsestäänselvyyksiä”, jotka kertovat suhteesta köyhyyteen ja hyvinvointivaltioon. Alkuoletukset tarkoittavat tekstiin kätkeytyviä epäsuoria merkityksiä, jotka lukijan oletetaan jakavan ja jolle diskurssin yhtenäisyys osaltaan perustuu. (Fairclough 1997, 139–140). Alkuoletukset ja itsestäänselvydet kertovat siis niistä syivistä arvoista ja asenteista, jotka yhteiskunnassa yleisesti jaetaan tai kuvitellaan jaettavan ja jotka eivät siksi tarvitse perusteluja. Esimerkiksi länsimaissa voimakkaasti vaikuttava kapitalismi ja siihen liittyvä uusliberalistinen ajattelu ovat vakiintuneet ”totuuden järjestelmiksi” (Foucault/ks. Hall 1999, 104) ja muokkaavat ääneen lausumattomina itsestäänselvyyksinä journalistisia diskursseja köyhyydestä. Uusliberalismi korostaa yksilön vapauksia, yksityistä omistusoikeutta ja vapaita markkinoita sekä hylkii yhteisöllisyyttä (Patomäki 2007, 10). Tämä puolestaan on ongelmallista köyhyyden oikeudenmukaisen ja kunnioittavan käsittelyn kannalta, sillä yhteisöllisyyttä vastustaessaan uusliberalismi toimii esimerkiksi yhteiskunnallisin tulonjaoon rahoitettavaa hyvinvointivaltiota vastaan. Tutkin siis, millaisia syy- ja seuraussuhteita sekä ratkaisuja pääkirjoitukset rakentavat köyhyydelle sekä millaisia alkuoletuksia ja itsestäänselvyyksiä ne kätkevät sisäänsä. Tutkimuskysymykseni yhteen koottuna ovat siis:

1. Miten köyhiä ja toimeentulotuen saajia ja heidän toimintaansa tai heihin kohdistuvaa toimintaa nimetään ja millaisia toimijoita pääkirjoituksissa esiintyy ja millaisia jännitteitä muodostuu eri toimijoiden välille?
2. Millaisia syy- ja seuraussuhteita pääkirjoitukset rakentavat köyhyydelle ja millaisia alkuoletuksia ja itsestäänselvyyksiä ne kätkevät sisäänsä ja millaisia ratkaisuja pääkirjoitukset ehdottavat köyhyyteen tai köyhyyden lievittämiseen?

Tulen avaamaan vastauksia näihin kysymyksiin semioottisen analyysin avulla. Esittelen menetelmäni seuraavassa luvussa. Ennen metodin avaamista tarkastelen kuitenkin vielä pääkirjoituksia aineistona.

5. Aineisto ja menetelmä

Luvussa viisi määrittelin tutkimukseni tavoitteeksi paljastaa, miten Helsingin Sanomat merkityksellistää köyhyyttä ja köyhyydessä eläviä ja millaisia muutoksia tässä on tapahtunut. Lisäksi asetin itselleni kaksi tutkimuskysymystä, joiden avulla etsin vastausta tutkimusongelmaani. Tässä luvussa perustelen ensin Helsingin Sanomien pääkirjoitusten käyttämisen aineistonani, minkä jälkeen esittelen tavat, joilla olen valikoinut tarkasteltavat pääkirjoitukset. Lisäksi kuvailen aineistoni lyhyesti. Tämän jälkeen esittelen metodini semioottisen analyysin, jonka avulla vastaan edellisessä luvussa esittämiini tutkimuskysymyksiin.

5.1. Aineistona Helsingin Sanomien pääkirjoitukset

5.1.1. Pääkirjoituksista

Käytän tutkimusaineistonani Helsingin Sanomien, levikiltään Suomen suurimman tilattavan sanomalehden, pääkirjoituksia. Painettu lehti tavoitti vuonna 2014 päivässä 784 000 ja viikossa lähes 1,2 miljoonaa lukijaa. Määrä vastaa viidennestä Suomen asukasmäärästä, ja lehteä luetaan ympäri Suomen. Verkossa eri käyttäjiä oli puolestaan viikoittain yli 1,8 miljoonaa. (Mediatiedot 2015, 15.) Nämä luvut osoittavat, että Helsingin Sanomilla voi olla merkittävä rooli köyhyyden diskurssien rakentajana suomalaisessa yhteiskunnassa. Lisäksi lehden kotitoimituksen sijainti Suomen poliittisen vallan keskuksessa luo siitä tärkeän tiedotuskanavan erityisesti poliitikoille, jotka tekevät köyhyyteen ja köyhien elämään valtakunnallisesti vaikuttavat päätökset.

Sen sijaan pääkirjoitusten valitseminen aineistoksi ei ole perusteltavissa lukijamäärillä, sillä pääkirjoitukset eivät kuulu sanomalehtien luetuimpiin osioihin. 1980-luvulla Maakuntien ykköslehdille sekä Satakunnan kansalle tehdyt obslās-tutkimukset osoittivat, että pääkirjoitukset luki yli puolen välin ainoastaan 7-10 prosenttia lukijoista (ks. Teikari 1990, 63.) On todennäköistä, etteivät luvut ole kasvaneet yli 30 vuodessa tai lukijakunnan verkkoon siirtymisen myötä. Jos pääkirjoituksia on vaikea ohittaa printtilehdessä, voi nettilehteä selailla huoletta huomaamatta pääkirjoitusten olemassaoloa. Esimerkiksi Helsingin Sanomat asettaa suhteellisen harvoin pääkirjoituksia verkkosivujensa paraatipaikoille. Huomattavasti tyypillisempää on julkaista siinä lukijoiden lähettämiä mielipidekirjoituksia, joissa ilmaisu on usein pääkirjoitusten tyyliä kärkkäämpää.

Pääkirjoitusten erityispiirteet tekevät niistä silti kiinnostavan aineiston. Ensinnäkin ne ovat mielipiteellisiä ja pyrkivät vaikuttamaan. Tässä ne eroavat merkittävästi sanomalehtien pääasiallisesta sisällöstä, uutisista, jotka pyrkivät luomaan kuvan objektiivisesta tiedonvälityksestä.

Pääkirjoitus sen sijaan on juttu, jossa lehdellä instituutiona on legitiimi oikeus tuoda julki omat arvotuksensa ja kannanottonsa (Hemánus 1972, 5), minkä vuoksi sen sukulaisina voidaan pitää propagandaa, tiedotus- ja valistustoimintaa sekä mainontaa (Teikari, 1990, 56–57). Kaikki pääkirjoitukset eivät silti pyri tuomaan selväsanaisesti esiin lehden mielipidettä. Etenkin herkkien poliittisten ja yhteiskunnallisten kysymysten käsittelyssä kirjoitukset saattavat tyypistyä näennäisen informatiivisiksi. 1980-luvulla vain hieman yli puolet Helsingin Sanomien pääkirjoituksista ilmaisi yleisellä tasolla, minkä asian puolesta kirjoitus oikeastaan argumentoi. 1990-luvun alussa Neuvostoliiton sortuminen ja yhteiskunnallisen ilmapiirin vapautuminen muutti esimerkiksi lehden Euroopan Unionia koskevan argumentoinnin 1990-luvulla monologiseksi, holhoavaksi ja jopa ärtyisäksi. (Tirkkonen-Condit 1988, 172-175; 1993, 256, 259, 263).

Koska pääkirjoitukset pyrkivät vaikuttamaan nimenomaan yhteiskunnallisiin asioihin, ne sopivat hyvin köyhyyden diskurssien tutkimiseen. Poliitiikan ja pääkirjoitusten suhde on erityinen, sillä monesti kirjoitus odottaa toimenpiteitä poliitikoilta tai talouselämän päättäjiltä, joilta myös suurin osa kirjoituksia koskevasta palautteesta tulee. (Teikari 1990, 63; Huovila 2001, 9; Tirkkonen-Condit 1993, 256.) Suomalaisilla sanomalehdillä onkin aivan alusta asti ollut yhteiskunnallisen keskustelijan rooli, joka korostuu pääkirjoituksissa (Huovila 2001, 6).

Toiseksi vaikka pääkirjoitukset usein muistuttavatkin luonteeltaan monologeja, ovat ne myös dialogisia, sillä ne kertovat, mitä aiheesta on aikaisemmin sanottu (Tirkkonen-Condit 1988, 168). Näin köyhyyttä käsittelevä pääkirjoitus voi tarjota huomattavasti monipuolisemman ja laajemman kuvan köyhyyden diskursseista kuin uutinen. Alasuutarin mukaan pääkirjoitus on tyypillisesti artikkelitoimittajan ”inventaario” argumenteista, joita jostakin poliittisesta kiistakysymyksestä käydyssä keskustelussa on esitetty. Pääkirjoitukset toimivat eräänlaisina dokumentteina niistä diskursseista ja niiden takana piilevistä arvoista ja esioletuksista, joihin keskustelun osapuolet nojaavat. (Alasuutari 1996, 30.) Toki on edelleen muistettava, etteivät lausumat säily täysin samoina liikkeussaan paikasta toiseen.

Kolmanneksi pääkirjoituksia kannattaa tutkia niiden institutionaalinen luonteen vuoksi: pääkirjoitukset tiivistävät *lehden* kannan (Huovila 2001, 6). Ne eivät siis edusta yksittäisen toimittajan maailmankuvaa, vaikka kirjoittajana todellisuudessa saattaakin olla yksi ainokainen toimittaja. Pääkirjoitus tekstityyppinä ja Helsingin Sanomat brändinä ja liikeyrityksenä rajaavat diskursiivisina käytäntöinä tapoja, joilla köyhyyttä on mahdollista käsitellä tai merkityksellistää. Kuten suomalaisissa sanomalehdissä on tapana, myös Helsingin Sanomien pääkirjoitukset ovat signeerattomia, mikä korostaa kirjoitusten institutionaalista alkuperää. Helsingin Sanomat poliittisesti sitoutumattomaksi julistautuneena liikeyrityksenä pyrkinee yleensä välttämään

lukijoiden ärsyttämistä mielipiteillä tai diskursseilla, jotka ovat täysin vastakkaisia kuviteltujen keskivertolukijoiden ajatusten kanssa. Tämä siksi, että ihmiset lukevat yleensä mieluiten lehteä, joka on mahdollisimman lähellä heidän omia näkemyksiään (Tirkkonen-Condit 1988, 169).

Helsingin Sanomien yhteiskunnallinen asema asiallisena valtavirtamediana tarkoittaa, että lehden pääkirjoituksista voi tulkita, mitä yhteiskunnassa on kulloinkin ollut hyväksyttävää sanaa. Pääkirjoitukset eivät sisällä kaikkia mahdollisia tapoja puhua köyhyydestä, mutta rakentaessaan diskursseja köyhyydestä pääkirjoitukset samalla kertovat näiden diskurssien asemasta yhteiskunnassa. On esimerkiksi vaikea kuvitella Helsingin Sanomien nimittävän brittiläisen tabloidilehdistön esimerkin mukaisesti köyhyydessä eläviä ”loisiksi”, sillä tällainen köyhyydessä elävän ihmisarvon suorasanaa kieltäminen, ei saa suomalaisessa yhteiskunnassa riittävästi kaikupohjaa.

5.1.2. Aineiston rajausta ja kuvausta

Valitsin aineistoni Helsingin Sanomien sähköisestä arkistosta, jonne on koottu kaikki Helsingin Sanomien pääkirjoitukset vuodesta 1990 lähtien. Pääkirjoitukset eivät ole arkistossa näköislehtenä, vaan pelkkänä otsikkona ja leipätekstinä. Vuosilta 1996 ja 2006 arkistossa on pääkirjoitusten printtiversiot, kun taas vuodelta 2016 arkistoon on säilötty verkkolehden pääkirjoitukset. Tämä tarkoittaa, että otsikon ja leipätekstin ohessa on julkaistu myös ingressi ja kuva kuvateksteineen. Myös otsikko on toisinaan muutettu verkkoa varten. Vuosilta 1996 ja 2006 huomioin siis printtilehden pääkirjoitusten otsikot ja leipätekstit. Vuodelta 2016 analysoin verkkolehden otsikkojen ja leipätekstien lisäksi ingressit. Kuvat ja kuvatekstit jätin huomiotta. Koska pääkirjoitus on lähes sama verkossa ja printissä, vaihtuva julkaisualusta ei ole ongelma diskurssien vertailulle eri vuosina. Toisaalta siirtyminen verkkolehden analyysiin voi olla luontevaakin, sillä tänä päivänä yhä useampi seuraa journalistista mediaa internetissä.

Haarukoin aineistoni arkistosta käyttämällä koko tutkittavaa vuotta koskevaa sanahakua. Koehakujen perusteella päädyin kolmeen hakusanaan johdoksineen. Niiden avulla pyrin paikantamaan köyhyyttä käsittelevät artikkelit vuosilta 1996, 2006 ja 2016. Hakusanoinani olivat *köyhä/köyhyys/köyhty* ja näihin rinnastuvat sanat: *pienituloinen/pienituloisuus* sekä näiden taivutetut muodot, näihin liittyvät sanajohdokset ja yhdyssanat. Kuten jo johdannossa olen tuonut esiin, pienituloisuus ei ole täsmällinen synonyymi köyhyydelle. Kuitenkin arkisessa kielenkäytössä sanaa käytetään usein köyhyydelle rinnakkaisena.

Näiden hakutermien lisäksi etsin kirjoituksia hakusanalla *toimeentulotuki* taivutuksineen, sillä toimeentulotuen saajat, etenkin yksinhuoltajaäidit, näyttävät aikaisemman tutkimuksen

perusteella joutuvan aivan erityisen syrjinnän kohteeksi mediassa (Larsen & Dejgaard, 2013, 295; Harkins & Lugo-Ocando 2016, 88). Samalla toimeentulotuen saajat ovat yksi niistä ryhmistä, jotka ovat köyhyydessä elävistä kaikkien heikoimmassa asemassa, siis aivan luokkasalmiakkikuvion pohjalla. Hakusana kaivaa esiin myös pääkirjoitukset, joissa köyhyyttä ei välttämättä ole nimetty köyhyydeksi.

Hain artikkelit kahta vuoden 2016 viimeistä kuukautta lukuun ottamatta Helsingin arkistosta ennen kuin se uudistui. Tällöin katkaistulla sanalla *köyh** oli mahdollista saada esille esimerkiksi adjektiivien vertailumuodot, *köyhtyä*-verbin taivutuksia ja sanajohdos *köyhälistö*. Uudistuksen jälkeen hakukone on kuitenkin muuttunut ”älykkääksi” ja suorittaa hakuja perusmuotoisista sanoista. Tämä tarkoitti ainakin vielä viimeisiä hakuja tehdessäni, ettei kone kyennyt löytämään esimerkiksi adjektiivien vertailumuotoja tai yhdyssanoja, minkä takia osa loppuvuoden kiinnostavasta aineistosta on saattanut jäädä tulosten ulkopuolelle.

Kävin hakutulokset yksitellen läpi. Hakukone antaa tuloksesi kaiken sisällön pääkirjoitussivulta, josta rajasin jäljelle ainoastaan toimitukselliset ja anonyymit kirjoitukset. Aineiston ulkopuolelle jäivät toimittajien kirjoittamat kolumnit (Merkintöjä tai Kolumni) ja asiantuntijakirjoitukset (Vieraskynä) sekä lainaukset muista lehdistä (Muut lehdet). Jäljelle jääneistä pääkirjoituksista rajasin edelleen ulkopuolelle tekstit, jotka eivät käsitelleet suomalaista yksilöihin tai ryhmiin viittaavaa köyhyyttä. Pääkirjoitukset saattoivat esimerkiksi puhua köyhyydestä Suomen rajojen ulkopuolella, viitata tietyn kunnan köyhyyteen kotimaassa tai käyttää köyhyys-sanaa metaforisesti.

Kävin jäljelle jääneen aineiston kokonaisuudessaan läpi sisällönanalyysin avulla. Luokittelin tekstit aiheensa mukaan saadakseni selville, missä yhteydessä köyhyys nousee esiin, siis mihin laajempaan ilmiöön köyhyys kytketään pääkirjoituksissa. Samalla tutkin kappaleen tarkkuudella, kuinka suuri osa tekstistä käsittelee köyhyyttä. Jos pääkirjoituksessa oli yksi köyhyyttä käsittelevä lause, laskin yksinkertaisuuden ja nopeuden vuoksi lauseen sisältävän kappaleen kokonaisuudessaan köyhyyttä käsitteleväksi. Näin erotin aineistosta pääkirjoitukset, jotka suurimmaksi osaksi tai kokonaisuudessaan tarkastelivat köyhyyttä, niistä, joissa köyhyyden käsittely jäi suppeaksi. Otin mukaan kaikki toimeentulotukea käsittelevät kirjoitukset, vaikka ne eivät aina eksplisiittisesti ilmaisseetkaan puhuvansa köyhyydestä.

Rajausten jälkeen kolmelta vuodelta (1996, 2006 ja 2016) jäljelle jäi yhteensä 54 pääkirjoitusta, jotka kytkeytyivät köyhyyteen. Ensimmäisenä tarkasteluvuotena pääkirjoituksia oli 17 ja seuraavana 12, eli köyhyyttä oli käsitelty keskimäärin kerran kuussa tai hieman useammin. Viimeisenä vuotena kirjoitusten määrä oli kasvanut huomattavasti 25 pääkirjoitukseen. Toisin

sanoen köyhyyttä käsitteleviä pääkirjoituksia ilmestyi keskimäärin noin kaksi kuukaudessa. Todellisuudessa pääkirjoitukset eivät kuitenkaan jakaantuneet aineistossa tasaisesti koko vuodelle. Vuosille 1996 ja 2006 osui kummallekin kolme peräkkäistä kuukautta, joina köyhyyttä tai toimeentulotukea ei pääkirjoituksissa lainkaan mainittu. Vuonna 1996 köyhyyteen tai toimeentulotukeen viittaavia kirjoituksia julkaistiin kahdeksana kuukautena, vuonna 2006 kuutena ja vuonna 2016 yhtenätoista.

Kirjoitusten määrä ei tietenkään korvaa laatua. Kunakin tarkasteluvuotena ilmestyi ainoastaan 3–4 kirjoitusta, joiden kappaleista puolet tai enemmän käsitteli köyhyyttä tai toimeentulotukea. Näin ollen köyhyys nousi vain harvoin pääkirjoituksen ensisijaiseksi aiheeksi, ja usein se jäi vain virkkeen tai parin pituiseksi yksityiskohdaksi. Valitettavan usein tämä yksityiskohta oli vielä haudattu pääkirjoituksen loppupäähän. Edelleen kaikista 54 pääkirjoituksesta ainoastaan kaksi nosti köyhyyden otsikkoonsa. Kummassakaan köyhä ei esiinny yksin vaan rikkaan vastaparinsa kanssa.

”Lukutaidon avulla köyhä voi ottaa rikkaampia kiinni” (HS 8.9.2016)

”Tulotaso periytyy eniten köyhillä ja rikkailla.” (HS 1.9.2016)

Kumpainenkin kirjoitus on julkaistu vuonna 2016, vaikka köyhyys esiintyi tuona vuonna suhteessa aikaisempaa useammin vain pääkirjoituksen sivujuonteena. Ingresseissä samana vuonna köyhyys mainittiin niin ikään kaksi kertaa viittauksena *pienituloisiin*. Lisäksi muutamassa ingressissä köyhyydessä eläviä oli nimetty erinäisillä kiertoilmaisilla, kuten *ulkopuolelle jäävät* ja *heikot*. Köyhyyden esiintymisen tarkastelu antaa käsityksen Helsingin Sanomien sivuilla marginalisoidusta köyhyydestä.

Kaikista pääkirjoituksista valitsin jokaiselta vuodelta neljä tekstiä syvää analyysia varten. Yhteensä käsittelen tällä tavalla siis 12:tä pääkirjoitusta. (Liite 1) Pyrin valitsemaan tekstejä, joista suurin osa puhui köyhyydestä tai toimeentulotuesta. Lisäksi valitsin pääkirjoituksia, jotka vaikuttivat tarjoavan erilaisia lähestymistapoja köyhyyteen ja köyhyydessä eläviin. Valitsemieni kirjoitusten ei ole kuitenkaan tarkoitus näyttää, millaisin diskurssein köyhyydestä keskimäärin puhutaan. Ne toimivat ennemminkin esimerkkeinä siitä, miten köyhyydestä ja köyhyydessä elävistä on mahdollista puhua Helsingin Sanomien sivuilla.

5.2. Menetelmänä semioottinen analyysi

Luvussa neljä esitin kaksi tutkimuskysymystä aineistolleni. Nyt tarkoituksenani on selvittää konkreettisesti, millaisin keinoin vastaan näihin kysymyksiin. Menetelmäni viitekehyksenä on diskurssianalyysi, jota käsittelin erityisesti luvussa kaksi ja joka ohjaa katsettani hyödyntäessäni

menetelmääni. Varsinaisena menetelmänäni on lingvistik-semioottinen analyysi. Se perustuu väljästi Faircloughin (1997) tarjoamaan työkalupakkiin.

Lingvistisellä analyysillä tarkoitan pääkirjoitusten kielen rakenteiden tarkastelemista. Kiinnostukseni ei silti ole kielioipissa, vaan sen tutkiminen on väline, joka puolestaan auttaa pääsemään käsiksi merkityksiin. Näihin merkityksiin viittaa sana semiotiikka. Semiotiikassa tutkitaan merkkien sisältöä, käyttöä ja merkitysten muodostumista. Tutkimus voi keskittyä yksittäisistä merkeistä aina kokonaisiin merkkien muodostamiin järjestelmiin ja rakenteisiin. (Lähdesmäki ym. 2009.) Itse pyrin lausumia analysoimalla pääsemään käsiksi köyhyyden merkitysjärjestelmään, jonka pääkirjoitukset yhdessä synnyttävät.

Faircloughin (1997) ja Foucault'n (1969/2004) tulkinnoissa diskursseista on joitakin perustavanlaatuisia eroja, jotka olen omassa menetelmäsovelluksessa pyrkinyt ottamaan huomioon. Fairclough esittää, että analyysi kohdistuu propositioihin, jotka hän karkeasti rinnastaa lauseisiin (1997, 137). Itse kohdistan katseeni Foucault'n ehdotuksen mukaisesti lausumiin, joiden yksiköitä propositiot ja lauseet ovat. Foucault'han nimenomaisesti korostaa, ettei lausumaa pidä erehtyä luulemaan yksiköksi, vaan kyseessä on olemassaolon funktio, joka saa yksiköt nousemaan esiin (Foucault 2005a, 116-117). Kuitenkaan ero Faircloughin ja Foucault'n tulkinnan välillä ei tässä suhteessa ole lopulta kovin suuri. Sillä paljastaakseni diskurssit on ensin pureuduttava lausuman konkreettiseen ilmenemismuotoon. Oli tämä sitten propositio, lause tai muotoilulaki. Fairclough puhuu analyysissään lauseista ja propositioista, mutta hänkin ottaa analyysissään huomioon lausuman aineellisen muodon, viittauskohteen, liitännäiskentän ja subjektin, vaikka ei nimeäkään niitä Foucault'n tapaan.

Edellistä suurempi ero on Faircloughin ja Foucault'n ajatusten välillä suhteessa tekstin yhteiskunnalliseen rooliin. Fairclough näkee journalistisen tekstin muiden yhteiskunnallisten toimijoiden diskurssien kokoajana. Foucault'hon nojaten tulkitsen kuitenkin journalististen tekstien diskursseja aivan omanlaisensa todellisuuden rakentajana. Tekstin laaja yhteiskunnallinen merkitys on löydettävissä vasta syvältä tekstipinnan alta.

Päästäkseni selville siitä, miten köyhiä ja heidän toimintaansa sekä köyhyyttä nimitään, tutkin, millaisia ennalta-annettuja kategorioita köyhyyteen liitetään (Fairclough 1997, 143). Köyhiä, heidän toimintaansa ja köyhyyttä voidaan nimetä lukuisilla tavoilla, jotka merkityksellistävät ihmiset, toiminnan ja ilmiön hyvin eri tavoin. Köyhyydessä eläviä on mahdollista nimetä esimerkiksi ”alaluokaksi”, ”siipeilijöiksi”, ”pienituloisiksi” tai ”huono-osaisiksi”. Kukin näistä sanoista asettaa köyhyydessä elävän erilaiseen asemaan suhteessa yhteiskuntaan ja köyhyyteen. Ne tarjoavat toisistaan eroavia ongelman lähteitä ja kutsuvat esiin omanlaistaan toimintaa. Tärkeää on tarkastella myös sanojen esiin kutsumia konnotaatioita. Esimerkiksi sanat siipeilijä ja alaluokka

merkityksellistävät köyhyydessä elävät muita alempiarvoisempina, jopa luotaantyöntävinä olentoina, ja synnyttävät näin äärimmäisen negatiivisen käsityksen köyhyydessä elävistä, ellei lukija sitten kyseenalaista kategorioita. Toiminnan kohdalla on kiinnostavaa, onko toiminta merkitykseltään passiivista vai aktiivista ja tekeekö se köyhyydessä elävästä tekijän vai kohteen. Näillä sanoilla en siis tässä yhteydessä viittaa kielen struktuuriin, vaan nimenomaan merkitykseen. Esimerkiksi otsikossa, ”Syrjäytyvät nuoret tarvitsevat apua”, ”syrjäytyvät nuoret” on kieliopillinen subjekti. Kuitenkin verbi *tarvita* on merkitykseltään passiivinen, jolloin nuori on ennemminkin apua tarvitseva kohde, kuin aktiivinen toimija.

Nimeämiseen kytkeytyvät myös metaforat, eli kielikuvat. Metaforassa yhtä kategoriaa kuvaillaan toisen avulla. Myös edellä mainitsemani ”siipeilijä”-sana on metafora. Kun köyhyydessä elävistä puhutaan siipeilijöinä, kuvitellaan köyhyydessä eläville joitakin linnuille kuuluvia piirteitä ja ominaisuuksia. (vrt. Koski 1992, 13–14.) Siipeilijä viittaa siis lintumaailmaan, mutta sana on vakiintunut tarkoittamaan henkilöä, joka elää käyttämällä muita ihmisiä hyväkseen ja antamatta itse omaa panostaan muiden hyväksi. Köyhyydessä elävän nimeäminen siipeilijäksi on siis väite, että köyhä elää yhteiskuntaa riistämällä ja mitään yhteiskunnalle antamatta.

Sanat, joilla viitataan köyhyydessä eläviin ihmisiin, on helppo erottaa pääkirjoituksista. Olen poiminut pääsanana lisäksi mukaan myös sitä tarkentavat sanat. Esimerkiksi lausumassa ”Hiilamon mukaan muukalaisvihamielisyys johtuu keskiluokan ahdingosta ja uudesta, toimeentulotuen varassa elävästä köyhälistöstä” (HS 16.2.2016), köyhyydessä eläviä nimetään sanojen kokonaisuudella *uusi, toimeentulotuen varassa elävä köyhälistö*, ja jokainen näistä sanoista on merkityksellinen.

Toiminnaksi puolestaan olen lukenut verbit ja niistä muodostetut sanat. Edellisessä esimerkissä sana *elävä* perustuu verbille, ja kertoo että *köyhälistö elää toimeentulotuen varassa*. Esimerkiksi lainauksessa ”Toimeentulotukea saavien tai lastensuojelupalveluiden tarpeessa olevien perheiden auttaminen ehkäisisi (–)”, *auttaminen* viittaa toimintaan, siihen, että näitä perheitä tulisi auttaa. Köyhyydessä elävät ja heihin liitetty toiminta sijaitsevat yleensä saman virkkeen sisällä, kuten edellisistä esimerkeistä käy ilmi. Toisinaan köyhyydessä eläviin liittyvään toimintaan kuitenkin viitataan esimerkiksi passiivisessa tai geneerisessä muodossa olevassa virkkeessä. Olen huomionut analyysissani myös nämä virkkeet.

Nimeämisen rinnalla tarkastelen, millaisia osallistujia pääkirjoituksissa esiintyy ja millaisia suhteita muodostuu heidän välilleen. Vastaan tähän tarkastelemalla pääkirjoituksen toiminta- ja osallistujatyyppejä (Fairclough 1997, 144–145). Analyysini eroaa kuitenkin Faircloughin analyysistä, sillä olen nostanut osallistujiksi kaikki inhimilliset toimijat ja organisaatiot riippumatta niiden paikasta kieliopillisina lauseenjäseninä. Esimerkiksi hallitus, Kela ja sosiaalityöntekijät ovat tällaisia ja voivat esiintyä lauseessa subjekteina, objekteina, adverbeina ja attribuutteina tai olla

näkymättöminä passiivimuotoisessa lauseessa. Fairclough puolestaan näyttää keskittyvän analyysissään ainoastaan subjektin ja objektin aseman saaviin lauseenjäseniin. Tällainen käsittely ei kuitenkaan ole mielekäs, sillä se jättäisi suuren osan aineistostani analyysin ulkopuolelle. Kieliopillisia tekijöitä ja kohteita tärkeämpää onkin mielestäni kiinnittää huomiota ”semioottisiin tekijöihin ja kohteisiin”.

Avaan osallistujien välisiä suhteita toimintatyyppejä tarkastelemalla. Fairclough nimeää näitä viisi: teko, tapahtuma, asiantila, mentaalinen ja sanallinen toiminta (Fairclough 1997, 144–145). Vastatakseni kysymykseen kaksi kiinnitän huomioni erityisesti tekoihin. Kun joku tekee jollekin jotakin, kyseessä on teko (vrt. sama 144). Teossa on yleensä kaksi osallistujatyyppeä: tekijä ja kohde, joka on alisteinen tekijälle. Lasken teoksi kuitenkin myös passiivissa ja geneerisessä muodossa olevat lauseet, jossa tekijää ei ole, jos tekijä kuitenkin on helposti pääteltävissä. Teon tutkiminen paljastaa siis, mitä köyhyudessa elävät ja muut osallistujat tekevät toisilleen. Selvitän myös mitä muut toimijat tekevät köyhyydelle ja siihen liittyville ilmiöille. Lisäksi tarkastelen mentaalista ja sanallista toimintaa. Nämä käsitteet kertovat siitä, kenellä on pääkirjoituksissa oikeus mielipiteisiin ja ajatuksiin sekä valta määritellä köyhyudessa eläviä ja köyhyyttä. Mentaalinen toiminta koostuu kokijasta ja kokijan tajuntaan vaikuttavasta ilmiöstä. Se voi olla tiedollista, havainnollista tai kuvastaa tunnetilaa. Sanallisessa toiminnassa on puolestaan puhuja ja puhunnos, eli sanottu asia.

Olen koonnut sovellukseni Faircloughin esittämistä toiminta- ja osallistujatyypeistä taulukkoon (kuvio 1). Esimerkkilauseet olen muokannut aineistoni pohjalta.

Kuvio 1: Toiminta- ja osallistujatyypit		
Toimintatyyppi	Osallistujatyypit	Esimerkkilause
Teko	Tekijä (toisinaan ”näkymätön”) ja <i>kohde</i>	Seurakunnat sopivat luontevasti auttamaan niitä, joiden kovakaan puute ei täytä lakisääteisen sosiaaliturvan normeja
Tapahtuma	Tekijä tai <i>kohde</i>	Koko kansa köyhtyi.
Asiantila	Tekijä ja ”oleminen”	Huonotuloiset ovat tänään entistä huonotuloisempia.
Mentaalinen toiminta	Kokija ja ilmiö	Tutkija epäilee, olisiko mahdollista sekin, että markkinat myös jaksottavat työtä ja käyttävät tulonsiirtoja hyväkseen
Sanallinen toiminta	Puhuja ja puhunnos	Vanhanen puhui hallituksen jättämästä ”vahvasta perinnöstä”.

Toimintatyyppien tarkastelu auttaa myös tarkastelemaan köyhyydelle luotua kontekstia, sillä toimintatypit osaltaan kertovat syy- ja seuraussuhteista tai niiden puutteesta. Etenkin toiminnan ilmaiseminen tapahtumana tai asiantilana häivyttää näitä suhteita. Tapahtumat merkityksellistetään ikään kuin kohtalonomaisina, jolloin syntyy käsitys, ettei niihin voi vaikuttaa. Samankaltaisia vaikutuksia on myös nominalisaatiolla. Tämä tarkoittaa, että toiminta tai tilanne ilmaistaan nominaalina. Esimerkiksi ”köyhyys”-sanalla puhutaan köyhyydessä elävien elämästä kuitenkin viittaamatta näihin ihmisiin suoraan. Nominalisaatio tekee tekstistä abstraktia ja etäännyttää lukijan konkreettisista tapahtumista. (Fairclough 1997, 144–147.)

Tarkastelen syy- ja seuraussuhteita myös kohdistamalla katseeni jälleen verbien ja niistä muodostettujen sanojen nimeämiseen. Tällainen tarkastelu antaa vihjeitä erityisesti siitä, löytyvätkö selitykset köyhyyteen yksilöstä vai yksilön ulkopuolelta. Erilaisten verbimuotojen avulla voidaan häivyttää tai tuoda esiin köyhyyden syitä. Esimerkiksi köyhyydessä eläviin viittaava *ulkopuolelle jääneet* (HS 7.12.2016) ei mielestäni tuo voimakkaasti esiin köyhyyden syitä. Sanaparin on kuitenkin mahdollista tulkita kuvastavan myös yksilön valintaa jäädä ulkopuolelle, vaikkakaan miellelyhtymä ei ole yhtä voimakas kuin tapauksessa, jossa sana *jääneet* korvattaisiin sanalla *jättäytyneet*. Sana *jätetyt* puolestaan vapauttaisi köyhyydessä elävät vastuusta ja kertoisi syiden löytyvän yhteiskunnasta.

Yksityiskohtien lisäksi on syy- ja seuraussuhteita analysoitaessa tarkasteltava pääkirjoitusta kokonaisuutena. Lauserakenteiden tutkiminen auttaa hahmottamaan tekstistä syitä ja seurauksia (kuvio 2). Kiinnitän huomioni erityisesti lauseiden, lausekokonaisuuksien ja virkkeiden välisiin suhteisiin. Koherenssia näiden osien välille on tekstissä mahdollista luoda kolmella tavalla: täsmentämällä, lisäämällä tai tehostamalla. Täsmentämisessä lause tarkentaa toista lausetta, mikä voi tarkoittaa vaikkapa esimerkin antamista. Lisääminen laajentaa toisen lauseen merkitystä täydentämällä sitä uudella informaatiolla. Tehostamisessa lause kasvattaa toisen lauseen merkitystä laadullisen määreen avulla. (Halliday/ks. Fairclough 1997, 159.)

Kuvio 2: Lauseiden, lausekokonaisuuksien ja virkkeiden väliset suhteet

Koherenssin lisäämisen tapa	Merkitys	Toimintaperiaate	Esimerkki
Täsmennys	Lause tarkentaa toista lausetta	Esimerkki selvennys kuvailu toisin sanoin	
Lisäys	Laajentaa toisen lauseen merkitystä lisäämällä siihen uutta	samansuuntaisesti vastakkaisesti tai vertailevasti vaihtoehtoisesti	ja, lisäksi... mutta, kuitenkin... tai...
Tehostus	Lisää toisen lauseen merkitystä laadullisella määreellä	ajallinen paikallinen kausallinen ehdollinen	A sitten B, A:n aikana B A siellä missä B A koska B jos A niin B

Lauseiden tai virkkeiden väliset koherenssisuhteet voivat olla joko eksplisiittistä tai implisiittistä. Toisin sanoen ne voidaan ilmaista julkilausuen tai epäsuorasti. Sitä on mahdollista ilmaista niin konjunktiolla kuin lauseita yhdistävillä adverbeillakin. Toisinaan yhteys ei ole kuitenkaan näin selkeästi näkyvissä. Koheesion tyyppejä on mahdollista erottaa neljä. Konjunktioiden, joihin myös adverbit kuuluvat, lisäksi koheesiota muodostavat myös sanastollinen yhtenevyys, viittaus ja ellipsi. Sanastollisessa yhtenevyydessä lauseita ja virkkeitä yhdistävät samat tai samankaltaiset sanat, viittauksessa puolestaan pronominit. Ellipsissä toistettu asia putoaa pois tai se korvataan muulla tavalla. (Halliday & Hasan/ks. Fairclough 1997, 140, 160.)

Tutkin myös, millaisia köyhyyteen kytkeytyviä alkuoletuksia ja itsestäänselvyyksiä pääkirjoitukset kätkevät sisäänsä. Nämä ovat ”tervejärkisiä” oletuksia, jotka lukijan oletetaan jakavan ja joita ei tämän takia tarvitse perustella. Tästä johtuen ne on tekstissä ilmaistu implisiittisesti. Alkuoletukset kytkevät esimerkiksi uuden ”tiedon” vanhaan, tuntemattoman jo tunnettuun tai kyseenalaisen tervejärkiseen. Samalla nämä oletukset asemoivat lukijan. Vastaanottajan asema määräytyy niiden oletusten mukaan, jotka tämän oletetaan jakavan. (Fairclough 1997, 140.) Alkuoletuksiin on mahdollista sukeltaa jo edellä esiteltyjä tekstin elementtejä analysoimalla.

Etsin ratkaisuehdotuksia pääkirjoituksista kiinnittämällä huomioni avainsanojen, kuten ratkaisu ja ongelma näkymiseen tekstissä. Lisäksi erilaiset tekemisen pakollisuutta tai välttämättömyyttä ilmaisevat verbimuodot (pitää, täytyy, on tehtävä) auttavat havaitsemaan tekstistä ratkaisuehdotuksia.

Olen nyt perustellut pääkirjoitusten käyttämisen aineistonani, esitellyt lyhyesti tavan, jolla olen aineistoni kerännyt ja kuvaillut aineistoani. Lisäksi olen esitellyt tapani tehdä lingvistik-semioottista analyysiä. Seuraavassa luvussa käyn läpi analyysini tulokset.

6. Analyysi

Edellisessä luvussa perustelin Helsingin Sanomien käyttämisen aineistonani ja kuvailin menetelmäni semioottista analyysia. Tässä luvussa esitän tulokset, joihin ongelmanasettelu ja tutkimuskysymykset ovat minut johdattaneet. Tutkimukseni osoitti, että Helsingin Sanomat rakentaa köyhyyksiä, jotka toimivat köyhyyden ratkaisemista ja köyhyydessä eläviä vastaan. Erityisesti tämä korostuu vuosina, joina taloudellinen tilanne on koettu epävarmaksi. Esitän tulokset tutkimuskysymysteni mukaisessa järjestyksessä. Aluksi kiinnitän huomioni pääkirjoitusten osallistujiin, minkä jälkeen tarkastelen ilmiölle köyhyys rakennettua kontekstia.

6.1. Nimeäminen ja osallistujat

Tässä alaluvussa tarkastelen ensin köyhyydessä elävien, heihin kytketyn toiminnan ja köyhyyden nimeämistä 12:n lähilukuun valitsemani pääkirjoituksen pohjalta. Lisäksi kerron, millaisia suhteita muodostuu köyhyydessä elävien ja muiden osallistujien välille. Aloitan esittelemällä neljä erilaista köyhyydessä elävän tyyppiä, jotka olen koostanut sekä köyhyydessä elävien nimeämisen ja heihin liitetyn toiminnan pohjalta. Tämän jälkeen tarkastelen vielä nimeämisen käytäntöjä, jotka asettuvat näiden tyyppien ulkopuolelle tai liikkuvat sulavasti ryhmästä toiseen. Hahmottelen eri tutkimusvuosien välisiä eroja tarkastelemalla, miten köyhän eri tyypit nousevat esille eri vuosina koko aineistossani. Käsittelen vielä lyhyesti ilmiön köyhyys nimeämistä. Lopuksi esittelen muut osallistujat ja niiden ja köyhyydessä elävien väliset suhteet.

Ensimmäiseksi esittelen siis neljä toisistaan eroavaa köyhien ryhmää, joita nimettiin eri tavoin ja joihin kytkettiin erilaista toimintaa. Näistä merkittävimpiä olivat epäilyttävä ja haavoittuva köyhä, jotka tarjosivat köyhyydessä eläville vastakkaisia asemia. Lisäksi tekstit rakensivat hyödyllisiä ja kätkeytyjä köyhiä.

6.1.1. Epäilyttävä köyhä

Köyhyydessä eläviä nimettiin osassa pääkirjoituksista hyvin kielteisesti. Näiden tekstien mukaan köyhyydessä elävät ovat *yhä kurjempia, kadotettuja ihmisiä ja globalisaation vuoksi työpaikkansa menettäviä häviäjiä* (HS 05.10.1996, 16.2.2016). Toisin sanoen köyhyydessä elävät merkityksellistetään huonoiksi ja alhaisiksi epäonnistujiksi. Tällä tavoin köyhyydessä elävistä rakennetaan joukkoa, joka eroaa perustavanlaatuisesti paremmin toimeentulevista ja oletetuista sanomalehden lukijoista. Heistä rakennetaan joukkoa, joka ei herätä kokemusta jaetusta ihmisyydestä, ja jonka nimittely ja haukkuminen sanomalehden sivuilla on sallittua.

Edelleen köyhyydessä elävät ovat myös *uutta, toimeentulotuen varassa elävää köyhälistöä, alaluokkaa ja alakulttuuria* (HS 5.10.1996, 16.2.2016). Nämä nimeämisen käytännöt

merkityksellistävät köyhydessä elävät yhtenäiseksi homogeeniseksi massaksi, josta yksilöt eivät erotu edes monikkopäänteen verran. Köyhyys merkityksellistetään taloudellista toimeentulovaikeutta huomattavasti laajemmaksi ilmiöksi: se on kokonainen kulttuuri, johon kuten seuraavaksi kerron, liitetään paheksuttavia, jopa vaarallisia piirteitä. Tällaista köyhän tyyppiä kutsun siis epäilyttäväksi köyhäksi.

Epäilyttävät köyhät näyttäytyvät uhkana yhteiskunnalle ja sen järjestykselle. Tämä vaarallisuus kietoutuu teksteissä köyhien yleiseen moraalittomuuteen ja tyhmyyteen. Uhkana ja ongelmana eivät siis ole köyhyys tai köyhyyden aiheuttamat ongelmat, vaan köyhät ihmiset, jotka ovat syntyjään muita huonompia.

”Tutkijat ja tutkijaryhmät eri puolilla maata ovat alkaneet huoli ja hätä äänessään puhua alaluokan, alakulttuurin tai kadotettujen ihmisten uhasta.” (HS 5.10.1996)

”Hiilamon mukaan muukalaisvihamielisyys johtuu keskiluokan ahdingosta ja uudesta, toimeentulotuen varassa elävästä köyhälistöstä.” (HS 16.2.2016)

Näiden esimerkkien mukaan köyhä on uhka, ja *köyhälistö* syyllinen muukalaisvihamielisyyteen. Köyhydessä elävien syyllistämistä korostaa tapa, jolla vuoden 2016 kirjoitus puhuu keskiluokasta ja sen kytkeytymisestä muukalaisvihamielisyyteen. ”Köyhälistö” ei ole yksin vastuussa muukalaisvihamielisyydestä. Keskiluokka ei kuitenkaan ole köyhydessä elävien tapaan syyllinen vihamielisyyteen, sillä syyttävä sormi osoittaa keskiluokkaan kuuluvien ihmisten sijaan heidän ahdinkoaan. Kaidalta polulta horjahtavalle keskiluokkaiselle tarjotaan ymmärrystä ja myötätuntoa merkityksellistämällä hänet olosuhteiden uhriksi. Sen sijaan ”köyhälistölle” muukalaisvihamielisyys tuntuu olevan sisäsyntyistä, minkä vuoksi ongelmana on ”köyhälistö” itse. Saman virkkeen sisällä nämä tulkinnat keskiluokan ja ”köyhälistön” suhteesta maahanmuuttoon puhuvat selvää kieltä niistä syvälle juurtuneista asenteista, joita yhteiskunnassa esiintyy köyhydessä eläviä kohtaan.

Köyhien moraalittomuuteen kuuluvat laiskuus ja työnvieroksunta. Heillä *ei ole halua* hakeutua töihin, koulutukseen tai harjoitteluun, vaikka näitä heille varta vasten tarjottaisiin (HS 5.10.1996, 9.4.1996.) Toisinaan epämiellyttävä köyhä harjoittaa laiskuuttaan suorastaan aktiivisesti, sillä hän *tappaa aikaa, vetelehtii ryhmässä, katselee videoita ja kittaa kaljaa*.

”Pieniä ryhmiä ei näytä enää kiinnostavan mikään. He ovat sopeutuneet elämään sosiaaliturvan varassa ja tappavat aikaa keskenään vetelehtien, videoita katsellen ja kaljaa kitaten.” (HS 5.10.1996)

Kielteisiä konnotaatioita herättävät sanat merkityksellistävät köyhän toiminnan laiskotteluksi. Samalla köyhydessä eläviltä kielletään virkistytymisen tapa, joka työssäkäyville ihmisille olisi

sallittua: rentoutuminen hyvän elokuvan ääressä ystävien kanssa alkoholia nauttien. Köyhyydessä elävällä puolestaan ei tässä lausumassa ole oikeutta nautintoon, rentoutumiseen tai edes sosiaalisiin suhteisiin. ”Laiskottelun” sijaan hänen olisi taukoamatta pyristeltävä kaikella energiallaan pois yhteiskunnan tulta.

Köyhän toiminnan merkityksellistäminen laiskotteluksi toimii myös luokkaerojen rakentajana. Hyvin toimeentulevalla on mahdollisuus lähteä hyvin toimeentulevan ystäväjoukkonsa kanssa teatteriin katsomaan näytelmää, jonka väliajalla ystävykset voivat juoda esimerkiksi lasilliset punaviiniä. Tällainen ”korkeakulttuurin” kuluttaminen nähdään yhteiskunnassa selvästi arvokkaampana kuin videoiden katsominen kotona (vaikka videolla pyörisi korkeakulttuuria edustava taideteos). On yksinkertaisesti hankalaa laatia lausumaa, jossa teatterissa käyminen merkityksellistyisi laiskotteluksi. Köyhälle ”korkeakulttuurista” nauttiminen on liian kallista, ja juuri tässä todennäköisesti piileekin perimmäinen ”korkeakulttuurille” yhteiskunnassa annettu arvo.

Koska köyhyydessä elävät tulkitaan laiskoiksi, on luonnollista, että he pääkirjoitusten mukaan kaipaavat aktivointia, pakottamista ja rangaistuksia, vaikkakaan eivät aivan varauksetta.

”On aivan oikein pakottaa nuoret koulutukseen, harjoitteluun tai työpajoihin etsimään alaansa, mutta tarvitaan muutakin.” (HS 5.10.1996)

”Laki antaa mahdollisuuden leikata toimeentulotukea, jos asiakas toistuvasti kieltäytyy tarjotusta työstä tai koulutuksesta.” (HS 9.4.2006)

Laiskuus kantaa mukanaan verorahojen menettämistä ja yleisen moraalin happamoitumista pelottavampia piirteitä, sillä yhden pääkirjoituksen mukaan köyhyydessä elävä on altis ajautumaan rikoksen polulle, mikäli helppoa rahaa ei järjesty eikä yhteiskunta saa hänestä otetta.

”Rikollisuus saattaa tarjota nykyistä useampia houkuttelevan vaihtoehdon, kun lottovoittoa ei kuulu eikä järkevää yhteiskuntaan sitovaa tekemistä järjesty.” (HS 5.10.1996)

Toisin kuin monissa ulkomaisissa medioissa tähän rikollisuuteen ei kuitenkaan kuulu sosiaalietuuksien tietoinen väärinkäyttö. Ainoastaan yksi teksti viittaa väärinkäyttöön, mutta puhuu yleisesti koko hyvinvointiyhteiskunnan tarjoamista eduista eikä näin ollen kytke etuuksien huijaamista erityisesti köyhyydessä elävien teoiksi.

”Kansalaisten lojaalius tämän päivän organisaatioita ja auktoriteetteja kohtaan on selvästi vähentynyt, monet käyttävät tietoisesti väärin hyvinvointivaltion etuja. Mutta oikeuttavatko ne (sic) muka pohtimaan vakavasti hyvinvointivaltion täydellistä purkamista? Miten moni haluaisi palata sotia edeltävään köyhäinhoitojärjestelmään?” (HS 26.5.1996)

Rikollisuuteen taipuvaisuuden ja laiskuuden lisäksi köyhällä on vielä kolmaskin moraaliton piirre: hän on vastuuton. Toimeentulo- ja työmarkkinatuella elävien ihmisten tapa *perustaa perheitä*

ja *ryhtyä yksinhuoltajiksi* näyttäytyy paheksuttavana vuoden 1996 kirjoituksessa. Paheksuttavuus voi liittyä ajatukseen yhteiskunnan kustannusten lisääntymisestä, kun toimeentulotukea tarvitsevia perheenjäseniä tulee lisää. Paheksuttavuus voi myös ilmaista ajatuksenkulkua, jonka mukaan toimeentulotukea saavan pitäisi keskittää kaikki tarmonsä pyristelläkseen pois tilanteestaan. Tällöin jopa lasten saaminen näyttäytyy harha-askeleena. Tähän viittaa kirjoituksen tapa nähdä lasten hankkiminen ”sopeutumisenä minimitoimeentuloon” ja ”paremman tavoittelemisen lakkaamisena”. Toisaalta kirjoitus toteaa, että lapsen saaminen saattaa tuoda köyhän elämään tarkoitusta. Tämäkin lausuma tosin sisältää ajatuksen, että köyhyydessä elävän elämän merkitys syntyisi juuri tuottavuudesta ja palkkatyöstä.

Paheksunta köyhyydessä elävien lisääntymistä ja yksinhuoltajuutta kohtaan kantaa kaikuja maailmalta tutusta ”toimeentulotukikuningatteresta”. (Larsen & Dejgaard, 2013, 295; Harkins & Lugo-Ocando 2016, 88.) Omassa aineistossani yksinhuoltajuutta ei tosin yhdistetty tiettyyn sukupuoleen, vaan käytössä oli sukupuoleton sana *yksinhuoltaja*. Maailmalla yksinhuoltajaäidit nähdään helposti moraalittomina, vastuuttomina ja syyllisinä niin köyhyytensä kuin avioeroonsakin (ks. Bullock ym. 2001, 230, 235.) Kiinnostava onkin pääkirjoituksen verbivalinta ilmaisussa *ryhtyä yksinhuoltajiksi*. Ikään kuin avioero tai lasten hankkiminen yksin olisi vain kevyesti tehty ja tuulesta temmattu päähänpisto. Vastaavanlainen köyhyydessä elävien perheellisyyksen tuomitseminen ei nouse esiin muualla aineistossa. Päin vastoin vuonna 2016 pienituloisten ja työttömien ihanteellisen lapsiluvun alentuminen nähtiin huolestuttavana (HS 27.07.16). Muissa kirjoituksissa köyhyydessä elävät perheet ja eritoten yksinhuoltajat esitettiin yleensä ryhmänä, joka ansaitsee yhteiskunnalta aivan erityistä tukea. Palaan näihin ryhmiin hieman myöhemmin.

Kuten aikaisemmin totesin, vuoden 1996 pääkirjoituksen synnyttämällä köyhillä on rikoksiin taipuvaisuuden, laiskuuden ja vastuuttomuuden lisäksi vielä yksi ikävä ominaisuus: he ovat tyhmiä ja passiivisia. Tällaiset köyhät *kasautuvat yhteen* kuin elottomat asiat tai tahdottomat eliöt. Heitä *ei kiinnosta mikään*. Lisäksi he ilmeisen vakavissaan odottavat lottovoiton ratkaisevan pulmansa, sillä he ovat suunnitelman epäonnistuessa valmiita siirtymään rikollisuuden tielle. Myös puhekielinen otsikko ”Kun mikkää ei oo mittään” on ikään kuin köyhän suuhun aseteltu sitaatti, joka pyrkii luomaan köyhästä tomppelia. Puhekieli etenkin pääkirjoituksessa on harvinaista, ja lehtitekstissä kirjakielen sijalla käytettynä sillä on esitettyä lausujaansa tyhmentävä vaikutus.

Epäilyttävän köyhän epäilyttävät ominaisuudet kaivavat kuilua köyhyydessä elävien ja muiden tuloryhmien välille. Ne merkityksellistävät köyhyydessä elävän syntyjään erilaiseksi ja muita huonommaksi ja muotoilevat hänestä näin toisen. Ominaisuudet luovat köyhyydessä elävästä olion, joka on omasta syystään ajautunut köyhyyteen. Ehkäpä hän jopa ansaitsee tilanteensa. Vaikka epäilyttävä köyhä ei diskurssina ole yleinen, on se luonteensa vuoksi merkittävä. Se kertoo, ettei

apua ansaitsematon underclass-köyhä ole Suomessakaan tuntematon, vaan sillä on kotoperäinen vastineensa. Diskurssi ei ole yhtä äärimmäinen kuin esimerkiksi Britannian tabloidilehdissä, joissa köyhyudessa eläviä saatetaan nimittää loiseläimiin viittaavilla sanoilla. Puhetapa on kuitenkin itsessään epäilyttävä ja vaarallinen, sillä se loivemmasta kielenkäytöstään huolimatta rakentaa köyhiä, jotka ovat muita arvottomampia. Se yhtäaikaaisesti rakentaa ja heijastaa yhteiskuntaa, jossa köyhyudessa elävät tai ainakaan osa heistä ei ansaitse apua. Tällaisessa yhteiskunnassa köyhyudessa elävät on mahdollista jättää selviytymään omiin nokkineen tai heitä voidaan jopa rankaista taloudellisesta tilanteestaan. Epäilyttävän köyhän diskurssi ei asetu vastustamaan köyhyyttä, vaan köyhyudessa elävää itseään, sillä hän itsessään on ongelma.

Halveksunnan kohteeksi joutuvat pääkirjoituksissa erityisesti toimeentulotukea tai työmarkkinatukea saavat ihmiset. He ovat *työttömiä ja pitkäaikaistyöttömiä* tai *nuoria*, jotka eivät opiskele, käy palkkatöissä tai suorita työharjoittelua. Myös esimerkiksi Britanniassa nuoret ja työttömät (ja yksinhuoltajaäidit) ovat ryhmiä, jotka nostetaan jatkuvasti julkisen mediaryöpytyksen kohteeksi (Harkins & Lugo-Ocando 2016, 85). Erityistä raivoa näyttää siis herättävän se, etteivät työkykyisiksi tulkitut kansalaiset käy töissä ja että he saavat yhteiskunnalta rahallista tukea. Tällainen toimeentulotuella eläminen nähdään uhkana yhteiskuntajärjestykselle, koska se horjuttaa niitä normeja, nykyinen moderni yhteiskunta perustuu: työtä, tuottavuutta ja kuluttamista.

Työ näyttäytyy köyhyudessa elävän elämässä itseisarvona, eikä harha-askelille, kuten perheen perustamiselle, ystäville tai nautinnolle ole sijaa, vaan köyhän on pinnisteltävä jatkuvasti saavuttaakseen palkkatyöläisen aseman. Näin köyhyudessa elävää näyttää määrittävän edelleen niin kutsuttu protestanttinen työetiikka, jonka mukaan työtä on tehtävä, vaikkei se lisäisi elämänlaatua (Taira 2001, 66). Tässä tapauksessa köyhän on siis loputtomasti pinnisteltävä kohti työpaikkaa, vaikka *työpaikkoja ei edes riitä kaikille* (HS 5.10.1996).

Uusliberalismi ja sen mukanaan tuoma yksilöllistymispuhe on murtanut protestanttisen työetiikan diskurssia yhteiskunnassa. Kun aikaisemmin arvona olivat askeesi ja puurtaminen yhteisön hyväksi, kehoitetaan nyt nauttimaan itsestään kuluttamalla. Työttömien ja köyhyudessa elävien kohdalla protestanttinen työetiikka jatkaa kuitenkin edelleen toimintaansa, Tairan mukaan uudella tavalla. Se merkityksellistyy henkilökohtaiseksi ominaisuudeksi, jota työttömillä ei ole. Tämä uusi työetiikka syyllistää työttömiä kyvyttömyydestä ja haluttomuudesta tehdä palkkatyötä. Samalla se vapauttaa parempiosaiset vastuustaan työttömiä kohtaan kieltämällä riippuvuussuhteen näiden välillä. (Bauman/ks. Taira 2001, 65–66, 70–71.)

6.1.2. Haavoittuva köyhä

Epäilyttävän köyhän vastaparina on haavoittuvassa asemassa oleva, toisinaan vääryyttä kokenut köyhä, joka ansaitsee lukijan myötätunnon lisäksi apua tai oikeudenmukaisuutta. Muun muassa käyttämällä tunteisiin vetoavia sanoja ja käskymuotoja pääkirjoitukset tekevät selväksi, että näistä köyhistä on pidettävä huolta. Haavoittuva köyhä on huomattavasti epäilyttävää köyhää tyypillisempi rakennelma Helsingin Sanomien pääkirjoituksissa.

Haavoittuvia köyhiä nimetään usein tunnelatautuneilla sanoilla, jotka tuovat esiin heidän heikon asemansa yhteiskunnassa. Epäilyttävän köyhän asemana on tyypillisesti olla yhteiskunnan syntipukki. Haavoittuva köyhä joutuu puolestaan kantamaan uhrin orapihlajakruunua. Tämä ilmenee esimerkiksi haavoittuvaan köyhään kytkeytyvissä sanoissa. He ovat esimerkiksi *ahdinkoon* tai *vaikeuksiin joutuneita, huono-osaisia, ansiota vaille jääneitä, hyvinvointiyhteiskunnan köyhimpiä, heikkoja, väliinputoajia ja työmarkkinoiden ulkopuolella tai reunoilla vaikeissa oloissa eläviä ihmisiä* sekä *riittävän köyhäksi rahastettuja* (HS 15.4.1996, 27.4.1996, 26.5.1996, 5.10.1996, 17.4.2006, 23.8.2006, 25.08.2006, 27.4.2016). Sanat herättävät myötätuntoa köyhyudessa eläviä kohtaan. Osa sanoista kuitenkin korostaa eroa muiden tulonsaajien ja köyhien välillä. Heikoksi kutsuminen asettuu jo lähelle haukkumista yhteiskunnassa, jossa heikkoutta ei katsota hyvällä.

Vaikka haavoittuva köyhä saa usein kieliopillisen subjektin aseman, toiminnan merkitys on yleensä passiivista. Haavoittuvalle köyhälle tyypillistä toimintaa on kärsiminen sekä taitamattomuus ja tietämättömyys. Haavoittuvat köyhät muun muassa *kärsivät, ovat kauan eläneet ahtaissa oloissa ja elävät pelkän perusturvan varassa* (HS 26.5.1996, 23.8.2006, 27.4.2016). Myös heidän *osansa on kurjistunut ja heidän hätänsä kestää vuosia* (HS 15.4.1996, 17.3.2016). Näin ulkopuolelta asetetut määritelmät merkityksellistävät köyhyudessa elävien kokemuksen puhtaaksi kärsimykseksi.

Haavoittuvien köyhien yleinen kykenemättömyys ilmenee siinä, kuinka he tai monet heistä eivät *osaa hakea toimeentulotukea, tiedä oikeuksistaan tai ymmärrä virkamieskieltä* (HS 15.4.1996, 27.4.1996, 27.7.2016). Sen sijaan he *olettavat ja tyytyvät* (HS 27.7.16). Lisäksi heidän tasapainoistinsakin tuntuu olevan puutteellinen, sillä he *putoavat sosiaaliturvan kelkasta* (HS 15.4.1996). Putoamisen metaforaa hyödyntää myös edellä listattu sana *väliinputoaja* (HS 17.3.2016).

Haavoittuvalla köyhällä on myös hiukan toimintakykyä, ja toisin kuin epäilyttävä köyhä hän ei haaskaa sitä yhteiskunnassa kielteisenä nähtyyn tekemiseen. Kun epäilyttävä köyhä *sopeutuu elämäänsä sosiaaliturvan varassa* (HS 5.10.1996), on haavoittuva köyhä puolestaan sinnikäs ja ”selviää jonkin aikaa” (HS 15.4.1996). Haavoittuva köyhä pyrkiikin välttämään yhteiskunnan tukia: hän *ei halua hakea toimeentulotukea* (HS 27.4.1996), vasta *jos kesätyötä ei löydy, toimeentulotuesta on pakko hakea tilkettä vuokrarahoihin* (HS 9.4.2006). Toimeentulotuen hakeminen on siis

vältettävä häpeä, minkä haavoittuva köyhä, toisin kuin epäilyttävä köyhä, ymmärtää.

Lisäksi haavoittuva köyhä voi toimia kuluttajana: *hän maksaa avut, hoivat ja hoidot* (HS 27.4.1996). Haavoittuvalla köyhällä on myös mielipide: hän *pitää yhteiskunnan turvaverkkoja suurena siunauksena* (26.5.1996) eikä. Vaikka tällaisia toiminnan muotoja liitetään haavoittuvaan köyhään vain neljästi ja yksi niistä on ilmaistu geneerisessä ja toinen passiivisessa muodossa, ne ovat merkittäviä. Tämä johtuu siitä, että kaikissa 12 pääkirjoituksessa on yhteensä ainoastaan kuusi köyhyudessa eläviin liitettyä toimintaa, jotka ovat merkitykseltään sekä aktiivisia että yhteiskunnallisesti myönteisiksi tulkittavia.

Lopulta haavoittuvan köyhän oma toiminta jää silti varsin suppeaksi. Hän tulee esiin usein muiden avun tai tuen kohteena (HS 15.4.1996, 26.5.1996, 9.4.2006, 14.12.2016). Lisäksi hän näyttäytyy viranomaisten ja poliitikkojen tekemien vääryyksien ja köyhyiden uhrina. Kun kaikki haavoittuvan köyhän ainekset pistetään yhteen, on selvää, että köyhyudessa elävän merkityksellistäminen ylittää usein myötätunnon ja säälin välisen hiuksenhienon rajan. Vaikka tekstit pyrkivät asettumaan köyhyudessa elävien puolelle, suhtautuvat ne samanaikaisesti köyhyudessa eläviin alentuvasti, vievät köyhän oman toimintakyvyn ja uhriuttamalla alistavat heidät. Näin toimittajan hyvät aikomukset jäävät vahvojen diskurssien alle.

Epäilyttäviin köyhiin kuuluivat erityisesti työttömät ja toimeentulo- tai työttömyystukea saavat. Myös haavoittuva köyhä voi olla työtön ja saada toimeentulotukea. Usein hän on kuitenkin henkisen tai fyysisen sairauden tai vamman vuoksi työkyvytön, työuransa tehnyt *eläkeläinen* tai *lapsi* (HS 27.4.1996, 23.9.1996, 9.4.2006, 25.8.2006, 27.4.2016). Viattomuudessaan lapset vetävät myös vanhempansa haavoittuvien köyhien joukkoon olivat nämä sitten työttömiä tai töissä, sillä haavoittuvan köyhän orapihlajakruunua joutuvat kantamaan myös *perheet* ja erityisesti *yksinhuoltajaperheet* (HS 15.4.1996, 23.8.2006, 25.8.2006). Suurimmaksi osaksi jaottelu epäilyttäviin ja haavoittuviin sekä samalla ansaitsemattomiin ja ansaitseviin köyhiin näyttää kuitenkin seuraavan tuttua työhön perustuvaa jakoa. Ainoastaan työntekoon kykenemättömillä on kiistämätön oikeus yhteiskunnan tukeen (ks. Jeppesen 493).

Tyypillisesti pääkirjoitukset asettuvat voimakkaasti puolustamaan näiden ryhmien auttamista tai vastustamaan niiden kokemaa vääryyttä. Ne muodostavat näin ansaitsevien köyhien ryhmän ja samalla usein implisiittisesti, mutta toisinaan myös eksplisiittisesti sulkevat ulkopuolelle jäävät ihmiset apua ansaitsemattomien ryhmään. Seuraava esimerkki konkretisoi sitä, että on olemassa myös ryhmä, jonka auttaminen ei ole kovin tärkeää.

”Kun ruokapankin suurin asiakasryhmä ovat yllättäen 30-40-vuotiaat vanhemmat kouluikäisine lapsineen, tulevaisuuden kannalta on mitä tärkeintä auttaa heidät pahimman yli.” (HS 15.04.1996)

Vuonna 1996 apua tai oikeutta ansaitsevien joukkoon kuuluvat merkillisen usein sellaiset köyhyydessä elävät, jotka ovat aikaisemmin menestyneet. Kyseessä on siis eräänlainen ”epäköyhä”. ”Epäköyhä” esiintyy kahdessa pääkirjoituksessa. Hän on *hyvätuloinen* vanhus, jonka kunta on *rahastanut köyhäksi* korkeilla palvelumaksuilla tai *asuntovelallinen* tai *kertakriisin* kohdannut, jolla ei ole oikeutta toimeentulotukeen (HS 15.4.1996, 27.4.1996) Näin pääkirjoitukset rakentavat köyhyyttä, joka on merkityksellistä erityisesti osuessaan aikaisemmin varakkaan ihmisen kohdalle. Köyhimmät ihmiset, ne joilla ei ole *viittä vaille maksettua* asuntoa tai hyvää eläkettä jätetään ulkopuolelle.

6.1.3. Hyödyllinen pienituloinen, kätkeyty köyhä ja muu nimeäminen

Kolmas köyhän tyyppi eroaa edellä tarkastelluista, sillä hänen toimintansa ei ole passiivista, vaan aktiivista ja vieläpä yhteiskunnan näkökulmasta hyödyllistä: hän on *käyttää rahaa ja pitää kansantalouden pyöriä pyörimässä*. Kyseessä on hyödyllinen pienituloinen, joka esiintyy yhdessä pääkirjoituksessa. Toisin kuin epäilyttävä ja haavoittuva köyhä hyödyllinen pienituloinen hoitaa kansalaisvelvollisuutensa: hän käy töissä, maksaa veroja ja kuluttaa. Pienituloisen hyöty, mitataan siinä, missä määrin hän kykenee antamaan nostetta talouskasvulle. Tehtävänsä toteuttava pienituloinen on jopa hyödyllisempi kuin varakkaat kansalaiset.

”He käyttävät varakkaita (sic) suuremman osan rahastaan jokapäiväiseen kulutukseen (– –) ja pitivät näin tehdessään tehokkaasti kansantalouden pyöriä pyörimässä” (HS 20.8.2006)

Pienituloinen ei ansaitse apua, tukea tai sanktioita. Hänelle suositellaan veronalennuksia, mutta alennusten tarkoituksena ei ole auttaa pienituloista tulemaan paremmin toimeen arjessaan. Sen sijaan niiden tarkoituksena on kohentaa taloutta. Veronalennuksia saava pienituloinen kykenee elvyttämään taloutta entistäkin tehokkaammin. Kysymykseksi ei siis lainkaan nouse se, mitä valtio voi tehdä pienituloisen hyväksi, vaan miten pienituloinen voi olla hyödyksi valtiolle. Pienituloisen näkökulmaa ei lainkaan tunnusteta, eikä pääkirjoitus eksplisiittisesti puhu köyhyydestä. Pienituloisuus tai köyhyys vaikuttaa pääkirjoituksen perusteella jopa hyödylliseltä, käyttäväthän pienituloiset enemmän rahaa kuin varakkaat päivittäiseen kulutukseen. Lisäksi vaikka pienituloinen on aktiivinen toimija, on hän samalla talouskasvun väline, joka on arvokas vain niin kauan, kuin hänestä on hyötyä taloudelle. Näin ollen myös hyödyllisen pienituloisen rakennelma toimii köyhyydessä eläviä vastaan, sillä se ei millään tavoin edistä köyhyyden ratkaisemista.

Epäilyttävä, haavoittuva ja hyödyllinen köyhä tarjoavat kukin omanlaisiaan asemia köyhyydessä eläville. Ne myös osoittavat yhteiskunnan merkityksellistävän köyhyyttä ennen muuta työn kautta. Yhdessä pääkirjoituksessa köyhyydessä elävät ja toimeentulotukea saavat ihmiset eivät kuitenkaan ole millään tavoin läsnä. Tällaista köyhää kutsun kätkeytyksi köyhäksi. Kätkeyty köyhä

on yksi tapa alistaa köyhyydessä eläviä, sillä nämä merkityksellistyvät ihmisiksi, joiden olemassaoloon ei ole tarpeellista viitata. Kyseessä on siis äärimmäinen esimerkki köyhyydessä elävien toiseuttamisesta. On, kuin heitä ei lainkaan olisi. Köyhyydessä elävien sijaan kirjoituksessa on kelluva ilmiö nimeltä köyhyys. Vaikka pääkirjoitus tunnistaa ja nimeää köyhyyden, minkä lisäksi köyhyys merkityksellistyy ratkaisua vaativaksi ongelmaksi, pääkirjoitus toimii köyhyydessä eläviä vastaan. Piilottamalla köyhyydessä elävät ja heidän toimijuutensa pääkirjoitus rakentaa pohjaa inhimillisen näkökulman unohtaville poliittisille päätöksille, jotka voivat huonontaa köyhyydessä elävän asemaa.

Olen koonnut oheiseen taulukkoon (kuvio 3) köyhyydessä elävien tyypit ja niiden yhteiskunnallisen aseman, tärkeimmät piirteet, tyyppien koostumuksen ja yleisyyden sekä niihin kohdistuvat toimenpiteet.

Kuvio 3: Köyhyydessä elävien tyypit Helsingin Sanomissa					
	Yhteiskunnallinen asema	Ominaisuudet	Suosittelut toimenpiteet	Ryhmään kuuluvat	Vallitsevana/pääkirjoituksessa
Epäilyttävä köyhä	Syylinen, uhka yhteiskunnalle	Laiska, vastuuton, rikollinen, tyhmä	Pakottaminen, rankaiseminen	Nuoret, työttömät, sosiaalituen käyttäjät	2
Haavoittuva köyhä	Politiikan, viranomaisten ja köyhyyden uhri	Kärsivä, tietämätön, taitamaton, vähän toimintakykyä	Auttaminen	Lapset, perheet, työkyvyttömät, työnsä tehneet, sosiaalituen käyttäjät	7
Hyödyllinen pienituloinen	Sankari, aktiivinen toimija	Ei ominaisuuksia	Veronalennusten tarjoaminen	Veron-maksajat, kuluttajat, työssä käyvät	1
Kätketty köyhä	Ei asemaa	Ei ominaisuuksia	-	-	1
Muut					1
Yhteensä					12

Seuraavaksi käsittelen niitä nimeämisen käytäntöjä, jotka jäivät edellisen jaottelun ulkopuolelle tai ylittivät sen rajat. Yhden kokonaisuuden muodosti taloudellisesta tilanteesta kielivä nimeäminen. Tällöin köyhyydessä eläviin viitattiin yleensä käsitteillä, jotka oli muodostettu joko sanasta köyhä tai pienituloinen. Kuten edellä on todettu, *köyhä*-sanana käyttäminen on ongelmallista erityisesti sanan leimaavuuden vuoksi. Se tiivistää helposti yksilön ainoastaan huonon toimeentulonsa summaksi ja kadottaa köyhyyden luonteen ennen muuta taloudellisena tilanteena. Jos *köyhä*-sana tiivistää koko ihmisen olemuksen toimeentulon puutteeksi, sanan *pienituloinen* käyttö ei samalla tavalla omi kaikkia köyhyydessä elävän ominaisuuksia. Aineiston perusteella näille sanoille annetaan hieman eri merkityksiä. Pienituloinen viittaa useammin työssäkäyvään henkilöön ja köyhä puolestaan työttömään ihmiseen.

Köyhyyteen suoraan viittaavien sanojen sijaan pääkirjoitukset viljelivät monesti erilaisia kiertoilmaisuja köyhyydessä eläville. Köyhyydessä eläviä nimettiin usein byrokraattisen kuivilla, tunteiden herättämistä karttavilla sanoilla. Tämä oli tyypillistä erityisesti, kun pääkirjoituksissa turvauduttiin tilastotietoihin tai kun köyhyydessä elävä oli jossakin suhteessa toimeentulotukeen. Köyhyydessä eläviä kutsuttiin esimerkiksi *ikäluokiksi*, *ruokakunniksi* ja *kotitalouksiksi*, *päämiehiksi*, (toimeentulotuen) *hakijoiksi* ja *saajiksi* ja tietenkin (sosiaalihuollon) *asiakkaisiksi* (HS 27.4.1996, 23.9.1996, 17.3.2006, 9.4.2006, 23.10.2006, 14.12.2016). Tällaisten näennäisen neutraalien sanojen käyttö ei ole viatonta. Ensinnäkin ne kätkevät helposti alleen köyhyyden ilmiönä. Kun köyhyydessä elävien sijaan puhutaan *toimeentulotukea saavista ruokakunnista*, toimeentulotuki ei välttämättä kytkeydy lukijan mielessä millään tavalla köyhyyteen, eivätkä ruokakunnat todellisiin perheisiin. Neutraalilta vaikuttava puhetapa naamioi valtavan yhteiskunnallisen ongelman eri tuloryhmien määrän laskuksi ja kasvuksi. Se luo kuvaa staattisesta köyhyydestä, joka *on* ja on oleva vastaisuudessaakin ja joka on riippuvainen enemmän talouden suhdanteiden vaihteluista kuin poliittisista päätöksistä.

Kiertoilmaisujen runsas viljely on tulkittavissa siten, että köyhyydestä ei haluta tai osata puhua sanoilla, jotka selvästi viittaisivat ilmiöön. Kiertoilmaisut saattavat olla myös yritys välttää *köyhä*-sanan kantamaa leimaa. On kuitenkin tapoja viitata ihmisiin ja köyhyyteen yhtäaikaaisesti ilman leimaamisen painolastia. Yksi näistä tavoista olisi käyttää viljelemääni sanayhdistelmää *köyhyydessä elävä*. Yksi pääkirjoitus käytti *köyhyydessä elävää* yksinhuoltajaperheen (HS 25.8.2006) määreenä, mutta muuten köyhyydessä eläviin viitattiin poikkeuksetta muilla sanoilla.

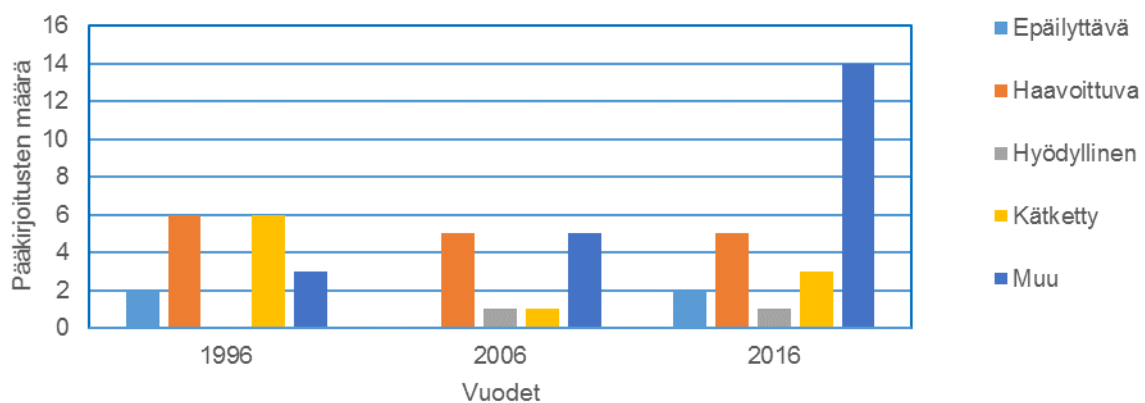
Tavallista oli sekin, että pääkirjoitus niputti köyhyydessä elävät massaksi tai ryhmäksi. Puhuttiin esimerkiksi *köyhälistöstä*, tai monikkomuodossa *pienituloisista* ja *köyhistä*. Ne kaksi kirjoitusta, jotka käsittelivät köyhyydessä eläviä massana, suhtautuivat köyhyydessä eläviin huomattavan kielteisesti (epäilyttävät köyhät). Köyhyydessä elävien niputtaminen ryhmäksi ei kuitenkaan automaattisesti tarkoittanut kielteistä suhtautumista näihin ihmisiin. Ryhmänä puhuminen on kuitenkin ongelmallista, sillä se yksinkertaistaa köyhyydessä elävien monimutkaisia tilanteita ja kätkee samalla eroavaisuuksia heidän välillään. Tällöin köyhyys merkityksellistyy helposti myös toimeentuloa koskevan tilanteen sijaan laajasti ihmistä määritteleväksi ominaisuudeksi. Joissakin kirjoituksissa köyhyydessä elävistä puhuttiin ryhmän lisäksi yksikkömuodossa. Todellisuudessa yksikkömuotoisella sanalla viitattiin silti tässäkin tapauksessa ryhmään. Aineistossani oli ainoastaan yksi pääkirjoitus, jossa esiintyi yksilöity köyhyydessä elävä, tosin nimettömänä. Köyhyydessä elävien kasvottomuus ja niputtaminen tekevät köyhyydestä abstraktia. Samalla köyhyys merkityksellistyy häpeäksi, josta köyhyydessä elävät eivät voi puhua omalla nimellään. Toisaalta suurien kokonaisuuksien rakentaminen ja yksityiskohtien tai

tapausesimerkkien välttäminen kuuluvat pääkirjoituksen luonteeseen tekstityyppinä.

6.1.4. Taloudellinen tilanne korreloi ”köyhän tyyppien” kanssa

Laajennan seuraavaksi tarkasteluani 12 artikkelista koko aineistoon selvittääkseni, kuinka usein ”tyypilliset köyhät” esiintyivät eri tarkasteluvuosina. Analyysini perusteella köyhyydessä elävien karu kohtelu näyttää olevan yleisintä vuosina, jolloin taloudellinen tilanne on koettu huonoksi (kuvio 4). Epäilyttävän köyhän tyyppi nousi ensisijaiseksi yhteensä neljässä pääkirjoituksessa vuosina 1996 ja 2016 (HS 18.8.1996, 5.10.1996, 3.7.2016, 16.12.1996). Vuonna 2006 se esiintyi yhdessä pääkirjoituksessa, mutta alisteisena haavoittuvalle köyhälle.

Kuvio 4: Ensisijainen köyhän tyyppi pääkirjoituksissa vuosina 1996, 2006 ja 2016

Kätkeyty köyhä oli tyypillisin vuonna 1996, jolloin lähes kolmasosa teksteistä sivuutti köyhyydessä elävien ihmisten olemassaolon. Laajan aineiston perusteella erityisesti toimeentulotukea käsittelevät kirjoitukset tuntuvat usein unohtavan ne ihmiset, jota tuki ja siinä tapahtuvat muutokset käytännössä koskettavat. Hämmäntävän usein toimeentulotukea käsittelevistä artikkeleista puuttuivat myös kaikki viittaukset köyhyyteen tai toimeentulovaikeuksiin. Kätkeyty köyhä kulki siis usein käsikkäin kätkeyty köyhyyden kanssa. Eräs artikkeli (HS 4.5.1996) käsitteli jopa toimeentulotuen leikkauksia, tuomatta esiin sen vaikutuksia toimeentulotukea saavien ihmisten selviytymiseen tai köyhyyteen yleisellä tasolla.

”Tosin toimeentulotuen erilaiset leikkaukset saattavat hyvinkin korvata osalle kunnista päivähoitosta koituvat menetykset. Korotettu verovähennys pienistä työ- ja yritystuloista kannustaa ihmisiä ansioon, mutta työttömien koveneva verotus ei ehkä vaikuta suotuisasti toimeentulotukimenoihin.” (HS 4.5.1996.)

Kirjoituksessa puhutaan kiinnostavasti kovenevan verotuksen mahdollisesti epäsuotuisasta

vaikutuksesta toimeentulotukimenoihin. Käytännössä toimeentulotukimenojen kasvu tarkoittaa köyhyudessa elävien tilanteen kurjistumista tai köyhyyden yleistymistä. Tämän vuoksi puhe pelkästään toimeentulotukimenoista on harhaanjohtavaa ja peittää toimeentulotuen yhteyden niin ihmisiin kuin köyhyyteenkin.

Epäilyttävä köyhä ja kätketty köyhä -puhe pelaavat molemmat leikkauksia sosiaaliturvaan kohdistavien hallitusten pussiin. Kun köyhyudessa elävät ovat syyllisiä omaan tilanteeseensa tai heitä ei lainkaan ole, on helpompi tehdä päätöksiä, joilla heidän asemansa huonontuu. Asenteet köyhyudessa eläviä kohtaan näyttävät kovenevan juuri silloin, kun apua tarvitsevia olisi paljon.

Haavoittuva köyhä esiintyy jokaisena vuotena miltei yhtä monta kertaa. Suhteessa se kuitenkin tulee esiin useimmin noususuhdanteisena vuonna 2006. Harvinaisin se on viimeisenä tarkasteluvuotena, jolloin vain viidenneksessä kirjoituksista esiintyy apua ansaitseva ja haavoittuva köyhä. Tämä köyhyudessa elävän tyyppi näyttää korvautuneen sellaisilla köyhän tyypeillä, joita kuvaan kaaviossani sanalla ”muut”. Yleensä muut-ryhmä tarkoittaa, että köyhyudessa elävät mainitaan yhdessä ainokaisessa lauseessa, kieli on byrokraattista ja etäännyttävää eikä köyhyyteen ilmiönä oteta kantaa. Ensisijaisena köyhän tyyppinä se toimi yli puolessa vuoden 2016 pääkirjoituksista. Käytännössä tästä seuraa, että pääkirjoitukset asettuvat suhteessa huomattavasti aikaisempaa harvemmin köyhyudessa elävien puolelle.

Hyödyllisen pienituloisen tyyppi on melko harvinainen ja esiintyy koko aineistossa yhteensä vain kaksi kertaa vuosina 2006 ja 2016 (HS 20.8.2016, 8.9.2016). Vuonna 2016 hyödyllinen köyhä on entisaikojen köyhän talon lukutaitoinen *lahjakkuus*, joka voi *hyödyttää koko kansakuntaa*.

6.1.5. Piiloon lakaistu köyhyys

Lopuksi kuvailen vielä 12 analysoimani pääkirjoituksen perusteella sitä, kuinka köyhyyttä ilmiönä on nimetty. Myös tämä analyysin osa paljasti, etteivät pääkirjoitukset tunnista tai tunnusta köyhyyttä ilmiönä. Kahdestatoista kirjoituksesta vain neljässä ilmiö tuotiin selkeästi esiin joko nimittämällä sitä *köyhyydeksi* (10.1.2006, 17.3.2006, 25.8.2016,), *markkinaköyhyydeksi* (10.1.2006) tai *köyhyysloukuksi* (27.4.1996). Köyhyyden nimeäminen näyttää yhdistyvän haavoittuvan köyhän tyyppiin. Toisin sanoen, jos pääkirjoitus tunnistaa köyhyyden ilmiönä, se pyrkii todennäköisesti asettumaan köyhyudessa elävän puolelle.

Jäljelle jääneistä teksteistä osa hyödynsi vakiintumattomia kiertoilmaisuja köyhyydelle. Köyhyys on tällöin *pahinta*, *kovaa puutetta*, *ahdinkoa*, *pahinta hätää*, *hätää*, *vaikeuksia* ja *ahtaita oloja*. Nämä sanat merkityksellistävät köyhyyttä sen yksilöille aiheuttaman haitan tai suoranaisten kärsimyksen kautta. Myös tällaiset kiertoilmaisut toimivat usein yhdessä haavoittuvan köyhän

kanssa, eli niissä on pyrkimystä asettua köyhyudessa elävän puolelle. Abstrakti sana on korvattu käsitteellä, joka johdattelee pohtimaan konkreettisemmalla tasolla, mitä köyhyys käytännössä merkitsee. Tämä voi auttaa lukijaa asettumaan niiden ihmisten puolelle, joita *hätä*, *pahin* tai *vaikeudet* koskettavat. Osa teksteistä puolestaan vihjasi köyhyyden olemassaoloon viittaamalla köyhyudessa eläviin ihmisiin *köyhinä* tai *pienituloisina*. Jäljelle jäi vielä neljä pääkirjoitusta, jotka puhuvat toimeentulotukea saavista ihmisistä liittämättä näitä millään tavalla köyhyYTEEN.

Vaikka pääkirjoitus yrittäisi puolustaa köyhyudessa eläviä ja heidän oikeuksiaan, köyhyYDEN käsitteleminen sitä nimeämättä on haitallista köyhyudessa eläville. Kun laajempaa ilmiötä köyhyys ei tunnisteta, eivät toimenpiteetkään kohdistu ongelmaan nimeltä köyhyys, vaan ainoastaan sen yksittäisiin ilmenemismuotoihin. Tällöin köyhyudessa elävien tilannetta pyritään ehkä helpottamaan, mutta köyhyys näyttäytyy kuitenkin yhteiskunnallisena välttämättömyytenä, johon ei itsessään ole mahdollista vaikuttaa. Sen sijaan köyhyYDEN tunnistaminen yhdistyi pyrkimykseen hävittää köyhyys tai sen osa-alue yhteiskunnasta. Neljästä köyhyYDEN tunnistaneesta ja nimenneestä pääkirjoituksesta kolme näytti tähtäävän köyhyYDEN tai sen osa-alueen täydelliseen *purkamiseen* tai *poistamiseen*.

”Vanhusten köyhyysloukku on purettava.” (HS 27.4.1996)

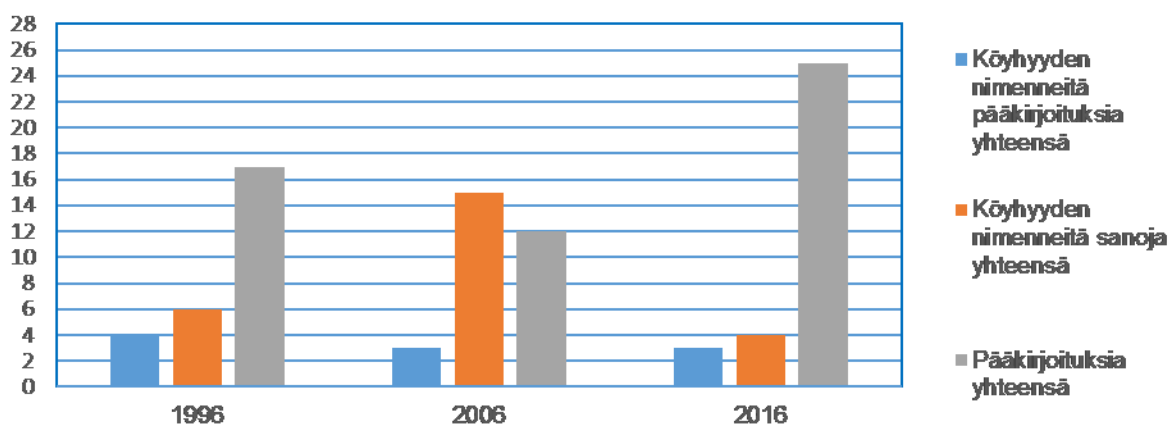
”(–) että Suomeenkin on pesiytynyt vaikeasti poistettavissa oleva köyhyys.” (HS 25.8.2006)

”(–) ei köyhyyttä voida poistaa tulonsiirtoja supistamalla.” (HS 10.1.2006)

Kaiken kaikkiaan vaikuttaa siltä, että pääkirjoitukset pyrkivät usein silottelemaan köyhyyttä tai lakaisemaan sen maton alle. Köyhyys ei kuitenkaan poistu sillä, että yhteiskunta ei tunnusta sitä. Yhdenkään tarkasteleman 12:n pääkirjoituksen otsikko ei kertonut suoraan köyhyYDEN olemassaolosta, esimerkiksi nimeämällä köyhyudessa eläviä vakiintunein köyhyYTEEN viittaavin käsittein.

Tarkastelin vielä eri vuosien välisiä eroja köyhyYDEN tunnistamisessa kaikki 54 artikkelia sisältävän aineistoni perusteella (Kuvio 5). Tarkastelun perusteella kaikkina tutkimusvuosina ilmiön tunnistaminen jää harvinaisuudeksi. Suhteellisesti se on erityisen epätavallista vuonna 2016. Vuosien joukosta edukseen erottuu puolestaan 2006, jolloin köyhyys on nimetty yhteensä 15 kertaa kolmessa eri pääkirjoituksessa. Tämä kertoo, että vuosi 2006 on tarjonnut olosuhteet sellaiselle köyhyYDEN käsittelylle, jossa ilmiöön on ollut mahdollista keskittyä.

Kuvio 5: Köyhyyden nimeäminen pääkirjoituksissa tarkasteluvuosina

6.1.6. Osallistujat

Seuraavaksi tarkastelen köyhyydessä eläviä ja muita pääkirjoitusten osallistujia sekä näiden välille syntyviä jännitteitä 12:n analyysiin valitsemani pääkirjoituksen perusteella. Aloitan käsittelemällä pääkirjoitusten rakentamaa köyhää osallistujana, minkä jälkeen käyn läpi muut pääkirjoituksissa toistuvat osallistujat ja heidän suhteensa köyhyydessä eläviin. Muita osallistujia ovat viralliset, poliittiset, tieteelliset, kirkolliset ja ei-köyhät toimijat. Huomioni kiinnitti se, etteivät kansalaisjärjestöt toimi osallistujina yhdessäkään 12 pääkirjoituksesta. Köyhyydessä eläviä kohtaavilla kansalaisjärjestöillä kuitenkin saattaisi olla köyhyydessä elävien itsensä lisäksi kaikkein uusin tieto köyhyydessä elävien tilanteesta yhteiskunnassa.

Aikaisemmin tässä luvussa, esitin neljä köyhän tyyppiä. Kokoan nyt näiden ominaisuudet yhteen. Pääkirjoituksen köyhä saattaa nousta toimijaksi, mutta hänen tekonsa ovat tuolloin tyypillisesti luonteeltaan passiivisia, yhteiskunnallisesti haitalliseksi tulkittavia tai epäonnistumista tai taitamattomuutta kuvaavia. Toiset osallistujat eivät ole köyhän tekojen kohteena. Sen sijaan muiden teot kohdistuvat usein köyhään. Häntä esimerkiksi autetaan, ohjataan, pakotetaan ja hänelle maksetaan toimeentulotukea. Jatkuva muiden tekojen kohteena oleminen rakentaa köyhästä toista, muille alisteista olentoa.

Yleisestä kykenemättömyydestään huolimatta köyhällä on hiukan positiiviseksi tulkittavaa toimintakykyä, ja hän pystyy harjoittamaan hieman mentaalista toimintaa. Lisäksi köyhällä on mielipide tai omaa tahtoa yhteensä kahdessa pääkirjoituksessa (HS 27.4.1996, 26.5.1996). Pääkirjoitusten köyhä on äänetön, eikä hän nouse sanallisen toiminnan tekijäksi. Tämä kytkeytyy siihen, että köyhä toimii yksilönä pääkirjoituksissa äärimmäisen harvoin.

Valtio, yhteiskunta, kunnat, virastot ja näiden työntekijät muodostavat virallisten toimijoiden ryhmän (HS 27.4.1996, 26.5.1996, 5.10.1996, 9.4.2006, 20.8.2006, 27.4.2016, 14.12.2016). Nämä toimijat ovat köyhän tapaan yleensä nimettömiä ja kasvottomia. Toisinaan viralliset toimijat eivät ole eksplisiittisesti lainkaan läsnä, vaan piiloutuneina esimerkiksi passiivimuotoisten verbien taakse. Viralliset toimijat harjoittavat äärimmäisen harvoin mentaalista toimintaa, eikä niihin kuuluvilla ole ääntä. Sen sijaan virallisilla toimijoilla on kolme keskenään ristiriidassa olevaa tehtävää, jotka määrittävät köyhän ja virallisten toimijoiden suhdetta. Virallisten tahojen toiminta on köyhälle vuoroin hyödyllistä vuoroin haitallista. Se, mikä ei kuitenkaan muutu on, että köyhä määrittyy viranomaisten tekojen kohteeksi.

Virallisten toimijoiden ensimmäisenä tehtävänä on helpottaa köyhyydessä elävien elämää. Ne esimerkiksi *auttavat ihmistä, ohjaavat nuoria oikean avun luo ja maksavat toimeentulotukea* (HS 9.4.2006, 14.12.2016). Tällainen auttaja on tuttu haavoittuvalle köyhälle. Sen sijaan epäilyttävät köyhät saavat tutustua kepittäjään, joka kontrolloi ja rankaisee köyhää. Viralliset toimijat *pakottavat ja leikkaavat tukia*. Heidän kuuluisi puuttua jo *toisessa polvessa jatkuvaan työttömyyteen* ja niiden nuorten elämään, *joilla ei ole halua tai kykyä hakeutua koulutukseen tai työharjoitteluun*. Pääkirjoitukset kuitenkin vihjaavat, että viralliset toimijat epäonnistuvat usein tässä tehtävässä. (HS 5.10.1996, 9.4.2006.)

Virallisten toimijoiden kolmantena tehtävänä on olla itse se taho, joka heittelee kapuloita köyhyydessä elävien rattaisiin. Samaiset tuet, joita nämä tahot ovat köyhille jakaneet, estävät köyhyydessä elävää ottamasta ansiotyötä vastaan.

”(–) (J)ulkinen valta antaa työttömälle tukea, jonka erityispiirre on, että se tekee vähäisestäkin työnteosta huonosti kannattavaa.” (HS 14.12.2016)

Viralliset tahot ovat myös pihejä, eivätkä kanna vastuuta teoistaan, sillä ne *vähentävät* sairastavalle köyhälle *lähetyt lahjarahat kokonaisuudessaan toimeentulotuesta* ja käyttävät köyhän tietämättömyyttä hyväkseen pakenemalla nämä päätökset tehtyään *virkamieskielen taakse* (HS 27.04.2016). Pahimmillaan viralliset tahot itsessään ovat syypäitä köyhän köyhtymiseen, sillä ne *määräävät mielivaltaisia maksuja ja kehittävät* ”vanhushuoltoaan vain siirtääkseen mahdollisimman suuren osan menoista asiakkaan (–) maksettaviksi” (27.4.1996). Tällainen kapuloiden viskeliä on erityisesti haavoittuvan köyhän riesa.

Toinen tärkeä osallistujaryhmä ovat poliittiset toimijat, kuten puolueet, *hallitus*, *työmarkkinajärjestöt* ja poliitikot (26.5.1996, 20.8.2006, 25.8.2006, 16.2.2016). Näillä toimijoilla ei yleensä ole suoraa suhdetta pääkirjoitusten köyhiin, millä tarkoitan, että köyhät ovat harvoin poliittisen toimijan tekojen kohteina. Poliittiset toimijat tekevät köyhyydessä elävän asemaan vaikuttavia päätöksiä, mutta eivät kohdista toimintaansa suoraan köyhiin. Toisin kuin köyhyydessä

elävä poliittinen toimija esiintyy pääkirjoituksessa toisinaan nimettynä yksilönä, esimerkiksi pääministeri Matti Vanhasena.

Poliittisilla toimijoilla on selvästi enemmän toimintakykyä kuin köyhillä, sillä he ajattelevat, puhuvat ja tekevät. He saattavat myös nousta asiantuntijoiksi, eivät tosin köyhyyteen liittyvillä alueilla. Suhtautuminen poliittisiin toimijoihin saattaa silti olla pääkirjoituksen pinnalla hyvinkin kriittistä. Suhteessa köyhyyteen poliittisten toimijoiden teot jäävät puheen tasolle ja poliitikot ennemminkin välttelevät köyhyyteen puuttumista kuin pyrkivät tekemään asialle jotakin. Heidän tehtävinään pääkirjoituksissa on hyvinvointiyhteiskunnan rapauttaminen ja köyhyyteen puuttuvien toimenpiteiden välttely. Poliittiset toimijat nimittäin keskittävät tarmonsaa ja mielenkiintonsa oman etunsa ajamiseen. Niillä olisi kyllä pääkirjoitusten mukaan valtaa vaikuttaa köyhyyteen ja köyhyydessä elävien asemaan, mutta ne pyrkivät *kaivamaan lyhytnäköisillä päätöksillään maata hyvinvointivaltion alta* (HS 26.5.1996). Lisäksi ne *hyrisevät tyytyväisyyttään* samalla, kun *köyhyys lisääntyy yhteiskunnassa* (HS 25.8.2006). Tämä osoittaa osaltaan, kuinka pääkirjoitusten pinnalla suhtautuminen vallanpitäjiin voi olla hyvin kriittistä. Poliittisten toimijoiden päätösten jalkoihin jäävät yleensä haavoittuvat köyhät.

”Hallituksen ripottelupolitiikka saattaa keventää vauraan maan poliittisen johdon omaatuntoa, mutta yhteiskunnassa lisääntyvää köyhyyttä se ei helpota. Yksinhuoltajaperhe ei nouse köyhyydestä sillä, että lasta kohden elatustuki kasvaa kuudella eurolla kuukaudessa.”
(HS 25.8.2006)

Oikeus puhua ja määritellä köyhyydessä eläviä ja ilmiötä köyhyys on erityisesti tieteellisille toimijoille sallittu toiminto. Heidän joukkoonsa kuuluu esimerkiksi *professoreita, ekonomisti, neuvonantaja, tutkijoita* (HS 26.5.1996, 5.10.1996, 10.1.2006, 16.2.2016, 17.3.2016). Yleensä tieteellisenä toimijana toimii nimetty yksilö, joka edustaa jotakin tiettyä organisaatiota. Vain yhdessä kirjoituksessa tämä rooli on annettu epämääräiselle joukolle *tutkijat* (5.10.1996). Tieteellisen toimijan tehtävänä suhteessa köyhyyteen on määritellä, analysoida ja tulkita köyhyydessä eläviä ja köyhyyttä sekä siihen kytkeytyviä ilmiöitä. He toimivat yleensä lauseiden subjekteina ja heidän toimintansa on lähes aina joko mentaalista tai sanallista. He esimerkiksi *havaitsevat, epäilevät, määrittelevät ja esittävät väitteitä*. Kahdessa pääkirjoituksessa he kutsuvat epäilyttäviä köyhiä leimaavin sanoin. Sekä aikaisemmin mainitut *alaluokka, alakulttuuri ja kadotetut ihmiset*, että *köyhälistö* ovat nimenomaan asiantuntijoiden suuhun epäsuorissa lainauksissa aseteltuja sanoja (HS 5.10.1996, 16.2.2016). Yhdessäkään pääkirjoituksessa tieteellisten toimijoiden puhetta ei käytetä puolustamaan köyhyydessä eläviä ihmisiä. Kahdessa kirjoituksessa tieteellisten toimijoiden puheen tarkoituksena on vastustaa köyhyyttä tai hyvinvointivaltion purkamista. Kummassakaan kirjoituksessa tieteelliset toimijat eivät silti viittaa

eksplisiittisesti köyhyydessä eläviin. (HS 26.5.1996, 10.1.2006.)

Köyhyydessä elävät jäävät monin tavoin asiantuntijoiden jalkoihin. He ovat asiantuntijoiden tiedon kohteita. Kun köyhyydessä elävät esiintyvät epämääräisenä joukkona, asiantuntijat ovat usein nimettyjä yksilöitä. Kun köyhyydessä elävä nousee harvoin subjektiksi ja hänen toimintansa on yleensä merkitykseltään passiivista ja tiedolliset taitonsa ja osaamisensa rajallinen, asiantuntija porskuttaa vahvalla tiedollisella osaamisellaan.

Neljäs pääkirjoitukseen osallistuva ryhmä ovat kirkolliset toimijat, eli *seurakunnat* ja *arkkipiispa* (HS 15.4.1996, 26.5.1996.) Seurakuntien tehtävänä on paikata virallisen toimijan epäonnistumisia ja *auttaa* niitä köyhyydessä eläviä, jotka *putoavat sosiaaliturvan kelkasta* (HS 15.4.1996). Kirkon edustajalla, arkkipiispalla on myös valta toimia asiantuntijana (HS 26.5.1996) ja määritellä hyvinvointivaltion haasteita. Kirkollinen toimija pienestä roolistaan huolimatta on mentaalinen ja sanallinen toimija sekä tekijä.

Viimeisenä tarkastelen muiden yksilöiden ja ryhmien kuin köyhien esiintymistä teksteissä. Ei-köyhiin toimijoihin kuuluu esimerkiksi *korkeasti koulutettuja, vapaaehtoisia*, köyhyydessä elävien omaisia ja köyhyydessä eläviä paremmin toimeentulevia tuloryhmiä (HS 15.4.1996, 26.5.1996, 5.10.1996, 20.8.2006, 25.8.2006, 17.3.2016, 27.4.2016, 16.12.2016). Toisin kuin köyhyydessä elävät, ei-köyhät toimivat harvoin teon kohteina. He ovat aktiivisia toimijoita, joiden toiminta merkityksellistyy yleensä yhteiskunnalliselta kannalta myönteiseksi: he *pärjäävät, hankkivat korkeakoulutuksen* tai *perustavat oman yrityksen* samalla, kun toisesta joukosta tulee *väliinputoajia ja häviäjiä* (HS 17.3.2016, 16.12.2016). Kun pääkirjoituksen köyhien ominaisuuksina korostuvat epäonnistuminen ja taitamattomuus, alleviivaavat ei-köyhät toimijat näitä piirteitä toimivalla ei-köyhien kansalaisten menestyksekkäinä vertailukohtina.

Edellisessä tapauksessa ei-köyhien ja köyhien välille ei synny suoraa suhdetta. Jos sellainen löytyy, paljastuu ei-köyhien tehtäväksi köyhyydessä elävien auttaminen. Köyhät ovat siis ei-köyhien kansalaisten avun kohteita. Kansalaisten tehtävänä on maksamalla veroja *kantaa yhdessä huolta kaikista vaikeuksiin joutuneista* (HS 26.5.1996). He myös tukevat, puolustavat ja auttavat omaisina ja vapaaehtoisina köyhyydessä eläviä (HS 15.4.1996, 26.5.1996, 27.4.2016). Aina kansalaiset eivät tosin ymmärrä tehtäväänsä, sillä yhden pääkirjoituksen mukaan ei-köyhät kansalaiset *katsovat joutuvansa maksamaan liikaa* (hyvinvointivaltion luomasta) *turvallisuudesta* (HS 26.5.1996). Kuten edellinen esimerkkikin ilmaisee, ei-köyhillä on tekijyyden lisäksi mentaalista toimijuutta. Yhdessä tapauksessa ei-köyhä omainen, köyhän isä, saa myös oikeuden puhua. Isä *kertoo*, kuinka hänen lapsensa lahjarahat ”vähennettiin kokonaisuudessaan lapsen toimeentulotuesta” (HS 27.4.2016). Näin köyhän mielipidekirjoituksen kirjoittanut omainen vaikuttaa siis kelvollisemmalta määrittelemään köyhyydessä elävän ongelmia kuin köyhä itse.

Yhteenvedona osallistujista voidaan sanoa, että köyhät jäävät jatkuvasti muiden pääkirjoituksen osallistujien jalkoihin. He ovat kohteita muiden ryhmien määrittelyille, haukuille, kontrollille, rangaistuksille ja avulle sekä poliitikkojen välinpitämättömyyden uhreja. Köyhien toimijuus usein on rajoitetumpaa kuin muilla ryhmillä. Eivätkä he toisin kuin monet muut ryhmät nouse tekstistä yksilöinä. Näin osallistujiin kohdistunut analyysi korostaa köyhän paikkaa yhteiskunnan toisena, muille alisteisena ja muista eroavana olentona. Köyhyudessa elävän ei myöskään oleteta kuuluvan Helsingin Sanomien lukijoihin. Seuraavassa taulukossa (kuvio 6) näkyy vielä koottuna köyhän ja muiden osallistujien suhde.

Kuvio 6: Osallistajat Helsingin Sanomien pääkirjoituksissa					
Osallistajat	Virallinen toimija	Poliittinen toimija	Tieteellinen toimija	Kirkollinen toimija	Ei-köyhä toimija
Köyhä teon kohteena	Auttaa, kontrolloi ja rankaisee köyhää sekä vaikeuttaa tämän elämää	Ei yleensä suoraa suhdetta köyhän ja poliittisen toimijan välillä	Määrittelee ja nimittelee köyhää	Auttaa köyhää	Auttaa köyhää
Muu köyhyteen liittyvä toiminta	Ei	Purkaa hyvinvointivaltiota, välttää köyhyteen puuttumista	Määrittelee, selittää köyhyyttä, ehdottaa ratkaisuja	Puolustaa hyvinvointivaltiota	Epäilee hyvinvointivaltiota

6.2. Köyhyiden syyt, ratkaisut ja seuraukset

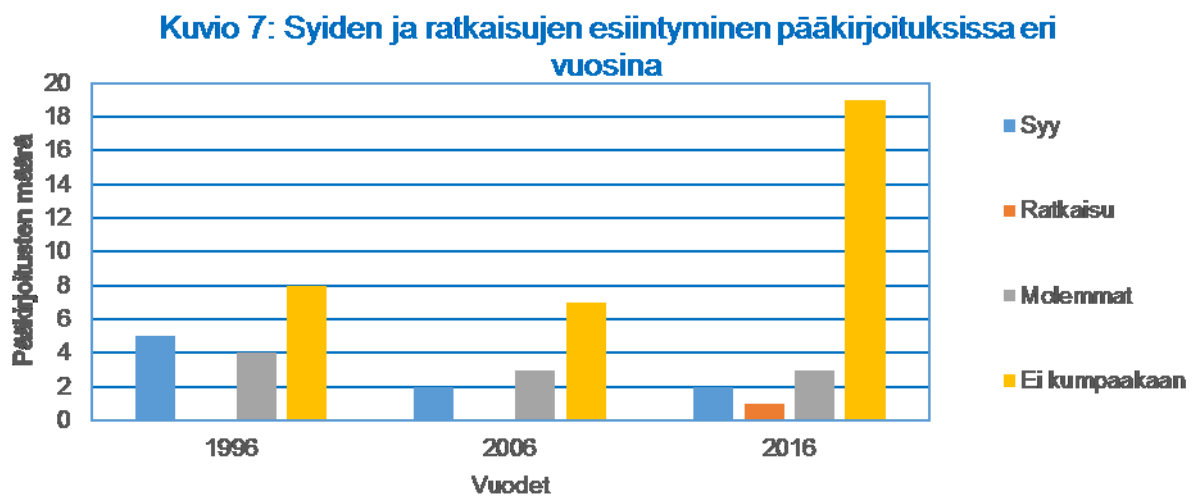
Siirryn nyt pääkirjoitusten toimijoista ja osallistujista tarkastelemaan köyhyydelle rakennettua kontekstia laajemmin. Tässä alaluvussa kerron, miten pääkirjoitukset taustoittavat köyhyyttä tai toimeentulotuen tarvetta, millaisia ratkaisuja ne tarjoavat edellisten pohjalta ja millaisia seurauksia ne näkevät köyhyiden aiheuttavan yhteiskunnalle tai yksilöille. Lisäksi tutkailen pääkirjoitusten sisäänsä kätkeviä itsestäänselvyyksiä ja esioletuksia, jotka liittyvät hyvinvointivaltioon. Analysoin syitä, seurauksia ja ratkaisuja koko aineistostani voidakseni huomioda muutokset niiden esiintymisessä eri vuosina. Itsestäänselvyyksiä ja esioletuksia käsittelen vain 12 pääkirjoituksen osalta.

Aloitan tarkastelemalla pääkirjoitusten tarjoamia syitä ja ratkaisuja. Tutkin näitä tekijöitä yhdessä, sillä tietyntaiset syyt näyttävät johtavan pääkirjoituksissa tietyntaisiin ratkaisuesityksiin. Lopuksi tarkastelen vielä köyhyiden seurauksia ja hyvinvointivaltioon kytkeytyviä esioletuksia.

6.2.1. Köyhyiden syyt ja ratkaisut

Pääkirjoitukset eivät yleensä asetu pohtimaan köyhyiden syitä tai ratkaisuja (Kuvio 7), sillä 54

pääkirjoituksesta reilusti yli puolet ei tuo esiin köyhyyden taustoja tai tarjoa ratkaisuja. Tämä oli oletettavissa, sillä köyhyys jää suuressa osassa pääkirjoituksia sivuseikaksi. Kirjoituksista suurin osa rakentaa siis köyhyyttä, jonka olemassaolo ei tarvitse perusteluja ja joka kuuluu luonnollisena, itsestään selvänä osana yhteiskuntaan. Köyhyyteen, joka ei näytä kumpuavan mistään, on vaikea keksiä ratkaisuja. Näin se jää helposti kellumaan yhteiskunnasta irralliseksi, omaa elämäänsä eläväksi ilmiöksi. Niissäkin artikkeleissa, joissa taustoitusta on, pidetään se yleensä pinnallisena. Tyypillisesti köyhyyden taustoittaminen typistyy yhteen lauseeseen tai vaihtoehtoisesti syyt on haudattu rivien väleihin.

Silloin, kun pääkirjoitukset selittävät köyhyyttä, köyhyyden syy kumpuaa kolmesta lähteestä. Näitä ovat yksilö, yhteiskunta ja itsenäiset ”luonnonilmiöt”. Pääkirjoitusten mukaan yksilön ominaisuudet ja valinnat voivat suistaa hänet köyhyyteen tai pitkittää köyhyyttä, jos yksilö on huono ja haluton ottamaan töitä vastaan. Myös yhteiskunta voi väärällä politiikallaan aiheuttaa köyhyyttä. Lisäksi köyhyyttä saattaa kehkeytyä ilmiöistä, jotka pääkirjoituksissa merkityksellistyvät ihmisten toiminnasta riippumattomiksi, siis työttömyydestä, talouden suhdannevaihteluista ja globalisaatiosta. Kaikkein tyypillisintä on selittää köyhyyttä työttömyydellä (HS 13.4.1996, 15.4.1996, 20.7.1996, 18.8.1996, 15.10.1996, 2.12.1996, 10.1.2006, 9.4.2006, 23.8.2006, 23.10.2006, 17.03.2016, 17.8.2016, 1.8.2016, 14.12.2016, 16.02.2016).

”MITÄ PITEMPÄÄN työttömyys jatkuu, sitä useampi ihminen putoaa sosiaaliturvan kelkasta.” (HS 15.4.1996)

”Vaikka työttömyys ja sen mukanaan tuoma köyhyys näyttävätkin tutkimuksen mukaan olevan yhteydessä hyvinvointivaltion tulonsiirtojen laajuuteen, (– –).” (HS 10.1.2006)

Köyhyyden selittäminen ensisijaisesti työttömyydellä ei tue köyhyyden ratkaisemista. Ensinnäkin työttömyyden näkökulma jättää ulkopuolelleen suuren joukon ihmisiä, kuten

palkkatyöläiset, lapset, opiskelijat, eläkeläiset ja työkyvyttömät, jotka elävät köyhyydessä. Toiseksi ajatus työttömyydestä köyhyyden takana tarkoittaa sitä, että köyhyys olisi mahdollista ratkaista poistamalla työttömyys. Työttömyys merkityksellistyy pääkirjoituksissa kuitenkin itsestäänselvyydeksi, jota ei ole mahdollista hävittää yhteiskunnasta. Tästä seuraa, ettei työttömyyden selittämälle köyhyydellekään löydy yhteiskunnallista ratkaisua. *Palkkatyötä ei riitä kaikille* (HS 5.10.1996) eikä sitä ole myöskään mahdollista saada riittämään jokaiselle.

Yhteiskunta ei kykene vaikuttamaan työttömyyteen ilmiönä. Sen sijaan työttömyyden rinnalla häilyy kaksi muuta megaluokan ilmiötä, globalisaatio ja taloudellisten suhdanteiden vaihtelu, jotka selittävät työttömyyden vähentymistä ja lisääntymistä (HS 16.2.2016, 17.3.2016). Ne merkityksellistyvät työttömyyden tapaan omaa elämäänsä eläviksi ilmiöiksi, joiden toimintamekanismeihin ei ole mahdollista puuttua. Niissä kahdeksassa kirjoituksessa, joissa köyhyyttä oli taustoitettu ensisijaisesti työttömyydellä, globalisaatiolla tai markkinoilla, ainoastaan yhdessä esitettiin ratkaisuehdotuksia köyhyyden tai sen osa-alueen vähentämiseksi tai poistamiseksi. Työttömyys köyhyyden selityksenä siis hylkii ongelman ratkaisemista.

Työttömyys köyhyyden syynä kytkeytyi myös köyhyydessä elävien kielteiseen merkityksellistämiseen (HS 18.8.1996, 15.10.1996, 19.4.2006, 16.02.2016). Pääkirjoitukset rakensivat köyhiä, jotka ovat huonoja tai haluttomia ottamaan työtä vastaan. Näin työttömyys köyhyyden selityksenä rakensi rivien välissä köyhyydelle toista selitystä, jonka mukaan köyhyyden syynä onkin epäonnistunut yksilö. Siis vaikka työpaikkoja ei pitänyt riittää kaikille, on köyhyydessä elävä lopulta itse syyllinen työttömyyteensä ja sitä kautta myös köyhyyteensä. Yhteiskunnallinen ongelma merkityksellistyy yksilön asiaksi, ja tämän seurauksena nämä kirjoitukset esittävät köyhyydessä elävien kontrolloimiselle ja pakottamiselle perustuvia ratkaisuja, jos ylipäättänsä ratkaisuja esittävät.

Kolmantena syynä köyhyyteen on väärä politiikka. Tämä eroaa edellisistä syntyipukeista, sillä se osoittaa selvästi yhteiskunnan ja inhimillisten päätösten vaikutukset köyhyyteen ja merkityksellistää näin köyhyyden tai ainakin sen osa-alueen ratkaistavissa olevaksi ongelmaksi. Epäonnistuneen politiikan näkökulmasta köyhyydelle voidaan määritellä kahdenlaisia syitä. Kallis asuminen, pienet eläkkeet, kotihoidontuki, vanhuksia köyhdyttävät palvelumaksut ja tuloloukkujen purkaminen merkityksellistyvät pääkirjoituksissa syiksi tai osasyiksi sille, että ihmisestä voi tulla köyhä (HS 27.4.1996, 10.6.1996, 23.9.1996, 6.4.2016, 17.8.2016, 14.12.2016). Ripottelupolitiikka ja tulonjakopolitiikka sekä sen synnyttämät kannustinloukut puolestaan selittävät sitä, että hän pysyy köyhänä (HS 20.7.1996, 10.1.2006, 25.8.2006).

On selvää, että listatut syyt tarjoavat vain kalpean aavistuksen köyhyyden syistä ja että

niiden katveeseen jää paljon köyhyyttä. Sen pääkirjoitukset saattavat itsekin myöntää:

”Toimeentulotuen tarve voi syntyä myös muista tekijöistä kuin työttömyydestä tai asumisen kalleudesta. Usein kysymys on monesta yksittäisestä tekijästä, jotka yhdessä synnyttävät huonon kierteen.” (HS 14.12.2016)

Tärkeää on silti, että lähes kaikki epäonnistuneen politiikan köyhyyden syyksi osoittavat pääkirjoitukset tarjoavat ratkaisuehdotuksia. Ehdotukset eivät aina ole kovin konkreettisia ja kääntyvät toisinaan hieman naiiveiksi, mutta yhtä kaikki osoittavat, että ongelma on ratkaistavissa. Esimerkiksi suurista palvelumaksuista johtuva vanhusköyhyys on mahdollista poistaa erottamalla asumis- ja hoivakustannukset toisistaan ja kalliiseen asumiseen käydään käsiksi kaavoituksella (HS 27.4.1996, 14.12.2016). Ripottelupolitiikkaan, jossa ”ensin linjataan tärkeät asiat ja lopuksi katsotaan jääkö köyhyyden hoitamiseen jotakin” voi vaikuttaa poliitikkojen asennemuutoksella. Tämän myötä köyhyyspolitiikasta tulee pitkäjänteistä ja tavoitehakuista. (HS 23.8.2006.)

Tulonsiirtojen ongelma on, että ”markkinat sopeutuvat tulonsiirtoihin nopeasti ja tehokkaasti – ja ulosmittaavat tulonsiirroista osan itselleen” (HS 10.1.2006). Toisin kuin työttömyys-syyn takana värjyviin markkinoihin aikaisemmin, merkityksellistyy talous tässä tapauksessa ilmiöksi, jonka toimintaan on mahdollista puuttua. Ratkaisuna ei olekaan supistaa tulonsiirtoja, vaan ”vaikuttaa markkinoihin niin, että ne eivät pääsisi toimimaan vastoin hyvinvointivaltion päämääriä”.

Tulkitsin niin kutsutun kannustinloukun ainoastaan yhdessä pääkirjoituksessa köyhyyttä pitkittäväksi tekijäksi. Kannustin- ja tuloloukku ovat kuitenkin erityisesti vuosina 1996 ja 2016 varsin usein tekstistä esiin pulpahtelevia käsitteitä. Nämä käsitteet kuvaavat sitä, *etteivät ihmiset vaihda kotonaoloa työpaikkaan vain muutaman satasten tähden* (HS 10.6.1996). Näkökulma ei siis ole köyhyydessä, vaan ensisijaisesti työttömyydessä. Ihmisen tulojen kasvua tärkeämpää on siis, että hän työllistyy, kasvavat tulot tai eivät.

Kaiken kaikkiaan politiikan epäonnistumisdiskurssi puuttuu yleensä yksityiskohtiin. Laajat kokonaisuudet köyhyyden selittäjinä hautautuvat lillukanvarsien alle. Sellaisia laajoja yhteiskunnallisia rakenteita kuin tuloerot, ei paikallistettu köyhyyden syiksi, vaan epäsyiksi. Vuonna 1996 kaksikin pääkirjoitusta pyrki todistamaan, ettei köyhyys johdu tuloeroista.

”Tuloerot eivät siten ole huono-osaisuuden syy, kuten meillä jopa ministeritasoa myöten tunnutaan uskottavan” (HS 2.12.1996).

”Viiden vuosikymmenen päässä mahdollisesti odottava varallisuuden kasautuminen vanhempiensa ainoille lapsille vaikuttaa kuitenkin tämän hetken huolista vähäisimmältä. Mahtaako siviilioikeuden professori Urpo Kangas aivan vakavissaan pelätä kansan

jakautuvan jyrkästi rikkaisiin sisaruksettomiin perijöihin ja kurjaan köyhälistöön?” (HS 18.8.1996)

Ainoastaan yksi kirjoitus viittaa köyhyyteen laajana rakenteellisenä ongelmana. Sen mukaan köyhyys periytyy. Samalla kirjoitus korostaa:

”Olisi oikeudenmukaista, että samoilla kyvyillä ja samalla ahkeruudella pääsisi yhteiskunnassa eteenpäin likimain samaan tahtiin perhetaustasta riippumatta. Nyt tämä ei toteudu.” (HS 1.9.2016)

Näin kirjoitus pyrkii kuolettamaan päätelmän köyhän huonoudesta köyhyyden syynä. Vaikka kyseinen pääkirjoitus ei suoraan ilmaise köyhyyden syyksi yhteiskunnallisia rakenteita, ovat ratkaisut periytyvään köyhyyteen kuitenkin poliittisia: *varhaiskasvatus, matala kynnys peruskoulun jälkeiseen koulutukseen, työmarkkinoiden sukupuolijaon lievittäminen ja kaikki ne keinot, jotka estävät työttömyyden pitkittymisen.*

Köyhyyden syiden esittäminen pääkirjoituksissa on harvinaista. Silloin, kun syitä esitetään, ne ovat vajavaisia ja toimivat helposti köyhyydessä eläviä vastaan. Työttömyys köyhyyden taustana rakentaa köyhyydestä ilmiötä, jota on mahdoton ratkaista. Tähän kytkeytyy myös yksilöiden syyllistäminen. Väärä politiikka köyhyyden taustana puolestaan tapaa keskittyä yksityiskohtiin. Usein köyhyyden lähteet tulevat esiin vain ohimennen tai rivien väliin kätkeytynä. Tyypillistä pääkirjoituksille on syiden täydellinen ohittaminen ja inhimillisen toiminnan vaikutuksen jättäminen pois lausumista. Tämän voi havaita esimerkiksi tapahtumaa kuvaavissa lauseissa, joissa *köyhyys pesiytyy ja lisääntyy ja eläkeläisten osa kurjistuu* (HS 25.8.2006, 17.3.2016). Samoin köyhyydessä elävät yleensä ikään kuin ajautuvat tilanteeseensa: *he joutuvat ahdinkoon tai vaikeuksiin, jäävät vaille ansiota ja putoavat väliin* (HS 15.4.1996, 26.5.1996, 5.10.1996, 17.3.2016). He *päätyvät* köyhiksi tai tämä päätyminen *näyttää tapahtuvan* heille (HS 17.03.2016). Vaikka nämä sanavalinnat pyrkivät piilottamaan köyhyyden syitä, edistävät ne samalla yksinkertaisinta tulkintaa, jonka mukaan syyllisyyden taakka on köyhyydessä elävän harteilla. Tämä ei ole ainoastaan epäilyttävän köyhän ongelma, sillä haavoittuvan köyhän yleinen kykenemättömyys ja taitamattomuus on helppo tulkita syiksi köyhyyteen. Olisi myös mahdollista sanoa, että köyhyydessä elävät on *ajettu ahdinkoon, jätetty vaille ansiota ja pudotettu väliin*. Poikkeuksia syy ja seuraus -suhteiden hävittämisessä ovat sanaparit *riittävän köyhäksi rahastettu ja kadotetut ihmiset*, sanapari, joka antaa ymmärtää, että joku, oletettavasti yhteiskunta, on hukannut nämä ihmiset. (27.4.1996, 5.10.1996). Kumpikin nimeämisen tapa ohjaa tulkintaan, että syyt köyhtymiseen ovat yksilön ulkopuolella.

Köyhyyden syiden ja ratkaisujen esittämisessä eri vuosina on joitakin eroja. Syiden ja

ratkaisujen esittäminen on kaikkina vuosina heikkoa, mutta viimeisenä tarkasteluvuotena suhteessa erityisen huonoa. Kun aikaisempina vuosina noin puolet pääkirjoituksista on tarjonnut joko syyn, ratkaisun tai molemmat, on viimeisenä tarkasteluvuotena vain hieman päälle neljänneksessä kirjoituksista esitetty syitä tai ratkaisuja. Seuraavaksi tarkastelen seurauksia, joita pääkirjoitukset yhdistävät köyhyyteen.

6.2.2. Seuraukset

Köyhyyden seurauksien, kuten ratkaisujen ja syidenkin, ilmaiseminen on kirjoituksissa harvinaista. Ja kuten on syiden ja ratkaisujenkin laita, on seurauksia löytääkseen nuuskittava huolellisesti rivien välit. Seuraukset ovat suurimmaksi osaksi kielteisiä, ja niitä tarkastellaan yleensä enemmän yhteiskunnallisten ilmiöiden kuin yksilön kannalta. Tyypillisimpinä seurauksina esitettiin yhteiskunnallisen turbulenssin lisääntyminen ja syrjäytyminen.

Yleisimmin toistuva seuraus oli yhteiskunnallinen turvattomuus ja epävarmuus, joka löytyi neljästä kirjoituksesta. Köyhyyden nähdään muokkaavan ihmisten ajatuksia ja asenteita yhteiskunnalle haitalliseen suuntaan. Se johtaa *rikollisuuteen, muukalaisvihamielisyyteen* ja yleiseen *tyytymättömyyteen* (HS 5.10.1996, 03.07.2016, 16.12.2016). Lisäksi *käsityksen köyhien ja rikkaiden, kansan ja eliitin, välisistä jännitteistä* pelätään johtavan protesteihin, uhkaavan yhteiskuntajärjestystä ja jopa demokratiaa (HS 11.03.2016, 3.7.2016).

”(–) Suomen henkisessä ilmapiirissä on paljon huolestuttavia piirteitä. Suomesta on tulossa levoton yhteiskunta. Erityisen tyytymättömiä ovat pienituloiset, äänestämättä jättävät ja vasemmistolaiset. (–) Tyytymättömyys tuo uudenlaista arvaamattomuutta. Moni kyseenalaistaa demokratian toimivuuden. Äänestäjissä on enemmän kannastaan epävarmoja, kannatusliikahdukset ovat suuria, ja hallituksia on vaikea muodostaa.” (HS 3.7.2016)

Puhumalla *käsityksistä ja asetelmasta* pääkirjoitukset viittaavat siihen, ettei köyhien ja rikkaiden välillä ole todellisia tai ainakaan suuria jännitteitä. Kuvitteellisessa altavastaajan asemassa olevien ajatukset näistä jännitteistä voivat kuitenkin johtaa *protesteihin, konflikteihin* sekä jopa *laittomuuksiin ja oman käden oikeuden* käyttämiseen. Tällaisten seurausten esittäminen risteää epäilyttävän köyhän tyypin kanssa. Seuraukset tarkoittavat herkästi köyhyydessä elävän syyllistämistä ja toiseuttamista, kun köyhyydessä elävä itse muodostuu yhteiskunnalliseksi uhaksi.

Yhteiskunnallista levottomuutta köyhyyden seuraukseksi rakentavissa kirjoituksissa on nähtävillä tietynlainen kädettömyys. Turvattomuuden lisääntyminen merkityksellistyy kolmessa neljästä kirjoituksesta väistämättömäksi tosiseikaksi, jota ei ole mahdollista ehkäistä. Ainoastaan yhdessä kirjoituksessa vihjataan, että jännitteitä tulee vähentää puuttumalla kasvaviin tuloeroihin

(HS 5.10.1996). Lisäksi protestien, konfliktien ja muutoksen pelko osoittaa pääkirjoitusten asettuvan voimakkaasti valtaa pitävien puolelle. Pääkirjoituksissa yhteiskuntajärjestyksen ravistelu ja yhteiskunnallinen muutos merkityksellistyy yksinomaan huonoksi asiaksi, vaikka muutos olisi mahdollista tulkita myös edistykseksi. Näin köyhyydessä elävien oikeus parantaa asemaansa yhteiskunnassa mitätöidään uhkana demokratialle ja turvallisuudelle.

Köyhät eivät ole ainoita ryhmiä, joita syytetään yhteiskunnallisesta levottomuudesta. Suuren osan ryöpytyksestä saavat myös *äänestämättä jättävät, eniten oikealla olevat, konservatiiviset ja perussuomalaiset* (HS 3.7.2016). Myös käsitysten *työnantajien ja työntekijöiden sekä vasemmiston ja oikeiston* välisistä jännitteistä pelätään hiertävän yhteiskuntarauhaa (HS 11.3.2016).

Toinen toistuva köyhyydelle asetettu seuraus on *syrjäytyminen* (HS 9.4.2006, 14.8.2016, 7.12.2016). Tällä viitataan ihmisen jäämiseen koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle (9.4.2006). Kun yhteiskunnallisen levottomuuden lisääntyminen merkityksellistyy ongelmaksi, johon ei ole mahdollista puuttua, yhdistyy syrjäytymis-seuraus ajatukseen, että ilmiötä voidaan ehkäistä tukemalla köyhyydessä eläviä ja *interventioita tekemällä*. Syrjäytymisen seuraukseksi nähtiin myös avun tarpeen lisääntyminen ja sitä kautta yhteiskunnan kulujen kasvaminen. Köyhyyden taloudellisten seurauksien vähäinen huomioiminen tuntui yllättävältä yhteiskunnassa, jossa kaikkeen on tapana liimata hintalappu. On mahdollista, että köyhyyden taloudellisista kustannuksista puhuminen jopa edistäisi köyhyyden ratkaisemista. Ainakin se osoittaisi ilmiön merkittävyyden. Tietenkään puhe rahasta ei saisi haudata inhimillistä näkökulmaa alleen.

”Toimeentulotukea saavien (– –) perheiden auttaminen ehkäisisi lasten myöhempää syrjäytymistä ja vähentäisi avun tarvetta aikuisiässä. Jo syntyneiden ongelmien korjaaminen on vaikeampaa ja kalliimpaa kuin niiden ehkäiseminen.” (HS 9.4.2006)

Yhteiskunnallisen arvaamattomuuden ja syrjäytymisen lisäksi köyhyyden seurauksina tarjotaan useita yksittäisiä ilmiöitä, kuten syntyvyyden laskua. Köyhyydessä elävien pienentynyt ihanteellinen lapsiluku merkityksellistyy yhteiskunnalliseksi ongelmaksi, jota ei tarvitse perustella. Tämän taustalla olevana lausumattomana ”totuutena” lienee, että yhteiskunnan täytyy tuottaa tietty määrä kansalaisia, jotta niin kutsuttu huoltosuhde säilyisi hyvänä. Kirjoitus tarjoaa kaksi vaihtoehtoista syytä lastenteon vähentymiselle: taantuman luoman epävarmuuden ja uuden perheihanteen. Pienentyneitä perhekokoja ei kuitenkaan lopulta tarkastella yksilön valinnan näkökulmasta, vaan ainoastaan yhteiskunnallisena ongelmana. Tällä tavoin ohitetaan mahdollisuus, että köyhyydessä elävien pieni lapsiluku on valinta, joka ei muuttuisi, vaikka tulotaso nousisi.

”Sen mukaan lapsia halutaan aiempaa vähemmän, – yksiläisten perheiden suosio kasvaa ja lapsettomuuden ihanne on kohonnut. Huolestuttavaa on, että etenkin pienituloisten ja

työttömien ihanteellinen lapsiluku on alentunut. He olivat myös tyytymättömiä tukien ja etuuksien tasoon.” (HS 27.7.2016)

Pienen syntyvyyden lisäksi köyhyydellä nähdään kansanterveydellisiä seurauksia, sillä köyhyys yhdistetään epäterveellisiin elintapoihin. Köyhyydessä elävän elinajanodote kasvaa hitaammin kuin varakkaammilla tuloluokilla, koska *pienituloiset juovat itsensä hengiltä* (HS 17.12.2016). Köyhyydessä elävän huonot elintavat näkyvät myös tupakoinnissa, josta ”on tullut yhä enemmän köyhien ja kouluttamattomien pahe HS 8.8.2006). Jokseenkin jää epäselväksi onko tupakointi varsinainen köyhyyden seuraus. *Halvat savukkeet* kuitenkin lisäävät köyhien tupakointia. Lisäksi muutama kirjoitus merkityksellistää köyhyyden henkilökohtaisena tappiona, kun *pienikin yllätysmeno kaataa talouden täpärän tasapainon*, asunto saattaa mennä alta, eikä lainaa saa (HS 27.4.1996, 10.7.2016).

Köyhyyden aiheuttamille uhkakuville vastakkaisena kaksi kirjoitusta tulkitsee köyhyyden kokemuksen muokkaavan ihmisen asenteita myönteisellä tavalla (HS 26.5.1996, 12.10.2006). Yhdessä kirjoituksessa suvaitsevaisuuden lisääntyminen merkityksellistyy köyhyyden seuraukseksi. Kirjoitus keskittyy miltei kokonaisuudessaan ruotimaan pitkälle koulutettujen ja hyväosaisten suvaitsemattomuutta mielenterveyskuntoutujia kohtaan.

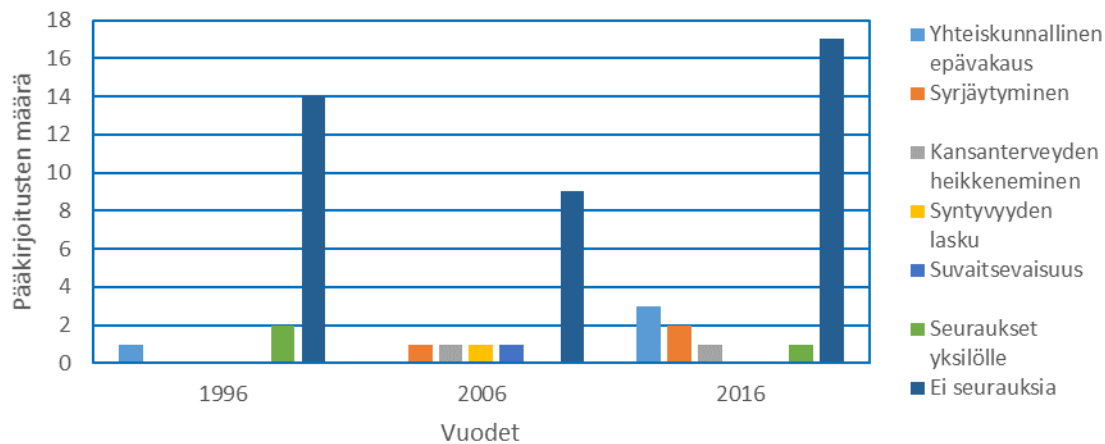
”Asema tai koulutus ei takaa suvaitsevuutta, osoittaa tiistaina julkistettu tutkimus. Pisimmälle koulutetut, hyvään ammattiin päässeet ja hyvin tienaat ihmiset sietävät kaikkein vähiten naapurinaan mielenterveyskuntoutujaa - siis ihmistä, joka on toipumassa mielenterveysongelmista tai -sairaudesta. Sama tutkimus kertoo myös, että suvaitsevimpia mielenterveyskuntoutujia kohtaan ovat kokonaan vaille ammatillista koulutusta jääneet, eläkeläiset tai pienituloiset ihmiset, opiskelijat mukaan lukien.” (HS 12.10.2006)

Ristiriitaisesti 10 vuotta myöhemmin julkaistu teksti tulkitsee muukalaisvastaisuuden köyhyydessä elävälle sisäsyntyiseksi ominaisuudeksi. Toinen myönteisen seurauksen köyhyydessä asettava kirjoitus osoittaa hyvinvointivaltion arvostamisen seuraavan köyhyyttä (HS 26.5.1996). Molemmat tekstit rakentavat ”hyvää köyhää”, jonka vastaparina on suvaitsematon ja itsekäs rikas.

Köyhyyden seurauksissa on selvästi useammin yhteiskunnallinen kuin yksilöllinen näkökulma. Jos tarkastellaan vuosittaisia eroja (kuviot 8), seurauksien pohtiminen näyttää olevan kaikkein harvinaisinta vuonna 2006. Toisaalta tuona vuonna tunnistetut seuraukset ovat vähiten haitallisia köyhyydessä eläville, vaikkakaan eivät välttämättä edistä köyhyyden ratkaisemista. Vaikuttaa sille, että koettu taloudellinen epävarmuus yhdistyy uhkakuvien maalaamiseen. Tämä toimii köyhyydessä eläviä vastaan. Näkökulma syyllistää köyhyydessä eläviä ja kiistää heidän oikeutensa protestiin samalla, kun asettuu tukemaan status quoa. Tähän seuraukseen ei myöskään

yhdistynyt ratkaisuehdotuksia. Yhteiskunnallisen epävakauden pelko korostui erityisesti vuoden 2016 kirjoituksissa, vaikka se oli läsnä myös vuonna 1996. Aineistoni perusteella vaikuttaakin siltä, että ilmapiiri on ollut aivan erityisen pelokas ja jännittynyt vuonna 2016.

Kuvio 8: Köyhyyden seuraukset Helsingin Sanomien pääkirjoituksissa

6.2.3. Esioletukset suhteessa hyvinvointivaltioon ja uusliberalismiin

Analyysini viimeisessä osiossa tarkastelen pääkirjoituksiin sisältyviä alkuoletuksia. Useiden lukukertojen jälkeen päätin kiinnittää huomioni siihen, millaisia oletuksia pääkirjoitukset rakensivat suhteessa hyvinvointivaltioon sekä tämän sisällä toimeentulotukeen ja uusliberalismiin. Olen tulkinnut oletuksia 12:n syvään analyysiin valitsemani pääkirjoituksen perusteella. Tutkin siis erityisesti, miten pääkirjoitukset suhtautuvat uusliberalismiin, kenellä on oikeus hyvinvointivaltion tukeen ja millaiseen elintasoon tämän tuen tulisi riittää.

Yksikään pääkirjoitus ei kiistä köyhyydessä elävän oikeutta saada toimeentulotukea. Sitä, että valtio tukee kansalaisiaan, esimerkiksi toimeentulotukea maksamalla, pidetään yleensä itsestään selvänä. Edes epäilyttäviltä köyhiltä ei kielletä oikeutta yhteiskunnan tukeen, vaikka he saattavatkin joutua samalla myös erilaisten rangaistustoimenpiteiden kohteiksi. On kuitenkin mahdollista havaita joitakin hyvinvointivaltion kylkeen ilmestyneitä halkeamia, sillä uusliberalistinen ajattelu muotoilee pääkirjoitusten synnyttämiä hyvinvointivaltioita. Tämä tarkoittaa esimerkiksi, että hyvinvointivaltiota ylläpidetään tavalla, joka jäljittelee markkinoiden toimintaa (Patomäki 2007, 12, 29).

Vaikka pääkirjoitukset eivät asettuneet julkisin varoin tuotettua hyvinvointivaltiota vastaan, pitivät ne itsestään selvänä, että hyvinvointivaltion palveluja johdettiin uusliberalistisin opein. Tuoton tavoittelu, kulujen välttäminen ja erilaiset asiakkuuteen ja asiakassuhteeseen viittaavat sanat kertovat, että hyvinvointivaltion palvelut ovat yritysmallilla johdettujen organisaatioiden käsissä

(HS 27.4.1996, 9.4.2006, 14.12.2016). Näitä periaatteita tekstit eivät asettuneet kyseenalaistamaan.

”On oikein (– –) periä hoidoista mahdollisimman käypä hinta”. (HS 27.4.1996)

Itsestäänselvyytenä otettiin myös pyrkimys tasapainoiseen tai jopa ylijäämaiseen valtionbudjettiin, kun pääkirjoitukset puhuivat käytettävissä olevasta taloudellisesta liikkumavarasta (HS 20.8.2006, 25.8.2006; Patomäki 2007, vi). Tällaisesta ajattelusta seuraa helposti, ettei köyhyyden hoitamiseen riitä koskaan tarpeeksi rahaa. Vaikka pääkirjoitukset eivät kyseenalaistaneet uusliberalistisia oppeja hyvinvointivaltion rakentamisessa, saattoivat ne silti tuoda esiin tähän käytäntöön kytkeytyviä ongelmia (27.4.1996, 27.4.2016). Näitä ongelmia ei kuitenkaan kytketty uusliberalismin periaatteeseen, vaan ongelmana nähtiin *laadun valvonnan* puuttuminen ja lain mahdollistamat erilaiset tulkinnat. Uusliberalismin aiheuttamista ongelmista syytetään siis toistuvasti yhteiskunnan jättämiä porsaanreikiä.

Kiinnostavaa oli myös, kuinka lapsiperheiden köyhyyteen haettiin ratkaisuja uusliberalismin paratiisista Britanniasta (HS 25.8.2006).

”Jos lapsiperheiden köyhyyteen todella halutaan vaikuttaa, se edellyttää pitkäjänteistä ja tavoitehakuista ohjelmaa, jossa tulonsiirrot ja muut toimet on suunnattu tarkasti ja ne tukevat toisiaan. Esimerkiksi Britanniassa on tällä tavoin menestyksellä toteutettu ohjelmaa, joka pyrkii purkamaan nimenomaan lapsiperheiden köyhyyttä.” (HS 25.8.2006)

Edelleen voidaan katsoa hyvinvointivaltion universalismiperiaatteen saaneen kolhuja, sillä yksi kirjoitus pitää seurakuntien ja muiden vapaaehtoisten työtä hyvänä jatkeena hyvinvointivaltiolle (HS 15.4.1996). Se, että osa köyhyydessä elävistä solahtaa *yhteiskunnan tukiverkkojen* läpi, ei kirjoituksessa määrity ongelmaksi, joka kaipaisi puuttumista. Samoin itsestäänselvyydeksi merkityksellistyy hyvinvointivaltion tukiverkkojen jähmeys, eikä tämäkään ongelma vaadi muutosta. Ei-julkisen avun joustavuus ja ripeys puolestaan saavat kehuja. Esittämällä julkiset palvelut ikään kuin automaattisesti huonoina kirjoitus käy nakertamaan hyvinvointivaltion perusteita. Se luo pohjaa yhteiskunnalle, jossa köyhyydessä elävät joutuvat yhteiskunnan tuen sijaan luottamaan järjestöjen, vapaaehtoisten ja seurakuntien hyvántahtoisuuteen.

Yllättäviä sen sijaan ovat ne kaksi kirjoitusta, jotka tekevät uusliberalismin ja markkinat näkyviksi ja syyttävät uusliberalismia ja markkinoita hyvinvointivaltion periaatteiden vastaisesta toiminnasta. Vaikkakin samalla toinen kirjoituksista korostaa, ettei *kielto-, sulk-* tai *komentotalouteen* sentään sovi palata. (HS 26.5.1996, 10.1.2006).

”Kirjoittaja pohtii hyvinvointivaltiomme tulevaisuutta uusliberaalin ideologian voittokulun taustaa vasten. Sehän asettaa etualalle vapaat yksilöt, jotka valitsevat mitä haluavat, ja toisaalta kyseenalaistaa kollektiivisen päätöksenteon. (– –) Jos haluamme nimenomaan asettaa taloudelliset näkökohdat Suomessa kaiken muun edelle ja suosia taloudellista

tehokkuutta sosiaalisen mielenlaadun kustannuksella, tuloksena voinee olla vain nykyistä paljon kovempi yhteiskunta, jota harva perimmältään toivoo.” (HS 26.5.1996)

”Yksi keino olisi yrittää vaikuttaa markkinoihin niin, että ne eivät pääsisi toimiaan vastoin hyvinvointivaltion päämääriä. Kielto-, sulk- ja komentotalouden keinoja ei enää voi käyttää, mutta neuvottelutiet työmarkkinaosapuolten ja valtion välillä on syytä pitää avoinna.” (HS 10.1.2006)

Kirjoitukset tekevät selväksi, että hyvinvointivaltion purkaminen tai tulonsiirtojen supistaminen ei voi olla ratkaisu. Toisessa kirjoituksessa köyhäinhoitojärjestelmää käytetään varoittavana esimerkkinä tiestä, jolle Suomen ei pitäisi palata. Hyvinvointivaltion avoin puolustuspuheenvuoro kertoo siitä, että hyvinvointivaltion koettu olevan aivan erityisessä vaarassa. Sittenkin kirjoituksen uhkakuvaksi maalaama uusliberalismi on saanut yhä enemmän jalansijaan ja muotoutunut kyseenalaistamattomaksi totuudeksi.

Pääkirjoitukset siis pitivät köyhyydessä elävien tukemista itsestäänselvytenä. Samalla ne kokosivat hyvinvointivaltiota uusliberalistisin höystein. Ylijäämäistä taloutta tavoittelevassa talousjärjestelmässä köyhyyden lievittämiseen ei ikinä ole tarpeeksi rahaa. Yksilöitä, jotka eivät kykene luovimaan työmarkkinoiden aalloilla syyllistetään tilanteestaan.

Lopuksi tarkastelen vielä sitä, millainen elintaso pääkirjoitusten mukaan riittää köyhälle? Miten paljon yhteiskunnan on köyhyydessä elävää kannateltava? Viittauksia elintasoon oli viidessä pääkirjoituksessa. Vuosien välillä näkyy pienen aineistoni sisällä selvä muutos vaatimattomasta lähinnä köyhän elintoimintoja ylläpitävästä tuesta kohti kokonaisvaltaisempaa yksilön itsenäisyyttä ja toimintakykyä edistävää tukea.

Vuonna 1996 köyhällä on oikeus *jokaiselle välttämättömään ruokaan ja majapaikkaan* (HS 15.4.1996). *Välttämätön*-sana *ruoan* edessä viittaa siihen, että yhteiskunnan tukien on riitettävä lähinnä aliravitsemuksen tai nälän torjumiseen. Nautinto ei kuulu tähän yhtälöön. Tätä tulkintaa tukee myös puhe *majapaikasta* asunnon tai kodin sijaan. *Majapaikka* viittaa oman kodin sijaan viittaa ennemminkin useiden ihmisten jakamaan huoneeseen yömajassa. Ruoka ja katto päin päällä ovat tekijöitä, jotka pitävät ihmisen hengissä, mutta eivät tue esimerkiksi köyhän toimintakykyä. Suhteellisen köyhyyden aiheuttamia ongelmia ei tunnisteta, ja köyhyys ymmärretään absoluuttiseksi. Toisaalta toisessa samassa kuussa ilmestyneessä pääkirjoituksessa köyhälle ei riitä *muutama* kymmenen markkaa, jotka jäävät käteen välttämättömien menojen maksamisen jälkeen ja jotka tekstin mukaan voi käyttää vaatteisiin tai virkistykseen. Kyseessä on kuitenkin ”epäköyhä”, eli palvelumaksujen avulla köyhäksi rahastettu vanhus, minkä vuoksi häntä koskevat toiset säännöt ja periaatteet kuin muita köyhiä. (HS 27.4.1996).

Kymmenen vuotta myöhemmin käsitys köyhyydestä oli laajentunut, sillä tuen tulee tarjota

köyhyydessä elävälle *mahdollisuus itsenäiseen elämään* (HS 9.4.2006). Tätä käsitettä ei tarkemmin avata, mutta *itsenäinen elämä* toisin kuin *ruoka* ja *majapaikka*, merkityksellistää tärkeäksi juuri köyhän toimintakyvyn ylläpysymisen. Itsenäisyyteen oletettavasti kuuluvat myös oma koti ja oma ruoka. Toisessa kirjoituksessa (HS 25.8.2006) puhutaan rahasta:

”Yksinhuoltajaperhe ei nouse köyhyydestä sillä, että lasta kohden elatustuki kasvaa kuudella eurolla kuukaudessa.”

Pääkirjoitus ehdottaa lapsilisän muuttamista osittain etuoikeutetuksi tuloksi, jolloin sitä ei vähennettäisi kokonaisuudessaan toimeentulotuesta. Toimeentulotukea saavalle perheelle riittäisi siis perheen koosta ja etuoikeutetuksi katsottavan tulon määrästä riippuen joidenkin kymmenien tai satojen eurojen lisä tuloissa. Pääkirjoitus tuntuu sanovan, että tällainen summa saattaisi jopa nostaa perheen köyhyydestä.

Vaikka vuoden 2016 diskurssit köyhyydestä usein muistuttavat vuoden 1996 puhetapoja, ei köyhyydessä elävän elintaso vuonna 2016 putoa takaisin pelkkään *ruokaan* ja *majapaikkaan*. Sen sijaan toimeentulotukea saavalla henkilöllä pitää olla oikeus *joululahjarahaan* ja *muutaman satasten* lahjaan toimeentulotuen päälle. Tämä ei tosin toteudu, sillä sosiaaliviranomaiset vähentävät rahat kokonaisuudessaan tuesta. Toisin kuin kymmenen vuotta aikaisemmin *muutama satanen* näyttäytyy pääkirjoituksessa pienenä summana. Ei ole väliä, onko kyseessä kaksi, kolme vai neljä sataa euroa. Toimeentulotukea saavalle henkilölle tällä on tietenkin valtava merkitys. (HS 27.4.2016.) Tämä kuvastaa hyvin sitä kuilua, joka on pääkirjoituksia laativien toimittajien ja köyhyydessä elävien kokemusmaailman välille on revennyt. Samana vuonna puhutaan myös *ihmisarvoisen elämän kannalta välttämättömästä toimeentulosta* (HS 14.12.2016). *Ihmisarvoinen elämä* on monitulkintainen käsite. Käsite kuitenkin vetää tulkintaani suuntaan, jonka mukaan tuen pitää riittää muuhunkin kuin hengissä pysymisen kannalta välttämättömiin asioihin ja tarvikkeisiin, eli tukea köyhyydessä elävän itsenäistä elämää. Mahdollinen tosin olisi myös tulkinta, jonka mukaan kehollisten perustarpeiden täytyminen riittää *ihmisarvoiseen elämään*.

Esioletusten ja itsestäänselvyyksien tarkastelu paljasti, että köyhyydessä elävien tukemista pidetään lähes kaikissa pääkirjoituksissa itsestäänselvyyttenä. Samalla kirjoitukset kuitenkin ottavat myös uusliberalismin ja sen soveltamisen hyvinvointivaltiossa ilmeisinä asioina, mikä vaikeuttaa köyhyyden vähentämistä. Myönteisenä kehityksenä on köyhyydessä elävälle suodun elintason laajeneminen, kun kehollisten perustarpeiden niukka tyydyttäminen on vaihtunut itsenäisen elämän ja toimintakyvyn tukemiseen. Tätä edes vuoden 2016 taloudellinen epävarmuus ei ole kyennyt muuttamaan. Samalla on huomattava, että todellisuudessa Suomessa on edelleen ihmisiä, joille yhteiskunta ei ole suonut mahdollisuutta tyydyttää edes nälkäänsä ja lukuisat hallituksen päätökset ovat huonontaneet köyhyydessä elävien asemaa entisestään.

7. Pohdinta

Edellisessä luvussa kävin läpi analyysini tulokset. Tässä luvussa kertaan ja pohdin niitä ongelmanasetteluni kannalta. Lisäksi pyrin tutkimustulosteni perusteella hahmottelemaan, millaista laadukas ja köyhyydessä elävien puolelle asettuva journalismi köyhyydestä voisi olla. Lopuksi luon vielä tutkimukseeni kriittisen katsauksen ja solmin viimeiset langanpäät yhteen.

7.1. Pääkirjoitukset asettuivat vastustamaan köyhyydessä eläviä

Luvussa kolme asetin tavoitteekseni selvittää, *kuinka Helsingin Sanomien pääkirjoitukset merkityksellistävät köyhyyttä ja köyhyydessä eläviä*. Minua kiinnosti erityisesti, *toimivatko diskurssit köyhyydessä elävien puolesta vai heitä vastaan*. Analyysi osoitti, että tavat, joilla Helsingin Sanomat köyhyyttä merkityksellistää, eivät tue köyhyyden ratkaisemista. Tämä vahvistaa aikaisempien tutkimusten tuloksia köyhyydestä ja sen lähelle sijoittuvista ilmiöistä. Köyhyydessä elävät merkityksellistyvät ”toisiksi”, olennoiksi, jotka eroavat merkittävästi ”meistä”, lehden kuvitellusta keskiluokkaisesta lukijakunnasta.

Köyhyys rakentuu ihmistä perustavanlaatuisesti määritteleväksi ominaisuudeksi.

Köyhyydessä elävä merkityksellistyy usein passiiviseksi olioksi ja muiden toiminnan kohteeksi. Jos köyhyydessä elävä saa itse toimia tekijänä, on toiminnan laatu lähes poikkeuksetta passiivista (elää, kärsiä) tai muuten yhteiskunnassa kielteiseksi tulkittavaa (tappaa aikaa, vetelehtiä). Hänet myös saatetaan sulkea täydellisesti köyhyyttä käsittelevän tekstin ulkopuolelle. Eroja köyhyydessä elävien välillä ei tehdä, vaan heitä käsillään yhtä poikkeusta lukuun ottamatta ryhminä (köyhät) tai jopa yhtenäisenä massana (köyhälistö). Erojen ja yksilöiden kadottaminen vahvistaa köyhyyteen liittyviä stereotypioita ja ennakkoluuloja. Samalla köyhyydessä elävien merkityksellistäminen yhtenäiseksi joukoksi piilottaa erot ihmisten ja heidän tilanteidensa välillä ja vaikeuttaa näin köyhyyteen puuttumista. Pääkirjoitukset tekivät köyhyydessä elävistä vapaata riistaa nimittelylle, leimaamiselle, haukkumiselle, syytöksille ja säälille.

Erotin pääkirjoituksista neljä erilaista köyhän tyyppiä, jotka kaikki toimivat köyhyydessä eläviä vastaan. Näistä tyypeistä kahdessa yleisimmässä haavoittuvassa ja epäilyttävässä köyhässä toistuvat aikaisemmista tutkimuksista tutut asetelmat, joissa köyhä, syrjäytynyt tai työtön on joko uhri tai syyllinen, ansaitseva tai ansaitsematon (esim. Bullock ym. 2001; Juppi 2011, Lillqvist 2010; Vehkalahti 2000). Lisäksi analyysini paljasti harvinaisemmat diskurssit, pienituloisen ja kätkeyn köyhän, joista ensimmäisessä köyhä on taloutta pyörittävä sankari ja toisessa köyhää ei ole läsnä lainkaan. Kertaan seuraavaksi vielä lyhyesti neljä köyhän tyyppiä tärkeimpine piirteineen.

Yleisin pääkirjoituksen rakentama köyhä on haavoittuva köyhä, jonka nähdään ansaitsevan

yhteiskunnan ja kansalaisten tuen. Hän merkityksellistyykin usein avun kohteeksi tai viranomaisien, politiikan ja köyhyyden uhriksi. Myötätunnon sijaan haavoittuva köyhä saa monesti osakseen alentuvaa sääliä, mikä ilmenee esimerkiksi hänen nimeämisessään (heikot). Haavoittuvan köyhän oma toiminta kuvastaa usein taitamattomuutta, osaamattomuutta, ymmärtämättömyyttä tai heikkoutta. Hänen kielteisiksi merkityksellistyvät ominaisuutensa johdattelevat helposti tulkintaan, jonka mukaan köyhyys johtuu yksilön heikkoudesta ja huonommuudesta. Näin vaikka haavoittuvan köyhän rakennelma johdattelee ymmärtämään köyhyyttä ilmiönä, johon on puututtava, se toimii hyvistä aikeistaan huolimatta köyhyydessä eläviä vastaan. Haavoittuviin köyhiin kuuluvat erityisesti ihmiset, jotka ovat työkyvyttömiä, työuransa tehneitä tai lapsia. Myös perheet ja erityisesti yksinhuoltajaperheet kuuluvat apua ansaitsevien joukkoon. Tämä toistaa suurelta osin ulkomaisesta mediasta tuttua jakoa, jossa jako ansaitseviin ja ansaitsemattomiin köyhiin perustuu yksilön kykyyn tehdä työtä (ks. Jeppesen 493).

Epäilyttävä köyhä on rakennelmana köyhyydessä eläville haitallisin, sillä se merkityksellistää köyhyydessä elävät moraalittomiksi, tyhmiksi, yhteiskunnalle vaarallisiksi ja syyllisiksi köyhyyteen. He ovat taipuvaisia laiskuuteen, työnvieroksuntaan ja rikollisuuteen. Näin köyhyydessä elävästä tulee itsestään syyllinen tilanteeseensa. Köyhyys rakentuu ilmiöksi, joka ratkeaa yksilöiden etuja karsimalla, heitä rankaisemalla ja kontrolloimalla. Epäilyttäviä köyhiä ovat nuoret ja työkykyisiksi tulkitut työttömät. Yhdessä epäilyttävän ja haavoittuvan köyhän tyypit osoittavat, kuinka ajatus työstä (köyhien) yksilöiden moraalisenä velvollisuutena määrittelee suhtautumista köyhyyteen. Työkykyisen köyhän on kulutettava kaikki energiansa ja tarmonsä työllistyäkseen. Jopa nautinto, ihmissuhteet, perheen perustaminen ja avioero merkityksellistyvät sivuaskeliksi köyhän työttömän polulla kohti palkkatyötä. Samanaikaisesti pääkirjoitukset eivät kuitenkaan pidä täystyöllisyyttä mahdollisena.

Epäilyttävän köyhän rakennelma osoittaa, että pääkirjoitusten ulkokultaisen kuoren alla kiemurtelevat samankaltaiset pelot ja moraalinen paniikki, jotka esimerkiksi Britannian keltaisessa lehdistössä tiivistyvät sanaan *underclass*. Köyhä on syyllinen, siihen ettei hän tule toimeen ja hän jopa ansaitsee tilanteensa. Eroina Suomen ja Britannian välillä on jyrkkyys. Osittain sitä selittää keltaisen ja harmaan lehdistön erot diskursseina. Brittiläinen tabloidilehdistö voi kiistää suoraan köyhän ihmisarvon esimerkiksi haukkumalla häntä *loiseksi* tai vaatimalla köyhyydessä elävien sterilisaatiota tukien myöntämisen ehdoksi. (Harkins & Lugo-Ocando 2016, 79–82, 85, 87)

Helsingin Sanomat puolestaan tyytyy haukkumaan ihmisiä köyhälistöksi ja kurjiksi, eikä eksplisiittisesti kiellä kenenkään oikeutta toimeentulotukeen tai aseta ehtoja sen saamiselle. Silti epäilyttävän köyhän rakennelma osoittaa, että ajatuksella köyhyydestä ihmisen huonommuudesta kielivänä ominaisuutena on Suomessakin kaikupohjaa. Toistuessaan diskurssi valaa perustuksia

entistä kovemmalle yhteiskunnalle, jossa ainakin osalta köyhistä voidaan kiistää oikeus toimeentuloon.

Kolmantena köyhän tyyppinä on kätkeyty köyhä. Tässä puhetavassa edes köyhyydessä elävien olemassaolo ei ole maininnan arvoista eikä köyhyydessä elävillä ole teksteissä lainkaan roolia. Pääkirjoitus saattaa asettua eksplisiittisesti vastustamaan köyhyyttä, mutta jättäessään köyhät tekstin ulkopuolelle se osoittaa ylenkatsetta heitä kohtaan.

Edellisistä tyypeistä eroaa hyödyllinen pienituloisen, jossa korostuu aktiivisuus ja hyöty yhteiskunnalle. Hän on palkkatyötä tekevä sankari, joka maksaa veroja, kuluttaa ja pitää talouden pyörät pyörimässä. Hyödyllisen pienituloisen rakennelmassa kysymys ei ole siitä, mitä yhteiskunta voi tehdä köyhän hyväksi, vaan siitä mitä köyhä voi tehdä yhteiskunnan hyväksi. Köyhyys ei muodostu ongelmaksi. Se voi päinvastoin olla jopa hyödyllistä, sillä pienituloisen käyttää enemmän rahaa jokapäiväiseen kulutukseen kuin varakas. Hyödyllisen pienituloisen arvo mitataankin siinä, kuinka hyvin hän kykenee pitämään talouden pyörät pyörimässä. Hän on väline, ei itsessään arvokas. Näin myös tämä tyyppi toimii köyhyyden ratkaisemista vastaan.

Lisäksi pääkirjoituksissa erottui kantaa ottamaton diskurssi, jolle tyyppillistä on kuivuuteen saakka neutraaliksi naamioitu suhtautuminen köyhyyteen. Se oli tyyppillinen erityisesti pääkirjoituksissa, joissa köyhyys mainittiin ainoastaan lauseessa tai parissa. Kantaaottamattomuus ratkaisua kaipaavan yhteiskunnallisen ongelman kohdalla ei ole objektiivista tiedonvälitystä, vaan ongelmien piiloon lakaisemista. Lisäksi kantaa ottamaton puhetapa rajaa köyhyyden luonnolliseksi ilmiöksi, joka vuoroin lisääntyy ja vähentyy vailla suhdetta poliittiseen päätöksentekoon tai yhteiskunnalliseen tilanteeseen.

Köyhyydessä elävien rajoittunutta toimijuutta korosti vertaaminen muihin pääkirjoitusten osallistujiin. Köyhyydessä elävät toimivat muiden osallistujien tekojen kohteena. He olivat virallisten, kirkollisten ja ei-köyhien toimijoiden avun kohteita. Viralliset toimijat myös höykyttivät heitä kontrolloimalla, rankaisemalla ja vaikeuttamalla heidän elämäänsä. Poliitikot välttelivät köyhyyteen puuttumista ja huononsivat heidän asemaansa, ja tieteelliset toimijat määrittelivät ja haukkuivat heitä ja heidän elämäänsä. 54 analysoimani tekstin joukkoon ei osunut ainuttakaan tekstiä, jossa köyhyydessä elävät itse tai edes heitä edustavat kansalaisjärjestöt olisivat päässeet määrittelemään köyhyyttä. Köyhyydessä elävät on suljettu keskustelun ulkopuolelle. Näin pääkirjoitukset jättivät huomiotta köyhyydessä elävien omaa elämäänsä koskevan asiantuntijuuden.

Myös pääkirjoituksien tuottamien köyhyyksien tutkiminen osoitti diskurssien pelaavan köyhyydessä eläviä vastaan. Pääkirjoitukset marginalisoivat köyhyyttä ilmiönä. Samankaltaisia tuloksia on tutkimuksessaan aikaisemmin saanut esimerkiksi Lepianka 2015, 1005-1006, 1012).

Köyhyys on harvinaisuus pääkirjoituksen kantavana teemana. Se nousee harvoin otsikoihin tai ingresseihin tai pääkirjoitusten ensimmäisiin kappaleisiin. Viittaukset köyhyyteen saattavat jäädä yhteen tai kahteen kappaleeseen tai jopa yksittäiseen lauseeseen. Edelleen silloin, kun pääkirjoitus puhuu köyhyydestä, köyhyys jää usein nimeämättä tai sen sijalla käytetään kiertoilmaisuja. Tämä vaikeuttaa ilmiön, sen laajuuden ja kokonaiskuvan hahmottamista. Marginaalinen käsittely tarkoittaa myös sitä, ettei Helsingin Sanomat tai yhteiskunta ota ilmiötä tosissaan, mikä taas puolestaan pitää köyhyyden aseman yhteiskunnallisessa keskustelussa vähäisenä.

Köyhyyden suppeaan käsittelyyn liittyy kontekstin puuttuminen, joka on niin ikään huomattu aikaisemmissa tutkimuksissa (ks. Bullock ym. 2001, 242; Lepianka 2015, 1012; Lundström 2013, 642). Ilmiölle ei juurikaan tarjota syitä, mikä tekee köyhyydestä yhteiskuntaan luonnostaan kuuluvan elementin. Tällaiseen luonnolliseen osaan ei ole mahdollista vaikuttaa ulkopuolelta, mikä hankaloittaa yhteiskunnan kykyä ratkoa köyhyyttä. Jos syitä kuitenkin tarjotaan, ovat nekin köyhyyden poistamisen ja vähentämisen kannalta ontuvia. Työttömyys köyhyyden selityksenä jättää suuren osan köyhistä ulkopuolelleen ja rakentaa köyhästä itsestään syyllistä köyhyyden jatkumiseen. Työttömyys pääasiallisena köyhyyden selitysmallina kytkeytyy ratkaisujen puuttumiseen tai jos ratkaisuja onkin, nämä kohdistuvat yksilöiden rankaisemiseen ja kontrolloimiseen. Väärä politiikka puolestaan takertuu yksityiskohtiin eikä yleensä kykene hahmottamaan suuria kokonaisuuksia. Toisaalta väärä politiikka on muita selitysmalleja alttiimpi uskomaan köyhyyden ratkaistavuuteen ja myös ehdottamaan toimintatapoja, joilla köyhyyteen on mahdollista puuttua.

Pääkirjoitukset olivat yhtä kitsaita rakentamaan köyhyydelle seurauksia kuin syitäkin. Jos seurauksia oli, niissä korostui köyhyydessä elävien yhteiskuntajärjestykselle tuottama uhka. Köyhyydessä elävät sekä heidän mielipiteensä ja huono tulevaisuudenuskonsa nähtiin vaaralliseksi yhteiskuntajärjestykselle ja jopa demokratialle. Status quoa pidettiin itsestään selvästi ainoana oikeana tilana. Moraalinen paniikki köyhyyden ympärillä ei silti johtanut minkäänlaisiin ratkaisuyrityksiin tai ehdotuksiin. Toinen tyypillinen seuraus oli köyhyydessä elävien syrjäytyminen. Seurauksien yhteiskunnallisuuden korostaminen voi innostaa yhteiskuntaa vähentämään köyhyyttä, mutta toisaalta näkökulma unohtaa köyhät, joiden elämässä köyhyyden seuraukset ovat kaikkein voimakkaimmat.

Vaikka köyhyyttä marginalisoitiin, pääkirjoitukset eivät silti kieltäneet köyhän oikeutta saada yhteiskunnallista tukea. Tukemista pidettiin itsestään selvänä. Kuitenkaan tiettyjen köyhien kohdalla tuen leikkaamista pienemmäksi ei varsinaisesti vastustettu. Pääkirjoitukset eivät myöskään kieltäneet kaikille etuuksia tarjoavan hyvinvointivaltion tärkeyttä. Samalla pääkirjoitusten rakentama hyvinvointivaltio on mitä etenevässä määrin uusliberaalin diskurssin muotoilema. Tämä

tarkoittaa esimerkiksi, että valtionbudjetin tasapaino kiilaa köyhyudessa elävien aseman parantamisen edelle.

Olen tähän asti puhunut pääkirjoitusten rakentamista diskursseista. Helsingin Sanomien merkittävä yhteiskunnallinen asema tarkoittaa kuitenkin lehden puhuvan köyhyydestä ja köyhyudessa elävistä tavoilla, jotka saavat vastakaikua yhteiskunnassa. Köyhyys marginalisoiminen, köyhyudessa elävien syyllistäminen, haukkuminen ja alistaminen eivät siis ole ainoastaan Helsingin Sanomien puhetapoja, vaan ne heijastavat syvää yhteiskunnallista epäluuloa ja yleistä myötätunnon puutetta köyhyudessa eläviä kohtaan.

Toisena tutkimukseni tavoitteena oli hahmotella *köyhyyksissä viimeisten kolmen vuosikymmenen aikana tapahtuneita muutoksia*. Halusin tietää, kuinka muuttuvat taloudelliset tilanteet vaikuttavat köyhyysdiskursseihin ja mihin suuntaan asenteet köyhyyttä kohtaan ovat menossa. Analyysini osoitti eri vuosien välillä merkittäviä eroja. Taloudellisen tilanteen tukalaksi kokeminen yhdistyi selvästi köyhyudessa elävien vastaisiin tapoihin merkityksellistää köyhyyttä. Näinä vuosina esimerkiksi epäilyttävä köyhä -diskurssi oli yleisempi ja vahvempi kuin vuonna 2006, jolloin Suomi eli nousukautta. Köyhyysvastaisilla diskursseilla pääkirjoitukset antavat poliitikoille ikään kuin mandaatin supistaa köyhyudessa elävien jo ennestään riittämättömiä tukia ja huonontaa heidän asemaansa.

Tutkimukseni perusteella ei vaikuta sille, että suhtautuminen köyhyyteen etenisi kohti edistystä. Äänensävyt vuosina 1996 ja 2016 ovat yhtä jyrkkiä, vaikka niiden välissä on ollut selvä liennytyksen jakso. Monin paikoin vuoden 2016 puhetavat merkityksellistävät köyhyudessa eläviä jopa kielteisemmin kuin lama-vuosien jälkeiset diskurssit. Esimerkiksi köyhyudessa elävät uhkaksi rakentavia kirjoituksia julkaistiin vuonna 2016 enemmän kuin 20 vuotta aikaisemmin. Ero saattaa liittyä esimerkiksi siihen, että vuonna 1996 talous oli jo nousussa, vaikka menneeksi julistettu lama vielä tuntuikin yhteiskunnan selkänahassa. Vuonna 2016 sen sijaan ilmassa oli toivottomuutta kansantaloudellisen tilanteen paranemisen suhteen, sillä talouden koettiin polkevan paikallaan.

Lisäksi vuonna 2016 köyhyudessa elävien puolesta kantaa ottavat tekstit olivat suhteessa harvinaisempia kuin aikaisempina vuosina. Samana vuonna pääkirjoitusten yleisin tapa merkityksellistää köyhyudessa eläviä jäi neljän löytämäni tyypillisen köyhän ulkopuolelle. Se oli kantaa ottamaton, byrokraattinen ja etäännyttävä ja kuvasti näin pääkirjoitusten pyrkimystä pestä kätensä ongelmasta nimeltä köyhyys. Toisaalta yksikään vuonna 2016 julkaistuista kirjoituksista ei käynyt yhtä kovasanaisesti köyhyudessa elävien kimppuun kuin yksi 20 vuotta aikaisemmin julkaistu teksti (HS 5.10.1996).

Diskurssien heilahtelu kielteisestä myönteisempään ja takaisin osoittaa osaltaan sen, kuinka

köyhyyden diskurssit ovat alati jatkuvan kamppailun alaisina. Saavutetut helpotukset köyhyydessä elävien asemassa voidaan kadottaa silmänräpäyksessä. Myötätunto köyhyydessä eläviä kohtaan keikahtaa hetkessä yhteiskunnallisen ilmapiirin muuttuessa syyllistämiseksi, vähättelyksi ja haukkumiseksi. On pelottavaa, kuinka nopeasti yhteiskunnallisen tilanteen muutos johtaa tilanteeseen, jossa olemme valmiit tinkimään köyhyydessä elävän ihmisarvosta.

Jotain myönteistä on kuitenkin pienen aineistoni perusteella tapahtunut. Vuonna 1996 nälän ja kylmyyden pitäminen loitolla merkityksellistyivät köyhyydessä eläville riittäväksi tueksi. Kymmenen vuotta myöhemmin tuen oli jo tarjottava mahdollisuus itsenäiseen elämään, eli sen oli tarkoitus myös tukea köyhyydessä elävien toimintakykyä. Vuoden 2016 taloushuoli ei kyennyt ohjaamaan tätä kokonaisvaltaista käsitystä pois raiteiltaan. Toisaalta samalla on huomattava, ettei tämä diskurssien tasolla näkyvä inhimillisyys konkretisoidu tuen määrässä tai poliittisissa päätöksissä. Monelle tuki riittää ainoastaan *välttämättömään ruokaan ja kattoon pään päällä* – kaikille ei siihenkään. Lisäksi vuonna 2016 hallitus teki monia ratkaisuja, jotka oleellisesti huononsivat köyhyydessä elävien asemaa entisestään. Esimerkiksi Maksa- ja munuaisliiton mukaan yhä useammat ovat sittemmin suistuneet tilanteeseen, jossa heidän on valittava esimerkiksi ruoan ja elintärkeän lääkityksen välillä (HS 22.5.2017).

7.2. Oikeudenmukaista journalismia köyhyydestä

Olen nyt paljastanut joukon sudenkuoppia, joihin köyhyydestä kirjoittavan toimittajan on helppo langeta. Uskon silti, että köyhyydessä elävistä ja köyhyydestä kirjoittaminen kunnioittavasti ja myötätuntoisesti ja köyhyyden ratkaisemista edistävästi on mahdollista. Kirjoittajalta se vaatii halua ja työtä, sillä köyhyydessä eläviä ihmisiä alistavat ja vähättelevät diskurssit ovat pureutuneet yhteiskuntamme selkäyttimeen. Myös journalismi ja pääkirjoitukset diskursiivisina käytäntöinä hankaloittavat tehtävää.

Oman analyysini perusteella köyhyydessä elävien nimeämiseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Sellaiset termit, kuten *köyhälistö* tai *alaluokka* rakentavat kielteisiä mielleyhtymiä köyhyydessä elävistä, tekevät köyhyydessä elävistä yhtenäistä massaa ja kadottavat köyhyydessä elävien moninaiset tilanteet. Lisäksi oletettavasti parempiosaisen näppäimistön painalluksina sanat rakentavat köyhyydessä elävistä ”toisia”. Vastaavasti myötätuntoiseksikin tarkoitettu puheenvuoro muuttuu alentuvaksi sääliksi, jos teksti viljelee sellaisia nimityksiä kuin *heikot* ja *välinputoajat*. Vaihtelevat nimitykset tuovat tekstiin elävyyttä ja houkuttavat siksi toimittajaa. Elävöittämisen ei kuitenkaan pidä tapahtua ihmisten kustannuksella.

Samoin on tarkasteltava, millaisia osallistujan rooleja pääkirjoitus tarjoaa köyhyydessä eläville. On ongelmallista, jos köyhyydessä elävät merkityksellistetään uhkiksi, uhreiksi ja talouden

sankareiksi tai heidät jätetään täysin köyhyyttä koskevan tekstin ulkopuolelle. Köyhyydessä eläville tulisi tarjota monipuolisia rooleja tekijöinä. Monipuoliset roolit myös auttaisivat hahmottamaan, ettei köyhyydessä elävä ole ainoastaan tulotasonsa summa. Tämä vähentäisi kuilua ei-köyhien ja köyhien välillä.

Köyhyydessä elävien monipuoliseen käsittelyyn liittyy myös nimettyjen köyhyydessä elävien yksilöiden näkyminen mediassa. Pääkirjoitus ja journalismi diskursiivisina käytäntöinä hylkivät tavallisten kansalaisten kuulemista. Köyhyydessä elävät ja heitä tukevat kansalaisjärjestöt pystyvät kuitenkin tarjoamaan erilaisen näkökulman köyhyyteen kuin esimerkiksi tutkijat tai poliitikot. Köyhyydessä elävät tietävät itse parhaiten esimerkiksi, millaiset asiat voisivat helpottaa heidän tilannettaan tai miten ulkopuolelta tarjotut ratkaisut vaikuttaisivat heidän elämäänsä. Köyhyydessä elävien kuuleminen ei kuitenkaan ole kiitorata onneen. Myös köyhyydessä elävän puhetta on mahdollista käyttää köyhyydessä eläviä vastaan. Sitä on mahdollista käyttää esimerkiksi vahvistamaan köyhyydessä elävien jakamista apua ansaitseviin, työttömyydestä pois pyristeleviin köyhiin ja apua ansaitsemattomiin, laiskoihin köyhiin.

Köyhyyden ei tulisi olla vain pikkiriikkinen yksityiskohta, joka ujutetaan tekstin sekaan ennen kuin jatketaan matkaa tärkeämpien asioiden pariin. Sellaiseen käsittelyyn köyhyys on aivan liian laaja ja monimutkainen asia. Köyhyys ilmiönä tarvitsisi enemmän palstatilaa. Tila toisi mahdollisuuksia hahmotella syitä ja seurauksia kaikessa moninaisuudessaan ja ehdottaa tutkimustietoon ja kokemusasiantuntijuuteen perustuvia ratkaisuja. Tällöin syyt eivät jäisi ainoastaan heitoiksi työttömyydestä. Yhteiskunnallisten syiden ja seurausten ilmi tuominen rikkoisi yksilöiden syyllistämisen kaavaa ja osoittaisi köyhyyden ratkaistavissa olevaksi ongelmaksi.

Köyhyydestä kirjoittavan toimittajan kannattaa tutustua myös esimerkiksi EAPN-Fin lyhyeen Oppaaseen köyhyydestä kirjoittamiseen, joka löytyy järjestön nettisivuilta. Sen kriteerit perustuvat köyhyyttä kokeneiden ja journalistien yhteiseen työpajaan ja itävaltalaisen sisarjärjestön vastaavanlaiseen oppaaseen.

7.3. Kriittinen katsaus tutkimukseen

Olen pyrkinyt tutkimuksellani tuomaan köyhyyden diskursseja ja niihin liittyvää vallankäyttöä näkyväksi. Mielestäni olen onnistunut osoittamaan köyhyydessä elävien kielteisen ja marginalisoivan käsittelyn olevan totta myös Suomessa. Pohjoismainen hyvinvointivaltio tai vähäisenä pidetyt tuloerot eivät poista sitä seikkaa, että myös Suomessa köyhyydessä elävistä rakennetaan toisen luokan kansalaisia. Tekemällä diskurssien ongelmat näkyväksi olen kuitenkin raivannut tietä muutokselle.

Samalla tutkimukseni itsessään on osa diskurssien ja vallankäytön jatkumoa. Olen pyrkinyt välttämään köyhyyydessä eläviä toiseuttavia diskursseja, ja silti olen epäilemättä sortunut köyhyyydessä elävien toiseuttamiseen. Myös omassa tutkielmassani köyhyyydessä elävät esiintyvät useammin kohteina kuin aktiivisina toimijoina. Myös omassa tutkielmassani esimerkiksi köyhyyden määritelmät ja merkitykset yksilöille lausutaan lähes yksinomaan tutkijoiden suulla. Tämä sopii hyvin tieteellisen tutkimuksen diskurssiin, mutta samalla toiseuttaa köyhyyydessä eläviä. Tutkimusta tehdessäni olen myös joutunut huomaamaan, että vaikka lapsuudessani ja nuoruudessani koin köyhyyttä, olen osittain jo liukunut ”parempiosaisten” todellisuuteen.

Tämän tutkimuksen tulokset perustuvat tulkinnoilleni Helsingin pääkirjoitusten rakentamasta köyhyyydestä. Tulkintoihini ovat vaikuttaneet esimerkiksi omat kokemukseni köyhyyydestä ja pyrkimykseni asettua köyhyyydessä elävien puolelle. Analyysin aikana tekemäni lukuisat valinnat ovat ohjanneet polkuani. Rajaukset ja köyhyyden tunnistaminen teksteistä ovat toisinaan olleet hankalia. Olen esimerkiksi laskenut toimeentulotukipuheen puheeksi köyhyyydestä, mutta jättänyt esimerkiksi puheen työttömyyskorvauksesta ja perustulosta aineistoni ulkopuolelle.

Aineiston rajaaminen pääkirjoituksiin ei anna kuvaa koko lehden tuottamasta köyhyyydestä. Pääkirjoituksiin keskittyminen on esimerkiksi osaltaan korostanut köyhyyydessä elävien paikkaa toisena, sillä tavalliset kansalaiset pääsevät vain harvoin ääneen pääkirjoituksessa. Tilanne on ainakin pintapuolisesti parempi uutisissa. Helsingin Sanomat julkaisi vuonna 2016 useita artikkeleita, jotka pyrkivät tuomaan esille juuri köyhyyydessä elävien näkökulman (esim. HS 17.10.2016, 17.10.2016, 30.10.2016). En kuitenkaan näe mitään syytä, mikseivät myös pääkirjoitukset voisi kuulla köyhyyydessä eläviä ja avata näkökulmia köyhyyteen todellisten yksilöiden elämän kautta. Myöskään köyhyyden marginalisointi pääkirjoituksissa ei ole perusteltavissa sillä, että muualla lehdessä köyhyyttä on käsitelty. Pääkirjoituksen asema lehden arvopaikkana (sanon molemmissa merkityksissä) oikeuttaa kysymään, miksi Helsingin Sanomat ei ole tulkinnut köyhyyttä lukuisten kokonaisten pääkirjoitusten arvoiseksi ongelmaksi.

Köyhyyspuheen tutkimisen rajaaminen Helsingin Sanomien sisälle tarkoitti keskustelun pysymistä melko sisäsiistinä. Penkomista kaipaivat esimerkiksi iltapäivälehtien tuottamat köyhyydet. Edelleen pääkirjoitusten anonyymien luonteen vuoksi köyhyyydessä elävien mahdollinen rodullistaminen tai seksistinen käsittely ei piirtynyt esiin aineistossani. Helsingin Sanomien sisällä moni köyhän tyyppi jäi edelleen vaille tarkempaa määrittelyä, sillä verratessani pienestä aineistosta saamiani tuloksia laajaan aineistoon, lukuisten pääkirjoitusten tavat merkityksellistää köyhyyydessä eläviä solahtivat luokkaan ”muut”. Ehkäpä ne köyhyyydessä eläviin tasa-arvoisina ihmisinä suhtautuvat diskurssit lymyilevät, jossakin tämän luokan takana.

Tutkimuksessani vertasin eri vuosien välisiä eroja saadakseni selville, onko köyhyyden diskursseissa tapahtunut muutoksia. Ilmiselvä tulos on, että köyhyydet elävät jatkuvassa muutoksen tilassa, eikä muutos tarkoita aina edistystä, kulkua kohti myötätuntoisempaa ja inhimillisempää köyhyyden käsittelyä. Sen sijaan tuloksiin heikoksi koetun taloudellisen tilanteen ja köyhyyden vastaisuuden keskinäisestä korreloinnista on toistaiseksi suhtauduttava varauksella. Tulosten vahvistamiseksi olisi laajennettava aineistoa myös muille vuosille ja ehkä myös muuhun mediaan.

Köyhyyden diskursseista käydään jatkuvaa kamppailua, ja medialla on merkittävä vaikutus siihen, miten köyhyys tai köyhyudessa elävät ihmiset merkityksellistyvät yhteiskunnassa. Vaikka Suomessa harva journalisti ajattelee enää avaavansa objektiivisia ikkunoita todellisuuteen, on kielenkäytössä piilevä valta silti jäänyt liian vähälle huomiolle. Köyhyydestä kirjoittavien on tunnistettava paikkansa vallankäyttäjänä ja tiedostettava etuoikeutettu asemansa, josta käsin he köyhyydestä kirjoittavat. Jokainen köyhyydestä kirjoitettu sana valinta ja jokainen sana osaltaan rakentaa käsitystämme köyhyydestä ja tätä kautta muokkaa yhteiskunnan tapoja suhtautua ja vaikuttaa köyhyyteen. On toimittajan kädessä, luovatko hänen tekstinsä pohjaa köyhyyden poistamiselle vai syventämiselle.

8. Lähdeluettelo

Alasuutari, Pentti (1996): Toinen tasavalta: Suomi 1946–1994. Vastapaino: Tampere.

Anttila, Juho (2016): Onko elpyminen myytti? *Euro & talous* 24:4, 64-76. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/bof/handle/123456789/14359>. Viitattu 13.6.2017.

Bullock, Heather E. & Fraser Wyche, Karen & Williams, Wendy R. (2001): Media Images of the Poor. *Journal of Social Issues*, 57:2, 229–246.

Burr, Vivien (1995): *An Introduction to Social Constructionism*. Routledge: Lontoo.

EAPN-Fin (18.2.2016): Anna Järvinen: Uusi köyhyysaiheinen palkinto Suomeen. <http://www.eapn.fi/anna-jarvinen-uusi-koyhyysaiheinen-journalismipalkinto-suomeen/>. Viitattu 13.6.2017.

EAPN-Fin: Horisontti-ohjelma palkittiin kunnioittavasti köyhyydestä tunnustuksella. <http://www.eapn.fi/horisontti-ohjelma-palkittiin-kunnioittavasti-koyhydesta-tunnustuksella/>. Viitattu 20.2.2017.

Fairclough, Norman (1997): *Miten media puhuu?* Tampere: Vastapaino. Suomentaneet Virpi Blom & Kaarina Hazard. Alkuteos: *Media discourse* (1995).

Findikaattori (1.6.2017): Taloudellinen kasvu (BKT). Tilastokeskus. Neljännesvuositilinpito. <http://www.findikaattori.fi/fi/3>. Viitattu 13.6.2017.

Findikaattori (24.5.2016): Työttömyysaste. Tilastokeskus. Työvoimatutkimus. <http://www.findikaattori.fi/fi/34> . Viitattu 13.6.2017.

Foucault, Michel (2005/1969): *Tiedon arkeologia*. Tampere: Vastapaino. Suomentanut Tapani Kilpeläinen. Alkuteos: *L'archéologie du savoir*.

Foucault, Michel (2005/1975): *Tarkkailla ja rangaista*. Helsinki: Otava. Suomentanut Eevi Nivanka. Alkuteos: *Surveiller et punir*.

Harkins, Steven & Lugo-Ocando, Jairo (2016) How Malthusian ideology crept into the newsroom: British tabloids and the coverage of the 'underclass'. *Critical Discourse Studies* 13:1, 78–93.

Helsingin Sanomat (7.7.2013): Aamulehti: Kokoomus haluaa kieltää kerjäämisen lailla. <http://www.hs.fi/politiikka/art-2000002660166.html>. Viitattu 13.6.2017.

Helsingin Sanomat (25.3.2014): Kerjäämisen kieltävä lakialoite jätettiin eduskunnassa – enemmistö edustajista kannattaa. <http://www.hs.fi/politiikka/art-2000002719292.html>. Viitattu 13.6.2017.

Helsingin Sanomat (16.11.2014): HS ja 1990-luku: Sailas, Sailas, Sailas, aina vain Sailas.
<http://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000002777537.html>. Viitattu 13.6.2017.

Helsingin Sanomat (20.12.2015): Suuri köyhyyskysely.
<http://www.hs.fi/sunnuntai/a1450417337441>. Viitattu 13.6.2017.

Helsingin Sanomat (5.2.2016): Hallituksen säästötavoite onnistuu vain osin – näin osa kunnista kiristää palveluita. <http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002884162.html>. Viitattu 13.6.2017.

Helsingin Sanomat (6.10.2016): Hallitus säästää lääkekorvauksista 150 miljoonaa euroa ensi vuonna – diabeteslääkkeiden korvaustaso alenee.
<http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002924199.html>. Viitattu 13.6.2017.

Helsingin Sanomat (31.10.2016): HS:n lukijat kertovat, millaista on köyhän elämä: ”Kun lapsi kasvoi toppatakistaan, en voinut koko talvena ostaa rintaliivejä”
<http://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002927939.html>. Viitattu 13.6.2017.

Helsingin Sanomat (15.12.2016): Koulutus lyhentää taantuman pitkää varjoa
<http://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005006994.html>. Viitattu 13.6.2017.

Helsingin Sanomat (30.1.2017): Selvitys: Kasvun käänne on tapahtunut, suuryritykset aikovat investoida ja työllistää Suomessa. <http://www.hs.fi/talous/art-2000005066443.html>. Viitattu 13.6.2017.

Helsingin Sanomat (22.5.2017) Hallituksen leikkaukset kohtelevat pitkäaikaissairaita kovalla kädellä. <http://www.hs.fi/mielipide/art-2000005220141.html>. Viitattu 13.6.2017.

Hemánus, Pertti (1972): Sanomalehden pääkirjoituksen päämääristä ja keinoista. Tampere: Tampereen yliopisto.

Huovila, Tapani (2001): Pääkirjoitus kohdistaa kiista-asiaan. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Isola, Anna-Maria & Suominen, Esa (2016) Suomalainen köyhyys. Helsinki: Into Kustannus.

Jeppesen, Sandra (2009): From the “War on Poverty” to the “War on the Poor”: Knowledge, Power, and Subject Positions in Anti-Poverty Discourses. *Canadian Journal of Communication*, 34:3, 487–508.

Jokinen, Arja & Juhila Kirsi & Suoninen Eero (2008): Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere: Vastapaino.

Juppi, Pirita (2011): Pahoinvoivia uhreja, turvallisuusuhkia ja taloudellisia taakkoja. Nuorten syrjäytymisen tulkintakehykset suomalaisessa uutismediassa. *Janus* 19:3, 200–220.

Koski, Mauno (1992): Erilaisia metaforia. Teoksessa *Metafora. Ikkuna kieleen, mieleen ja kulttuuriin*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. 13–32.

Kunelius, Risto (2003): *Viestinnän vallassa: Johdatus joukkoviestinnän kysymyksiin*. Helsinki: WSOY.

Larsen, Cristian Albrekt & Dejgaard, Thomas Engel (2013): The institutional logic of images of the poor and welfare recipients: A comparative study of British, Swedish and Danish newspapers. *Journal of European Social Policy* 23:3, 287–299.

Lepianka, Dorota (2015): Images of poverty in a selection of the Polish daily press. *Current Sociology* 63:7, 999–1016.

Lundström, Ragnar (2013) Framing fraud: Discourse on benefit cheating in Sweden and the UK. *European Journal of Communication* 28:6, 630–645.

Lähdesmäki, Tuuli & Hurme, Pertti & Koskimaa, Raine & Mikkola, Leena & Himberg, Tommi: *Menetelmäpolkuja humanisteille*. Jyväskylän yliopisto, humanistinen tiedekunta.
<http://www.jyu.fi/mehu>. Viitattu 16.3.2016.

Moisio, Pasi (2006): Suhteellinen köyhyys Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka* 71: 6, 639–645.

Nielsen, Greg M. (2008): Conditional Hospitality: Framing Dialogue on Poverty in Montréal Newspapers. *Canadian Journal of Communication*, 33:4, 605–619.

Parikka, Tuija (2004): Naiset, talous ja subjektius 1990-luvun Helsingin Sanomissa. *Naistutkimus* 17:4, 4–21.

Patomäki, Heikki (2007): *Uusliberalismi Suomessa. Lyhyt historia ja tulevaisuuden vaihtoehdot*. Kolmas painos. Kaksi ensimmäistä painosta Helsinki: WSOY. Saatavissa:
http://patomaki.fi/Uusliberalismi_Suomessa.pdf. Viitattu 13.6.2017

Ridell, Seija (1993): Kommunikation ihmeelliset seikkailut. Viestinnän käsite kertovan fiktion tutkimuksessa – ja vähän tiedotusopissakin. *Tiedotustutkimus* 16:1, 9–21.

Rikama, Samuli & Salmi, Heikki (2010): Miten Suomi selviää? Tieto ja trendit. 2010:6, 18–22. Saatavissa myös: http://www.stat.fi/artikkelit/2010/art_2010-09-07_003.html.

Saari, Juho (2015): *Huono-osaiset. Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla*. Helsinki: Gaudeamus.

Sanoma (2015): Mediatiedot. Saatavissa: http://files.snstatic.fi/HS/2015/1/mediatiedot_2015/#/1/. Viitattu 13.6.2017.

Selin, Sinikka (2009): Häiritsevän erilaiset: Työnvieroksunta Helsingissä 1946–1948. Pro Gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

Suomen virallinen tilasto (SVT 20.6.2007): Työvoimatutkimus. 2006. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/tyti/2006/tyti_2006_2007-06-20_tie_001.html. Viitattu 6.3.2017.

Suomen virallinen tilasto: Tulonjakotilasto. Pienituloisuus 2009, 5. Pienituloisuuden, köyhyyden ja syrjäytymisen mittareista. Helsinki: Tilastokeskus. www.stat.fi/til/tjt/2009/02/tjt_2009_02_2011-01-26_kat_005_fi.html. Viitattu 12.6.2017.

Suomen virallinen tilasto (21.12.2016): Tulonjakotilasto. Tuloerot (kansainvälinen vertailu) 2015. Helsinki: Tilastokeskus.

www.stat.fi/til/tjt/2015/01/tjt_2015_01_2016-12-21_tie_001_fi.html. Viitattu: 12.6.2017.

Taira, Teemu (2001): Täystyöllisyydestä yksilöpuheen voittokulkuun? Työllistymispuheen artikulaatiot, työttömyys ja uusliberalistisen globaalitalouden kulttuuri. *Tiedotustutkimus* 24:4, 64–75.

Teikari, Erkki (1990): Suomalainen sanomalehti varovainen kannanottaja. *Tiedotustutkimus* 13:3, 56–63.

Tirkkonen-Condit, Sonja (1988): Editorials as Argumentative Dialogues: Explicit vs. Implicit Expression of Disagreement in Finnish, English and American Newspaper Editorials. Teoksessa Anita Nuopponen (toim.) *Erikoiskielet ja käännösteoria: VAKKI-seminaari VIII*. Vaasa: Vaasan korkeakoulu. 168–175

Tirkkonen-Condit, Sonja (1993): Authoritarian features in editorials - different times, different styles. Teoksessa Liisa Löfman, Liisa Kurki-Suonio, Silja Pellinen & Jari Lehtonen (toim.) *The competent intercultural communicator: AFinLAn vuosikirja*. Tampere: Tampereen yliopisto. 245–266.

Torkkola, Sinikka (2008): Sairas juttu. Tutkimus terveystjournalismin teoriasta ja sanomalehden sairaalasta Tampere: Tampereen yliopisto.

Valtioneuvosto (1.9.2016): Hallitus sopi vuoden 2017 talousarviosta - pääosassa työllisyys ja yrittäjyys. http://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/10616/hallitus-sopi-vuoden-2017-talousarviosta-paaosassa-tyollisyys-ja-yrittajyys. Viitattu 15.6.2017.

Vehkalahti, Pertti (2000): Töihin vaikka omaksi tappioksi. Aamulehden työttömän sivun julkisuus kriittisen diskurssianalyysin kohteena. *Tiedotustutkimus* 23:4, 22–33.

Virmasalo, Ilkka (2002): Perhe, työttömyys ja lama. Jyväskylän yliopisto. Saatavissa:

<https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/13347>. Viitattu 13.6.2017.

Väliverronen, Esa (1993): Diskurssien verkossa. Joukkoviestimet, julkisuus ja valta. Tiedotustutkimus 16:1, 22–34.

YLE (22.10.2010, päivitetty 7.3.2012): Huoltopoliisi tarkkaili kansaa.

<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2010/10/22/huoltopoliisi-tarkkaili-kansaa>. Viitattu 19.1.2017.

9. Liitteet

Liite 1: Analysoidut pääkirjoitukset (syväanalyysiin valitut kirjoitukset korostettu)	
Julkaistu	Otsikko
11.4.1996	Kiireen sävyttämä valtionapu-uudistus etenee
12.4.1996	Ostovoima kasvoi – samoin säästäminen
13.4.1996	Asuntorahasto oudolla tiellä
15.4.1996	Ruokapankit hyvä tapa auttaa
27.4.1996	Vanhuseloukku on purettava
4.5.1996	Mutkikas tuloloukkumalli
26.5.1996	Hyvinvointivaltion tukirakenteita testataan
10.6.1996	Työttömyyttä ei ole hoidettu
18.7.1996	Kovan onnen työmarkkinatuki
20.7.1996	Neuvoja kuuroille korville
2.8.1996	Kotityö on yhä poliittinen pommi
13.8.1996	Järkeä automarketien määrään ja sijoitteluun
18.8.1996	Ennenaikainen perintöhuoli
20.8.1996	Hallituksen verolinja muuttui täysin yllättäen
23.9.1996	Kuntien luettava lakia oikein
15.10.1996	Kun mikkää ei oo mittään
2.12.1996	Tuloerojen tasaisuus yllätti
7.1.2006	Tilapäisestä oleskeluluvasta ongelma
10.1.2006	Valuvatko tulonsiirrot markkinoille
25.1.2006	Kiinteistön ostamisessa verokohtelu on kohtuuton
7.2.2006	Maksupoliittikkaa on harkittava tarkkaan
9.4.2006	Syrjäytyvät nuoret tarvitsevat apua
8.8.2006	Tupakkaveroa on aina vaikea nostaa
20.8.2006	Marginaaliveroa on kevennettävä
23.8.2006	Keskusta ja Sdp kehuvat kilvan hyvää yhteistyötään
25.8.2006	Hallitus astui pari piirua kolmikannan suuntaan
29.9.2006	Ruuan veronalennuksen vaikutuksia liioitellaan
12.10.2006	Oppi ei tuo suvaitsevaisuutta
23.10.2006	Helsinki ei maksa kiskurivuokria
7.1.2016	Eduskunnan tietopalvelu on oppositiolle tuiki tärkeä apu
16.2.2016	Työn merkitys joudutaan miettimään uusiksi
29.2.2016	Pieni muutos ja hankala valmistella
11.3.2016	Maailma muuttuu, asenteet pysyvät
17.3.2016	Nuoret ottavat iskuja taantumilta
3.4.2016	Perustulokokeilu jäänee vajaaksi
6.4.2016	Eläkealoite päättyi nuorten asialle
16.4.2016	Kunnat yllättivät positiivisesti
27.4.2016	Epäselvyys uhkaa tasa-arvoa
4.6.2016	Päivähoitomaksuista tuli poliittisesti liian kalliita
10.6.2016	Rahoitusvarallisuus kasvaa ikävuosien karttuessa
3.7.2016	Arvaamattomuus vaaleissa kasvaa
10.7.2016	Monen taloudesta puuttuu joustovara
27.7.2016	Lapsia syntyi Suomessa alkuvuonna ennätysvähän
14.8.2016	Ristiriitaisia viestejä koulun aloittajille
17.8.2016	Palkkaeroja syntyy jo koulun penkillä
23.8.2016	Asumistuki on oire, ratkaisu on muualla
1.9.2016	Tulotaso periytyy eniten köyhillä ja rikkailla
8.9.2016	Lukutaidon avulla köyhä voi ottaa rikkaampia kiinni
12.9.2016	Rakennusalalla kokeillaan harvinaista palkka-alea
6.10.2016	Suomi on nyt toisenlainen kuin kotihoiton tuen luomisen aikaan
18.11.2016	Talousväittelyssä fakta tapaa taipua
7.12.2016	Eriytyminen johtaa helposti syrjäytymiseen
14.12.2016	Toimeentulotuki on tilapäinen apu
17.12.2016	Kasvun hedelmät eivät jakaudu tasan